ΑΝΤΑΛΛΑΞΑΤΕ ΤΑ ΤΕΥΧΗ 1-12 ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΜΕ ΤΟΝ Α΄ ΤΟΜΟΝ ΔΕΜΕΝΟΝ (Βλ. σελ. 6)

ΑΘΗΝΑΙ. ΕΤΟΣ Α΄-ΑΡΙΘ. 13 — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 2 — ΙΟΥΛΙΟΣ 1935

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΔΡΥΜΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ — ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ — ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 2 (Β' ΟΡΟΦΟΣ, 8)

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Αὐτὴ ἡ δυνατὴ ὥρα τοῦ θέρους ἔλαμπεν ἐπάνω στὴν ἀμμουδιά, ὡς τὰ βάθη τῆς θάλασσας, σὰν ἕνα πελώριο πρῖσμα. Δὲν ἐβλέπατε ἀνεξάρτητα χρώματα. Καθὼς ἐπαίζαν τόνα μὲ τ' ἄλλο μέσα σ' ἕναν ἀδιάκοπο ἰριδισμό, ἔφταναν διασταυρωμένα καὶ ἀλληλοχωνεμένα στὴν ὅραση, ὅπως γίνεται μὲ τὸ παιχνίδι τῶν ἀποχρώσεων, στὸ καθάριο συντέφι. Ἡ ἀκτὴ εἶχε πάρει ἕναν τόνο νικέλινο, καθὼς τὴν ἐχτυποῦσε τὸ φῶς. Ἔπειτα ἄρχιζε τὸ μπλέ, σὲ ἀρχετὸ βάθος, καὶ παραπέρα, ὅσο πιὸ πολὺ προχωροῦσε, τόσο περισσότερο γαλάτιαζε. Σὲ μὲ στιγμή, καθὼς ἔπεσεν ἀπότομα ὁ ἀέρας, ἡ ἀπέραντη ἐπιφάνεια ἐφάνη σὰν νὰ ἀκινήτησε σχεδὸν ἐντελῶς. Ἐπάνω στὴν ὑγρὴ ἀτέλειωτη λειότητα τοῦ γιαλοῦ, εἴχατε τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐπέρασεν ἀλφάδι. Ἀκαριαίως ἐσχηματίστηκαν ραβδώσεις, μεγάλες ἐπιμήκεις ἀνταύγειες λευκοῦ, οἱ ὁποῖες ἔσπασαν τὴ μονοτονία τοῦ γαλάζιου, δίνοντας ἔτσι στὸ πλάτος τῆς θαλάσσης μιὰ ὑλικώτερη καὶ στατικώτερη ἔκφραση. Ἀλλὰ σὲ λίγο ἐπῆλθε νέα ἀλλαγή. Σὰν νάσταξε ἀπὸ ἀόρατο σοληνάρι ζωγράφου μιὰ σταγόνα μώβ, τὸ ἄσπρο ἔχασε σὲ μιὰ στιγμὴ τὴν ἀγνότητά του, καὶ ἀμέσως ἐπάνω στὰ νερὰ ἐπλανήθη μὲ τὸν ἀνεπαίσθητο τρόπο τοῦ ρίγους ἡ λαχτάρα τοῦ καινούργιου χρώματος.

Την ἴδια ὥρα εἴδαμε γυναῖκες νὰ πέφτουν στὴ θάλασσα. Εἶναι ἀπὸ τὰ ὡραιότερα θεάματα ποὺ ὑπάρχουν στὸν κόσμο. Ἡ ἀτομικὴ θηλυκότης μέσα στὸ λαμπρότερο, στὸ εὐρύχωρο φυσικὸ στοιχεῖο τῆς θηλυκότητος— μιὰ γυμνὴ περίπου γυναῖκα ποὺ περπατάει στὴν ἀμμουδιὰ ἕτοιμη ν' ἀγκαλιάση τὸ κῦμα. Σὰν ἐρωτικὸ ραντεβοῦ, χωρὶς ἀντικείμενο, μὲ τὴ διάθεση ποὺ φέρνει τὸ θῆλυ.

Πρώτη ἐστάθη μπροστὰ στὴν ἀκρογιαλιὰ μιὰ γεμάτη γυναῖκα, τῆς ὁποίας τὰ δυνατὰ μέλη εἶχε στιλβώσει ὁ ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ δίνοντάς τους ἕναν τόνο μπρούντζινο, τῆς γεροσύνης. Ἦτο ὁ τύπος τῆς ἀθλητικῆς, τῆς Ἀτθίδος ποὺ ἐπρόδωσε τὴ γιαγιά της, τῆς συγχρόνου Εὐρωπαίας ἂν θέλετε. Ἔθα μοντέλλο τοῦ Ντεραίν. Ἡ γυμνότης δὲν τῆς ἔκανε πιὰ καμμιὰ ἐντύπωση. Ἐδεχθη τὰ ἀντρικὰ βλέμματα μὲ ἀδιαφορία, ἐστάθη στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, ἔκύτταξε πρὸς τὸ βάθος καὶ μόνον ὅταν ἔννοιωσε τὴν πρώτη ψαύση τοῦ νεροῦ νὰ τυλίγη τὰ πόδια της ξαναβρῆκε μονομιᾶς τὴ ρυγηλότητα καὶ τὴν αἰδημοσύνη ἀκόμη τῆς γυναίκας. Τότε ξαναθυμήθη πὼς ἦταν γυμνή. Κι ἔκαμε τὴν προαιώνια ἐκείνη κίνηση ποὺ ἐπαναλαμβάνει πάντα τὸ θῆλυ ὅταν δώση τὴν αἴσθηση τοῦ φύλου της: ἐσήκωσε τὰ μπράτσα της καὶ τὰ ἐσταύρωσε ἐπάνω στὸ στρογγυλὸ στῆθος, μ' ἕναν ἀπότομο τρόπο ποὺ ἦτο σὰν νὰ ἔδειχνε κίνδυνο καὶ φιλαρέσκεια μαζί. Ἔπειτα ξεδίπλωσε ὅλο τὸ σβέλτο κορμί της μέσα στὸ νερό, ἀφήνοντας νὰ τῆς ξεφύγη μιὰ μικρὴ γελαστὴ φωνὴ ὅπως τῆς παραδομένης.

Κατόπιν ἐπέρασαν μὲ τὴν ἴδια σχεδὸν κίνηση ἄλλοι τύποι γυναικῶν, ποὺ ἔπαιρναν τὸ μπάνιο τους τὴν ἴδια ὥρα. Τὶς ξεχώριζε ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας, γιατὶ ἡ φόρμα δὲν ἀλλαζε πολύ. Ἦταν ὅλες καλοδεμένες, ἀρπαγμένες ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ θέρους, καὶ μὲ μιὰ τάση πρὸς τὰ γεμάτα σχήματα, ἀπὸ τὰ εἴκοσι εἰκοσιδύο κι ἀπάνω.

Βγαίνοντας ἀπὸ τὴ θάλασσα,—ἐκεῖ ξανάβρισκε κάθε μιὰ τὴ δική της εὐαισθησία. Ἕνας εἰδικὸς θὰ μποροῦσε ἐκείνη τὴ στιγμὴ νὰ διαγνώση ἴσως καὶ τὸ ταμπεραμέντο τους. Ἀπ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, τὸ γεμάτο ἐγκατάλειψη, ἀστάθμητα περιπτώξεων καὶ παιχνίδι, ἔβγαιναν ὅλες τρέχοντας, ὅπως ὕστερα ἀπὸ ἐναγκαλισμό.

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΤΕΡΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΑΥΤΕΣ τὶς μέρες τελείωσαν τὰ μαθήματα τῶν Ὠδείων τῶν δραματικῶν σχολῶν, τῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἄρχισαν κι ὅλας οἱ ἐπιδείξεις τῶν διαφόρων καθηγητῶν, κι εὐθὺς ἀμέσως θανοίξουν οἱ πόρτες γιὰ νὰ ρίξουν στὸ «βωμὸ τῆς Τέχνης», στὴν Ἐπαγγελματικὴ πάλη, τόσους νέους καὶ νέες μὲ τόσες ὄμορφες καὶ ὀλέθριες ἐλπίδες.

Ἰφιγένειες, Νόρες, Μαργαρίτες, Ὀθέλοι, Οἰδίποδες, Ὀσβάλδοι — ὅλα τὰ ζωντανὰ παιδιὰ ποὺ μόχθησαν καὶ καρδιοχτύπησαν κι ἔφτιαξαν καινούργιο φόρεμα, θὰ παρουσιαστοῦν μπροστὰ στὴν ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ καὶ θὰ παίξουν τὴ σκηνούλα τους (πάντα κάποια δυνατὴ σκηνὴ ἑνὸς μεγάλου ἔργου), θὰ πάρουν ἕνα βαθμό, ἕνα δίπλωμα, ἕνα βραβεῖο, θὰ κλάψουν, θὰ χοροπηδήσουν... κι ὕστερα;

Θὰ μποῦν στὸ ἐπάγγελμα.

Σὲ ποιὸ ἐπάγγελμα;

Τί ξαίρουν ἀπὸ τὸ θέατρο αὐτό, ποὺ τὸ διάλεξαν, ποὺ τὸ πόθησαν, ὅπου θὰ φιερώσουν τὴ δύναμη, καὶ τὴ ζωή τους, ὅ,τι ἀκριβὸ ποὺ βάζουν κάθε χαρὰ καὶ ὅπου δὲν τοὺς τρομάζει καμμιὰ ἀπονοήτεψη;

Ὅταν ἀποφάσισαν, ὅταν εἶπαν «θὰ γίνω ἠθοποιός», «θὰ δουλέψω γιὰ τὸ θέατρο» τί καταλάβαιναν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ σημασία ποὺ ἔχει αὐτὴ ἡ ἀπόφαση;

Καὶ τώρα ποὺ τελείωσαν τὶς σπουδές τους, τώρα ποὺ ἀποστήθισαν τόσες σκηνὲς τόσων ἔργων, τώρα ποὺ διδάχτηκαν τὴν τέχνη τοῦ λόγου καὶ τὴν ἄρθρωση καὶ τὴ γυμναστικὴ καὶ τὴ σκηνικὴ συμπεριφορά, ποὺ ἄκουσαν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς δραματολογίας, καὶ τώρα ἀκόμα ὁποπτεύονται ἀπὸ τὴ βαθειά, τὴν ἀληθινὴ σημασία αὐτοῦ ποὺ εἶναι ὁ σκοπὸς στὴν κάθε τους πράξη, τὸ τέρμα τῶν κόπων τους;

Κάποιο βράδυ πῆγαν στὸ Θέατρο, καὶ εἶχε πολὺ κόσμο, καὶ μπροστὰ σ' ἕνα «μοντέρνο ντεκὸρ» ἡ πρωταγωνίστρια εἶχε μιὰ συναρπαστικὴ σκηνὴ μὲ τὸ φρεσκοσιδερωμένο πρωταγωνιστή, κι ὁ κόσμος χειροκρότησε, καὶ τὴν ἄλλη μέρα οἱ ἐφημερίδες εἶχαν τὶς φωτογραφίες τους, καὶ ἡ κριτικὴ ἔψαλε διθυράμβους γιὰ τὸ φανταχτερό τους τὸ ντύσιμο καὶ γιὰ τὴν τέχνη τους.

Κάποια κυριακάτικα δειλινά, κάποιες νύχτες νεανικῆς ἀγρύπνιας, τὰ περίφημα εἰκονογραφημένα καὶ τὰ ἄλλα κακοτυπωμένα ἑβδομαδιαῖα περιοδικὰ διασκέδασαν τὴν ἀνία τους μὲ τὶς ρωμαντικὲς περιπέτειες τῆς φτωχούλας ποὺ γίνηκε star καὶ ποὺ παίρνει τώρα τὴ βδομάδα ἕνα μισθὸ ἀπὸ τόσα δολλάρια καὶ τόσα μηδενικὰ ποὺ σοῦρχεται ζάλη — κι ὕστερα ἡ γοητεία τῶν ζῶν πρεμιὲ κι οἱ θρυλικὲς πολυτέλειες καὶ οἱ ἐκκεντρικότητες τῶν φταγμένων... φυσικὰ καὶ τὰ κουτσομπολιὰ τῶν δικῶν μας παρασκηνίων καὶ μερικὰ ἀναμασημένα, γουστόζικα τάχα ἀνέκδοτα... Αὐτὸς εἶναι ὅλος ὁ κόσμος τῆς πείρας τους, καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τους ὁ κόσμος, ποὺ αὐτὸν δὲν καταφέρνει νὰ τὸν μετριάση οὔτε ὁ ντεφετισμὸς κάποιου γεροντότερου ποὺ τοὺς ποτίζει τὸ μεδούλι μὲ τὶς «σοφὲς» συμβουλές του:

«Μὴ βγῆς στὸ θέατρο... Δὲ ξαίρεις τί πίκρες σὲ περιμένουν...».

Μὰ ἀπὸ τὸν πνευματικὸ περίγυρο τοῦ θεάτρου, τί κατέχουν αὐτὰ τὰ παιδιά; Τί ἔχουν διαβάσει; Ἀπὸ ποιὲς πηγὲς εἶναι ἕτοιμα νὰ ξεδιψάσουν τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά τους; Μὲ ποιὰ διδάγματα δουλιᾶς καὶ τιμιότητας ἔχουν ποτιστῆ; Κι ἂν θέλουν νὰ διαβάσουν, ὅσα δὲν ξαίρουν μιὰ τοὐλάχιστο ξένη γλώσσα, τί ἔχουν νὰ διαβάσουν γιὰ νὰ πλουτίσουν τὴ σκέψη τους;

Χρόνια τώρα, οἱ ἄλλες οἱ πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ τόπου μας βρίσκονται σ' ἕνα δρόμο ζηλευτό: οἱ τέχνες καὶ τὰ γράμματα ἔχουν μιὰ τέτοιαν ἄνθιση ποὺ ἀδίστακτα μποροῦν νὰντικρίσουν τὸν ἔλεγχο τῆς αὐστηρῆς κριτικῆς, ἡ ποίηση καὶ ἡ πεζογραφία μας εἶναι πιὰ μεστές, καὶ οὔτε ἔχουμε ἀνάγκη γιὰ νὰ τὶς δικαιολογήσουμε νὰ καταφύγουμε στὸ κλασσικό: «Εἶμαστε ἑκατὸ χρόνων κράτος».

Καὶ ὅμως, κάθε ποὺ θὰ βγῆ ἕνα βιβλίο, ὅσο καλὸ κι ἂν εἶναι, ἡ κριτικὴ (γιὰ τοὺς εὐνόητους λόγους τοῦ πασίγνωστου ρατεδισμοῦ) ἂν δὲν τὸ ἀγνοήση, θὰ τὸ δεχτῆ μὲ χίλιες ἐπιφυλάξεις καὶ δυσκολίες, Ἀντίθετα, μ' ὅλο ποὺ ἔχουν ἐξανταληθῆ ὅλα τὰ νεοελληνικά, τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ ροκοκὰ ὑπερθετικὰ γιὰ νὰ ὑμνηθοῦν οἱ θεατρικὲς παραστάσεις μας, εἶναι βέβαιο πὼς τὸ θέατρό μας βρίσκεται πενῆντα χρόνια πίσω ἀπὸ τὶς ἄλλες πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ τόπου μας. Τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἔχει νὰ δείξη δύο καὶ πέντε καὶ δέκα ἠθοποιοὺς ποὺ στέκονται θριαμβευτικὰ καὶ νικητήρια δίπλα στοὺς πιὸ φημισμένους Εὐρωπαίους πρωταγωνιστές, αὐτὸ δὲν ἔχει καμιὰ σημασία. Μιλῶντας γιὰ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο χιλιῶν ἠθοποιῶν δὲν μποροῦμε νὰ παρηγορηθοῦμε μὲ τὸ ἐξαιρετικὸ ταλέντο ἢ τὴ σοφὴ τεχνικὴ τῶν κορυφοίων. Θάντικρύσουμε καὶ θὰ κρίνουμε τὸ ἐπίπεδο ὅπου βρίσκεται τὸ σύνολο τῶν ἠθοποιῶν μας καί, μὲ ὅση ἐπιείκεια κι ἂν τὸ κάνουμε, θὰ τὸ δοῦμε γυμνὸ ἀπὸ κάθε πνευματικότητα.

Εὐτυχῶς σήμερα πιὰ οἱ συνθῆκες τοῦ θεάτρου ἄλλαξαν. Ὁ θεατὴς ἔγινε δυσκολώτερος δόξα τῷ Θεῷ. Καὶ εἶναι καιρὸς νὰ καταλάβουμε πώς, γιὰ νὰ σταθοῦμε καὶ νὰ ζήσουμε, πρέπει νὰ γίνουμε καλύτεροι. Δὲν μποροῦμε διαρκῶς μὲ σωβινιστικοὺς παραλογισμοὺς νὰ ἐξασφαλίζουμε τὸ ψωμί μας.

— «Μήπως τώρα ποὺ δὲ θάρθη ἡ βιεννέζικη ὀπερέττα, ἐγὼ θὰ πάγω στὴν ἑλληνική;» μοῦλεγε προχτὲς ἕνας μορφωμένος θεατρόφιλος. Καὶ μιὰ συντροφιὰ διανοουμένων κραύγασε ἀγανακτισμένη:

—«Εἶναι σὰ νὰ θελήσουμε νὰ παγορέψουμε ἐμεῖς τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ξένου βιβλίου. Μὰ τοὺς πρώτους ποὺ θὰ βλάψη αὐτὸ θὰ εἶμαστε ἐμεῖς!»

Καιρὸς εἶναι νὰ φωτιστῆ ἡ θεατρικὴ νεολαία γιὰ τὴν ἀληθινὴ ἀξία τῶν προβλημάτων ποὺ τὴν ἀπασχολοῦν καὶ γιὰ τὴ σημασία τόσων ἄλλων ποὺ οὔτε κἂν τὰ ὑποψιάζεται.

Καιρὸς εἶναι ὅλοι ἐμεῖς ποὺ δὲν ἔχουμε κανένα συμφέρο νὰ τὴν κρατοῦμε στὴν ἄγνοια ἢ στὴν πλάνη, νὰ σκεφτοῦμε μὲ ποιὸ τρόπο θὰ τῆς ἀνοίξουμε τὴν ψυχὴ καὶ τὸ νοῦ στὴν ἀνάγκη τοῦ ἀληθινὰ καλύτερου, γιὰ νὰ τινάξη ἀπὸ πάνω της τὸν ἐφιάλτη τῆς ρουτίνας καὶ τῆς πρόληψης. Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ σκεφθοῦμε σοβαρὰ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ δημιουργήσουμε καὶ μεῖς μιὰ πνευματικώτερη θεατρικὴ παράδοση, πῶς θὰ φλογίσουμε τὴ νέα γενεὰ τοῦ θεάτρου μὲ πνευματικώτερες φιλοδοξίες, πῶς θὰ βάλουμε κάποιο νόημα στὶς ἄσκοπες καὶ ἀντιφατικὲς καὶ τυχαῖες ἀναζητήσεις της.

Ὅσοι βγαίνουν σήμερα στὸ θέατρο πρέπει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ νὰ ἔχουν ἐνσυνείδητο θάρρος καὶ ἐλπίδα· ὄχι ρωμαντικοὺς ἐνθουσιασμούς, ὄχι αἰσθηματικότητες καὶ διαίσθηση καὶ τὸ θάρρος τῆς ἀγνοίας. Οἱ δυσκολίες ποὺ συναντοῦν εἶναι τέτοιες, ποὺ θὰ τοὺς στεκόταν μεγάλο ἀντιστύλι νὰ μάθουν ἀπὸ ποῦ πέρασαν ὅσοι ἀληθινὰ ἀγάπησαν τὴν Τέχνη· ἀπὸ ποῦ ξεκίνησαν, σὲ ποιὰ μονοπάτια, σὲ ποιὲς πλάνες ἀργοπόρησαν γιὰ νὰ φτάσουν ὅπου ἔφθασαν ὅλοι οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ τοῦ παγκόσμιου θεάτρου· πῶς δούλεψαν, πῶς ἐπέμειναν, πῶς ἤξαιραν νὰ θελήσουν· πῶς δὲ σταμάτησαν στὶς δυσκολίες, στὶς ἀποτυχίες, πῶς δὲ γύρισαν πίσω καὶ πῶς μιὰ μέρα ἔφτιασαν τὸ, ἔργο ποὺ τοὺς δόξασε, ποὺ θὰ μείνη, ποὺ ἔγινε τὸ εὐαγγέλιο μιᾶς ὁλόκληρης γενεᾶς, καὶ κάποτε μιᾶς ὁλόκληρης χώρας.

«Πρέπει νὰνυψώσουμε τὴν πνευματικὴ ἀγωγὴ τοῦ ἠθοποιοῦ στὸ ἐπίπεδο τῆς φυσικῆς του ἀγωγῆς. Τότε μονάχα οἱ καινούργιες μορφὲς θὰ βροῦν τὴ βαθύτερη δικαίωσή τους. Ἀλλοιῶς εἶναι γράμμα νεκρὸ καὶ δὲν ἔχουν κανένα δικαίωμα στὴ ζωή».

Ἔτσι γράφει στὰ 70 του χρόνια ὁ πατέρας τοῦ ρωσικοῦ θεάτρου, ὁ περίφημος Ρῶσος ἠθοποιός, σκηνοθέτης καὶ συγγραφέας Στανισλάβσκι, ὅστερα ἀπὸ μιᾶς ὁλόκληρης ζωῆς προσήλωση στὴν τέχνη του, ἀκούραστη ἀναζήτηση καὶ σκληρὲς ἀμφιβολίες. Ξαναδιαβάζοντας τὶς γραμμὲς αὐτές, κι ὅλες τὶς ἄλλες ποὺ ἀποτελοῦν τὸ πολυσέλιδο βιβλίο του «Ἡ ζωή

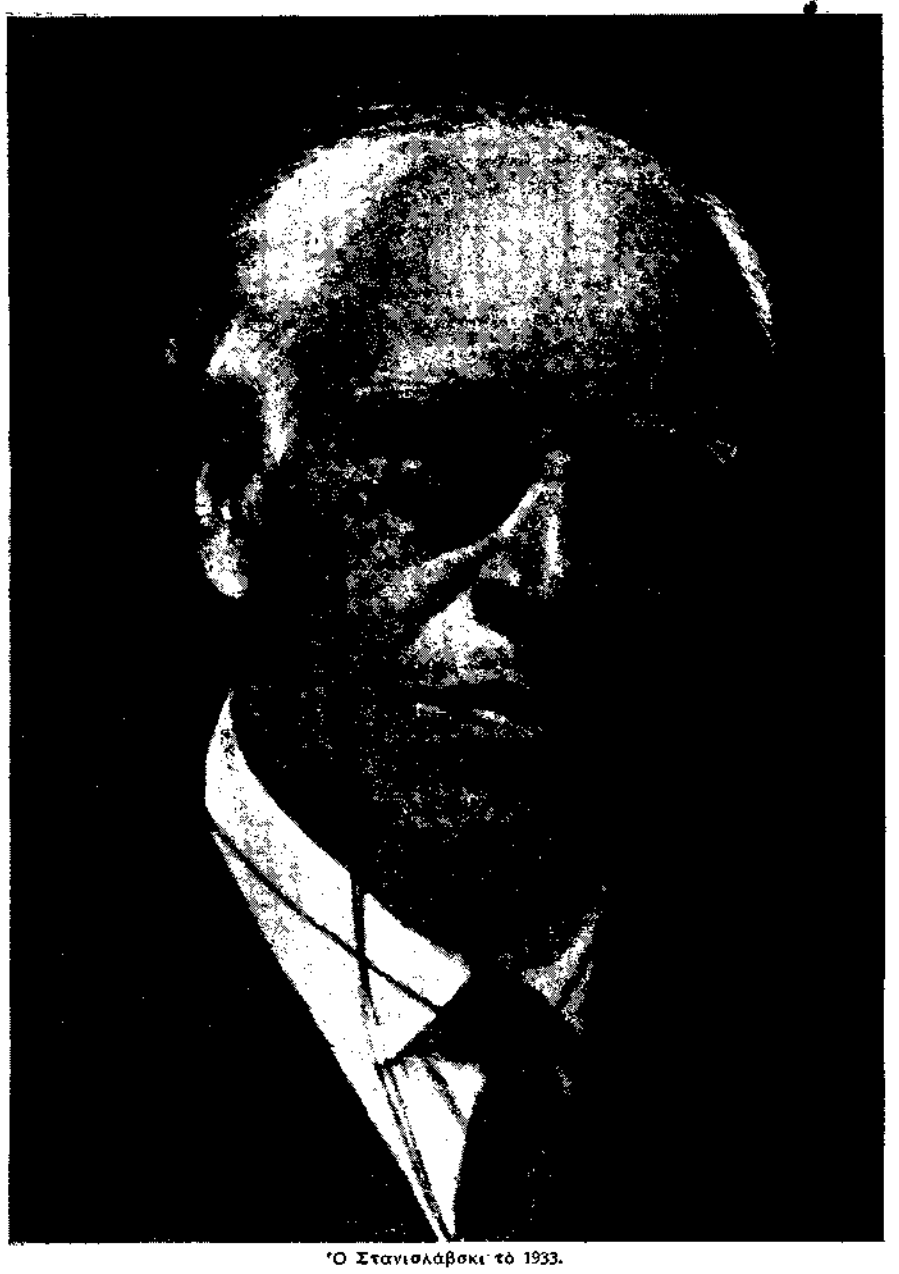

Ὁ Στανισλάβσκι τὸ 1933.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Ο ΤΣΕΧΩΦ
Τοῦ Ἰβὰν Μποῦνιν

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΓΚΑΛΟΣ
Τοῦ Φ. Γιοφύλλη

Ο ΓΑΛΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ, ΤΟΥΣ ΤΕΧΝΙΤΕΣ, ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
Τοῦ Μ. Βαΐανου

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ
Τοῦ Α. Ι. Γεωργιάδη

Ο ΟΜΟΓΕΝΗΣ ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΣ
Τοῦ Φρ. Καστανάκη

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
Τοῦ Π. Πρεβελάκη

ΘΑΛΑΣΣΩΜΑΤΑ
Τοῦ Ν. Πορριώτη

ΣΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ
(ποίημα)
Τοῦ Μ. Ἀργυροπούλου

ΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 61 ΦΑΛΤΗΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ (ΑΘΩΣ)
Τοῦ Σ. Δούκα

ΕΙΚΟΣΙ ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΩΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
Τοῦ Στέφαν Τσβάϊγ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΛΑΛΙΑ ΧΙΝΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 2

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ
Λουκιανού 2α

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΣΚΑΖΙΚΗΣ
Παπαδιαμαντοπούλου 59

ΑΝΟΙΧΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀθῆναι 1 Ἰουλίου 1935

Φίλε κ. Διευθυντά,

Σχετικά μὲ τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον γράμμα τοῦ κ. Π. Παχυνάκη εἰς τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» τῶν 30 Ἰουνίου (σελ. 2. στίχ. 2) διὰ τοὺς ἐκ πατρὸς προγόνους τοῦ πολυκλαύστου μας Ἀνδρέα Μ. Ἀνδρειάδη, ἐπιτρέψατέ μου, ὡς Χῖος καὶ συγγενὴς τοῦ ἐκ μητρὸς, νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι οἱ Ροδοκανακάδες, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ παλαιὰ τῆς Χίου γένη, διηρεύνητο, ἔνεκα τῆς πολυχρονίου ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὴν νῆσον, εἰς κλάδους, διακρινομένους ἀπ' ἀλλήλων διὰ παρωνυμίων (παρατσυκλιῶν). Οἱ κυριώτεροι κλάδοι τῶν Ροδοκανακάδων ἦσαν: οἱ Βλάχοι, οἱ Νεηρᾶτοι, οἱ Μερελέδες καὶ οἱ Σακολεβῆδες.

Ὡς γνωστόν, ἰσοεύτη συνήθεια ἐπεκράτει καὶ εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὸν κλάδον τῶν Βλάχων ἀνῆκεν ἡ ἐκ μητρὸς μάμμη τοῦ Ἀνδρέαδη Εὐτέρπη Α.Μιχρουλάκη(1818-1888), ἀδελφὴ τῆς Κορνηλίας Α. Ροΐδη (1814-1907), μητέρας τοῦ συγγραφέως Ἐμμ. Δ. Ροΐδη, καὶ ἀνεψιὰ τῆς μάμμης μου Βιέρας Δημ. Ν. Πετροκοκκίνου (1758-1828).

Περὶ τῶν Ροδοκανάκηδων, τῶν κλάδων καὶ τῶν κτημάτων των, πλεῖσται εἰδήσεις ἀναγράφονται εἰς τὸ 2ον μέρος τοῦ Α' τόμου τῆς Ἱστορίας τῆς Χίου Ζολώτα-Σάρου· Ἀθῆναι 1923 (σελ. 475-485 καὶ σελ. 606-607).

Μετὰ πλείστης τιμῆς
Δ. Π. ΠΕΙΡΣΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΔΙΟΡΘΩΜΑ

Στὴν «Ἀνθολογίαν» μας τοῦ φύλλου τῆς 30 Ἰουνίου, σελ. 7, ἡ λέξη «καντοῦνια» τοῦ α' στίχου τῆς β' στροφῆς νὰ γίνει «κοκάτα».

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

Εἶχαν ἀναπαραδιὰ
ὁ ξανθὸς κι ἡ μαυρομάτα
καὶ περνοῦσαν—τὰ παιδιὰ—
σὰν τὸ σκύλο μὲ τὴ γάτα.

Μὰ ὕστερα, μὲ τὸν καιρό,
πλούτισαν κι ἀλλάξαν φύλλο,
καὶ περνοῦν—νὰ σᾶς χαρῶ
σὰν τὴ γάτα μὲ τὸ σκύλο.

Ὁ μπάρμπα ΠΟΘΗΤΟΣ

ΒΑΡΒΑΡΟΠΑΖΑΡΟ

Ἀπὸ μιὰ προϊοῦσα ἐφημερίδα τῆς 26 Ἰουνίου:

«Ἐὰν ἐπιμένουν νὰ μάθουν ποῖος ἔθεσε τὸ ζήτημα, θὰ ἠμποροῦσε νὰ λεχθῇ ὅτι, εἰς ἐσχάτην ἀνάλυσιν, τὸ ἔθεσαν οἱ...» κτλ.

Poser la question... en dernière analyse! Ἐπιλαδὴ γιὰ νὰ καταλάβῃ τὰ νεοελληνικὰ πρέπει νὰ ξέρῃς τέλεια τὰ γαλλικά.

"Ετσι τὸ ἀντίδοτο: de prime abord θὰ τὸ δοῦμε γλήγορα «ἀπὸ πρώτην προσέγγισιν», καὶ τὰ «τά ἀλογα θὰ καλύψουν τοὺλλά χιλόμετρα», ὅπως μᾶς τὰ πληροφόρουν ἄλλες ἐφημερίδες περιγράφοντας τὴν τελευταία ἱπποδρομία.

—«Εἰς αὐτὰ καὶ αὐτὰ συνίσταται (consiste en...) τὸ Βαρβαροπάζαρο, θὰ λέγαμε, γιατί κ αὐτὸ («συνίσταται εἰς») παρασυνθίζεται τώρα, ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι ξέραμε μόνο τὸ «συνίσταται ἐκ».

Αναγνώσεις

Ἀθαν. Τσιμπράν. Οἱ στίχοι σας ἔχουν πολλὲς χαμοδιάες· Ὡς τόσο μὲ λίγη προσπάθεια μπορεῖτε νὰ τὶς ἀποφύγετε καὶ νὰ γράψετε καλά. Φρουτίτε ἐπειρὲς νὰ δίδετε σὲ λιγοστὸ στίχους τὸ νόημα. **Λάτκον Βιγλάν.** Τὸ καλύτερο ἐπ' τὰ ποιήματά σας εἶναι τὸ «Ρόλος». Αὐτὸ δὲν εἶναι γιὰ τὸ περιοδικό μας. Στεῖλτε μας κάτι ἄλλο. **Αἰμ. Ἀνδρικόπουλον.** Ὁ ὀδηστικὸς στίχος εἶναι ἡ δυσκολόφορος. Ὅσο λιγότερο ἀν φτιάνεται ἁπλὸς καὶ χρειάζεται πολὺ δούλεμα. Ἐξαιρεταὶ τὸ τραγούδι σας καὶ δόστε τὸ σὲ λογοτέχνη. Φρουτίτε ἐπειρὲς νὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα. Ἡ δηγήσι σας ξεπολίγεται πολὺ γρήγορα καὶ δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ ὁποβάλεῖ. Μιὰ τέτοια τραγικὴ ἱστορία θέλει τὴ σωστὴ γλῶσσα· Ὅπως ὅμως τὴ γράφετε φαίνεται ἀτίθανη κι ἀφήνει ἀδιάφορο τὸν ἀναγνώστη. **Γ. Γεραλῆν.** Τὰ ποιήματά σας καλά. Καλύτερο τὸ «Εἶμαι σὰν νύφη ἀπὸ ταξίδι» καὶ τὸ κρατοῦμε. **Μενελ Μητροκαλέα.** Χαρίκωε κι ἐμεῖς πιὸ σὲ δοῦμε τὴ χαρὰ σὰν δόσκολες ὧρες τοῦ νοσοκομείου. Σᾶς εὐχόμαστε καλὴν ἀνάρρωση. Τὸ διήγημά σας θὰ δημοσιευτεῖ μὲ τὴ σειρά του. **Φίλιν Λέξην.** Νὰ γράφετε πιὸ ἁπλά. Μπορεῖφετε τὴν ἔννοια τῶν στίχων καὶ δὲν βγαίνει νόημα πολλὲς φορές. Ἐ-λένην Πρε-ἐξκνοῦ. Γιατί τὸ γράμμα σας τὸ γράφετε στὴν καθαρεύουσα; Ἂν παρατηρήσετε θὰ ἰδῆτε πὼς κατὶ πολλὰ συντακτικὰ λάθη. Ἀντίθετα στὴ δημοτικὴ γράφετε καλά. Τὸ ποίημά σας, ἀν δὲν εἴχε μεῖναι λάθη στὸ στίχο, θὰ τὸ δημοσιεύαμε. Ὡς τόσο τὸ κρατοῦμε γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξουμε, ἂν μπορέσουμε. **Βασίλην Βαρσάμην.** Δὲν τὰ κατάφερετε ἀκόμα νὰ γράφετε καλά. Διαβάστε πολὺ τὰ «πελάτες» Λογοτεχνία· **Ν. ρέαν Μιαοῦλιν.** Καλὸ τὸ ποίημα σας ἀλλὰ ἔχει μιὰ δισμόεφη ἀκόμα. **Πέδρο Σκαλῆν.** Ἀλλοιῶς κι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς στεῖλατε ἔχει κολλὰ· Ἔχουμε πεποίθηση πὼς λίγον ἀπὸ τὰ δουλεῦ τὲ θὰ γίνουν πολὺ καλὰ καὶ ἀναμένουμε. Γράφετε λιγώτερα καὶ δουλέψτε τὰ πολύ. **Ἐ. Σανθόπουλον.** Τὰ ποιήματά σας ὄχι καλὰ. **Μιμὴν Γεωργιαδῆν.** Τὰ ποιήματά σας ἔχει κολλὰ. Πρέπει νὰ δουλέψετε πολὺ τὸ στίχο κὶ ν' ἀπαρέψετε τὶς μεγαλοστομίες. **Ἥλ. Β. Κων.** Πολὺ ἀστεῖο τὸ ποίημα σας. Δὲν χρειάζονται τόσο πολλὰ λόγια νὰ πῆτε κατὶ ποὺ σᾶς συγκινεῖ. **Ν. Παπαχατζῆν.** Σᾶς συνιστοῦμε νὰ μὴν γράφετε κὶ σεῖς τὴν Ἑλληνικὴ κὶ σεῖς τὴ Ρουμανικὴ γλῶσσα. Τὰ Ἑλληνικὰ ὅπως βλέπουμε τὰ ξέρετε καλά. Προσέχτε μόνο τὸ στίχο καὶ διαβάστε νεοελλήνες ποιητές. Πολὺ γρήγορα θὰ γράφετε κολὰ ποιήματα. **Γεώρ. Πολυφέμου.** Τὸ ποίημα σας καλό. Τὸ θέμα του χιλιοειπωμένο. Ἀπὸ νέους περιμένουμε καλύτερο ποίημα σὲ ὀμόια καὶ μορφή. **Σ. Κεσαρᾶν.** Τὸ ποίημά σας ἀστεῖρεύει τεχνικό. Προσέχτε τὸ στίχο. **Ἀλίτταν.** Τὸ ποίημα σας ὄχι καλό. **Στέλιον Φωτεινόσον.** Τὸ διήγημά σας χωρὶς πνοή. Συνιστοῦμε ἠθογραφίες χωρὶς μυστήρια γραμμένες. **Γιάννην Κρεντηρᾶν.** Τὰ ποιήματά σας εἶναι μᾶλλον ἠθικὰ κηρύγματα. Τοὺς λείπει τὸ αἰσθημα. "Επεστα εἶναι πολὺ κακὸς τεχνικὸ. **Χρ. Τσαμ.** Ἐντάξει. Ὁ συνεργάτης μας κ. Πρ. Ἐλαβε τὸ γράμμα σας καὶ τὸ κάνο. Μὲς παρακαλεῖ νὰ τὸ γνωρίσουμε πὼς, παρὰ τὴ ζωηρὴ ἐπιθυμία ποὺ ἔχει νὰ σᾶς φανεῖ χρήσιμος, δὲν μπορεῖ νὰ εἰσηγηθεῖ σὲ κανένα ἐκδοτὴ νὰ βγάλει ἔνα τόσο πολύσελιδο βιβλίο, ποὺ ὑπόρχει ἤδη σὲ τρεῖς μεταφράσεις. **Ἠλίαν Κωστίκον, Τσοτζόλιον.** Ὁ πρόλογος καθὼς καὶ αἱ κλοῦτες ἐκεῖ ἐκτὸς ἀπὸ λιγοστὰ ἐξαιρέσεις δὲν εἶναι τὸ τέλος. **Μ. Μπρέφον.** Τὸ ποίημά σας δείχνουν πὼς μπορεῖτε νὰ γράφετε καλὰ. Φρουτίστε λιγώτερο τὸ στίχο καὶ τὸ νόημα σωστὸ καὶ μετρικὰ λάθη. **Δημ. Ἀθ. Λουκοπ.** Μποροῦμε μόνο τοὺς στίχους σας νὰ κρίνουμε. Δύστυχα κι ὄχι τὶς λοῦτες σου καὶ τὶς χωρὶς σοῦ, ὅπως μᾶς γράφετε. Δυστυχῶς ὅμως δὲν κατολαβαίνουμε τί τοτε ἀπ' τοὺς στίχους σου. Ἂν σοῦ δημοσιεύουμε ἕβὰ μερικοὺς μπορεῖς νὰ μᾶς πεῖς τί λένε;

Στὴ ρόχη του, σὰν ἀρομπᾶ,
ἔσερνε ἀχθοφόρος
τὸν ἄρμχο τραγουδιστὴ
νὰ φάλλῃ κάποιο ἄσμα.
Κοποιὰς χαρᾶς παλιρρηῖ,
κάποιος βραδυὰς ἀσότου.

Γιόννην Κλάχον. Λεῖπει ἡ ἀρχιτεχτονικὴ ἀπὸ τὸ διήγημά σας. Ἔξαι-τλεῖστε στὴν περιγραφὴ καὶ τὴν ἐξιστόρηση καὶ τὸ τέλος μένει χαλαρὸ. Μία τέτοια ἀπόθεση κλείνει ἀπὸ μέσα καὶ θέσπρεπε νὰ τὸ βρῆτε καὶ νὰ τὸ δώσετε. Δυστυχῶς δὲν τὸ κ. τρ. θόνετε "Αγγελον Ἐρμῆν. Καλὸ τὸ διήγημά σας καὶ κατὶ τέτοιο θὰ τὸ δημοσιεύαμε. Φροντίστε πιὸ πολὺ τὸ στίχο σας. Κάνετε χαμοδιάες ἐκεῖ ποὺ μὲ λίγη φροντίδα θὰ τὶς ἀποφεύγατε ἀπόλυτα. **Ἀ. Ν. Τὰ** ποιήματά σας δὲν κάνουν γιὰ τὸ περιοδικό μας. **Φ. Ἀθηναῖον.** Οἱ στίχοι σας σπὰ ἐπιθεωρησιακοὶ. **Δημ. Ἰωαννίδη.** Πρέπει νὰ διαβάσετε πολύ. Σᾶς λεῖπει ἡ τεχνικὴ τοῦ στίχου. **Βασ. Χ. Λιάγκον.** Δημοσιεύουμε ἕνὰ μερικοὺς στίχους σας γιὰ νὰ μᾶς πεῖτε τί λένε:

Ἡ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιὰ,
μὲ τὰ ἐρυθρολευκά της ἄνθη
πατρικρεῖ τὴν Γέροντα...
τὸν κανεὶ νὰ ξεράσει
κι ὅταν ἐκεῖνος ἀνοιξῇ
τὸ ζρομμένο του στόμα
πετάχτηκε ἀπὸ μέσα του
μιὰ ἀηδόρφη τρυγόνα.

Περικλῆν Δερβ σεγλου. Κρατοῦμε τὸ ἄρθρο σας. **Πέτε.** Ὅπως σᾶς εἶπε ἡ ὁ κ. Β. γράφετε καλά, μὰ χρειαζετεῖ ἀκόμα νὰ διαβάσετε πολύ. **Ν. Πόπαν-ἀρνγεν.** Δίχῶς θυσιαν. Ἀλ. Γεωργιάδην. Νεοφ. Μεταξᾶ 25. **Τάσον Βαφειάδην.** Λάβαμε τὸ γράμμα σας καὶ τὸ διηγήματα κὶ εὐχαριστοῦμε. Περιμένουμε κὶ τ' ἄλλα, ποὺ μᾶς γράφετε. Ὅσο γιὰ τὸ «Δράκο» ἔχετε δίκιο. Μᾶς ἔφυγε. **Δ. Γ.. Καλαμπάκα.** Μὲ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴ θέληση ποὺ δείχνετε ἐλπίζουμε νὰ γράφετε γρήγορ-ε καλὰ ποιματα. **Τ. Κ. Μαρ-αντζ.** Κρατοῦμε τὶ «Νυχτερινὴ Μηλάδα». **Δημ. Λουκ.** Τὸ Διονυσιακὸ χιουμὸρ, «Ὁστὶς-ς -κέρνομ μ κασελὲ Βορδὸ» καὶ «Ἀνιστιτς Κοππμ Κάππα. Μ.ολογήσετε καβάλλα. Σὰν σὰ λεμε ἐφιαπο πεζικὸ-Σπέλλ» **Δ. Ἀθήνα.** Ἐπῆμαι πὼς τοὺς κακοὺς σὰ χους δὲν τοὺς συχωράρει ὁ κόσμος σ'τοὺς μικροὺς. "Αμα ἀπ-χτησετε τὴ φῆμη τῆς μεγάλης— σᾶς τὸ ἐόχμ-ποστε—θὰ μπορεῖτε νὰ γράφετε ὅτι καὶ ὅπως θέλετε. Θὰ βρίσκονται πάντοτε πολλοὶ νὰ σᾶς θαυμάζουν καὶ νὰ σᾶς σχαλιόζουν. **Νεφ Λὴ Πορφυρίου.** Λάβαμε τὶς «Πέντε ὧρες» καὶ τὶς φυλλὰς ὅσο νὰ κονοινιστεῖ σ' . καθένας ἡ ἔκδοσή τῶν νέων συγγραφέων.

Ο ΤΣΕΧΩΦ

IBAN ΜΠΟΥΝΙΝ

...Διαλοζοντας μιὰ μέρα κάποια ἐφημερίδα ὁ Τσέχωφ ἀναφιγκωσε τὸ κεφάλι του καὶ εἶπε σιγανά, χωρὶς νὰ βιάζεται:

— Πάντα τὸ ἴδια: ὁ Κορολένκο καὶ ὁ Τσέχωφ, ὁ Ποτάπενκο καὶ ὁ Τσέχωφ, ὁ Γκόρκι καὶ ὁ Τσέχωφ...

Ὅλως σὲ λίγο ἄλλαξαν οἱ καιροί. Ἀδὲν ἄρχησε νὰ γίνει πασίνωνστος. Καὶ ὅμως ἐμεῖνε πάντα ὁ ἴδιος: ἰδιόρρυθμος, πολυσύνθετος ἄνθρωπος, ψυχῆ κλεισμένη, συνεσταλμένος καὶ σύγχρονα ἔνα πνεῦμα σπάνιο κι ἐκλεπτυσμένο. Δὲν εἶχε φίλους. "Ηταν σγεδὸν πάντα μόνος. Κι αὐτὸ ἐπιβεβαιώθηκε τόσο πολὺ κυκλοφόρησαν τ' ἀποσπάσματα ἀπ' τὸ σημειωματάριό του:

—«Θᾶμαι μόνος καὶ στὸν τάφο. ὅπως ζῶ οὐσιαστικὰ μόνος».

"Η πραγματικὴ δόξα τὸν ἐπισκέφτηκε μόνο ὅστερ' ἀπὸ τὸ ἀνέβασμα τῶν ἔργων του στὸ Καλλιτεχνικὸ θέατρο τῆς Μόσχας. "Ὅλως καὶ γιὰ τὰ ἔργα αὐτὰ εἶχε μετοιδιάστη ἰδέα. Συχνὰ ἔλεγε:

— Τί δασματικοὶ συγγραφεῖς εἶμαστε τάχα ἐμεῖς! "Ενα καὶ μοναδικὸ συγγραφέα ἔχομε, τὸν Νᾶϊτένεφ!..Αὐτὸς μάλιστα,εἶναι γ-νηνμένος συγγραφέας μὲ βαθεῖ δυνατὴ δραματικὴ φλέβα!

Ἐκὶ σὲ λίγο σκάζοντας κάτι γα γραμμένα γέλια.

— Ξέρετε. Πρὶν ἀπὸ λίγες ἀρέσες τῆγα νὰ δῶ τὸν Τολατόἴ στὸ Γάπρι. Μὲ δέχτηκε ξαπλωμένος στὸ κρεββάτι, γιατί ἦταν ἄρρωστος, ἀλλὰ μλίσησμε γιὰ πολλὰ πραματα, καὶ μέσα σ' ἄλλα καὶ γιὰ μένα... Τέλος σηκώνομαι, τὸν ἀποχαιρετῶ. Ἐκεῖνος μοῦ κρατάει τὸ χέρι λέγοντας: «Θιλήστέ με», κι ἀφοῦ ἔσκυψα καὶ τὸν φίλησα, πλησιάζει ἀζαφνα σ' αὐτέ μου καὶ μοῦ ψιθυρίζει μὲ κείνη τὴ βιαστικὴ γερροντικὴ κουβέντα του: «Κι δυως δὲν μπορῶ νὰ τὰ ὁποφέρω τα θεατοικὰ σας ἔργα. Ὁ Σαίξπηρ ἔγοταφε ὅσχημα. μὰ σεῖς γράφετε ἀόμα χειρότερα!»

Γιὰ τοὺς τότε μοντερνιστές, τοὺς «ντεκαντὲν» ὅπως τοὺς λέγανε,εἶπε κάποτε ἀγανακτισμένος:

— Καὶ ποῦ βρεθήκανε αὐτοὶ γιὰ «ντεκαντὲν»! Εἶναι γερόκατοι μουζίτσοι! Αὐτοὶ μάτια μου κάνουνε γιὰ καταναγκαστικὰ ἔργα.

Κάποτε ἔτρ.γε μὲ μιὰ μικρὴ συντροφιὰ σ' ἕνα ἐστιατόριο τῆς Ἀλσύπκας. "Ηταν ἐξαιρετικὰ εὐδιάθετος, ἀστειευόταν, γελοῦσε. Ξαφνικὰ κάποιος κύριος ποὺ καθόταν σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πλαϊνὰ τραπεζάκια σηκώθηκε μ' ἕνα ποτήρι στο χέρι!

— Κύριοι! Προτείνω νὰ πιοῦμε ὅλοι στὴν ὑγεία τοῦ Ἀντώνη Πιοβλοβίτς Τσέχωφ, γιὰ τὸ καμάρι τῆς λογοτεχνίας μας, τον τρανουοδιστὴ τῶν δειλινῶν ὧρῶν...

Ὁ Τσέχωφ ἔγινε ὅσπρος σὰν τὸ πα : σηκώθηκε χωρὶς νὰ πεῖ λέξη κι ἔφυγε.

Καὶ πολλὲς φορὲς ἔπειτα μιλοῦσε γεμᾶτος ἀγανάκτηση γι' αὐτὴ τὴν ἱστορία.

Τ' ἄρεσε νὰ λέει συχνά, ὅτι ἄμα ὁ ἄνθωπος δὲν ἐργάζεται ἀρκετὰ δὲν ζεῖ συνεχῶς ἄμεσα σ' ἐκεῖνη τὴν καλλιτεχνικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ ἕναν καλλιτέχνη,ἔστω κι ἂν πρόκειται γιὰ τὸ σοφὸ Σολομῶντα, καὶ φυσικὰ θὰ νιώθει πάντοτε τὸν ἑαυτό του ἄδειο ἀπὸ κάθε ταλέντο καὶ ποιητικὴ ἰνφή.

Καμιὰ φορὰ ἔβγαζε ἀπ' τὸ συρτάρι του τὸ καρνέ του καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι του, ἑνῶ τὰ γαυλιὰ του ἀστραποβολοῦσαν, καὶ κουνώντας το στὸν ἀγέρα ἔλεγε γελώντας:

—"Εχω δῶ μέσα ἑκατὸ θέματα! Μάλιστα κύριέ μου! Δὲ μοιάζουμε ὅα μὲ σᾶς τοὺς νέους! Δουλεάτ! Δουλεειᾶ!.. Μήπως θέλετε νὰ σᾶς πουλήσω κάνα δυό;

Καμιὰ φορὰ ἔβγαινε νὰ περπατήσῃ κατὶ τὸ βράδυ, κι αὐτό γινόταν τὴς περισσότερες φορὲς ὅταν δὲν ἔπρεπε. (Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ Τσέχωφ ἦταν φυματικός). "Ενα βράδυ λοιπὸν ἐπιστρέφαμε ἀπὸ ἕνα τέτοιο περίπατο... "Ἠτανε ἀργά. Ὁ Τσέχωφ ἦταν πολὺ κουρασμένος, βάδιζε μὲ δυσκολία— τὸν τελευταῖο κεῖνο καιρὸ εἶχε μουσκεύψει πολλὰ μαντήλια μὲ τὸ αἷμα του—ἦταν σιωπηλὸς καὶ σκέπαζε μὲ τὸ χέρι ὁλοένα τὰ μάτια του. Περνοῦσαμε κάτω ἀπὸ ἕνα ἐξώστη ὅπου φαινόντουσαν μερικὲς γυναικεῖες σιλουέτες. Καὶ ξαφνικὰ ἀνοίγει τὰ μάτια του καὶ λέει δυνατά:

— Δὲν τὰ ξέρετε τὰ νέα; Τὴ φρίκη. Σκοτώσανε σήμερα τὸν Μπούνιν! Στὴν Ἀούτκα, στὸ σπίτι μιᾶς Ταρτάρας!

Ἐγὼ στάθηκα ἀποσβολωμένος, ἐνῶ ἐκεῖνος μὲ γελαστὰ καὶ λαμπερὰ μάτια μοῦ ψιθύριζε βιαστικά:

— Σιωπή! Αὔριο ὅλη ἡ Γιάλτα θὰ μιλεῖ γιὰ τὴ δολοφονία τοῦ Μπούνιν.

"Ετρωγε καὶ κοιμόταν πολὺ λίγο. Ἀναποῦσε ὑπερβολικὰ τὴ τύρι. Τὸ σηλίτ του εἶχε μιὰ ὑποδειγματικὴ καθαριότητα. Ἡ κρεβατοκαμαρά του ἦταν σὰν κοριτσίστικη.

Τὰ χέρια του ἦταν μεγάλα, στεγνά, εὐχάριστα.

Καὶ ὅπως ἔλεγε ποῦ σκέφτονταν πολύ, συχνὰ ἔχευοῦσε αὐτὸ ποὺ ὑποστήριζε ἄλλη φορά.

Τί σκέψεις ἔκανε ἄραγε γιὰ τὸ θάνατο;

Πολλὲς φορὲς εἶχε προσπαθήσει νὰ μὲ πείσει πὼς ἡ ἀθανασία, ἡ μετὰ θάνατο ζωή γενικά, ἦταν μεγάλη κουταμπόρα.

— Εἶναι δεισιδαιμονία. Καὶ σὰν κάθε δεισιδαιμονία, εἶναι φρίκη. Πρέπει νὰ σκέφεται καὶ νὰ καθαρὰ καὶ τολμηρά. Καμιὰ μέρα θὰ κουβεντάσουμε γι' αὐτὸ πιὸ πλατιά. Θὰ σᾶς ἀποδείξω τεραγωνικὰ πὼς ἡ ἀθανασία εἶναι ἀνοησία.

Ὡς τόσο ἀργότερα, μὲ πιότερη ἀκόμα βεβαιότητα, ἡ Ἔπειθε ὅλως διόλου γιὰ τὸ ἀντίθετο.

— Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ παραδεχτῶ ποτὲ πὼς θὰ φύγουμε ἔτσι χωρὶς ν' ἀφήσουμε κανένα ἴχνος πίσω μας Χωρὶς ἄλλο ὑπάρχει ζωὴ καὶ μετὰ θάνατο. Ἡ ἀθανασία εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο. Σταθῆτε καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω αὐτὸ καμιὰ μέρα.

Μὰ πέθανε χωρὶς νὰ μοῦ τὸ ἀποδείξει.

Στὰ τελευταῖα του συχνὰ ὀνειροπολοῦσε δυνατά:

— Νὰ μποροῦσα νὰ γινόμουνα ἀλήτης, στρατοκόπος, νὰ γύριζα τοὺς ἅγλους τόπους... Πάμενα πάντα σ' ἕνα μοναστηρι καὶ τὰ βράδια τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ καθόμουνα σ' ἕνα παγκάκι μπροστὰ στὴν πόλη τοῦ μοναστηριοῦ...Καὶ νὰτταν τὸ μοναστῆρι τοῦτο μέσα στὸ δάσος, κοντὰ σὲ μιὰ λίμνη μὲ μεγάλα δέντρα ὁλόγυρα...

Ὡς τὴς τελευταῖες του στιγμὲς ἡ ψυχή του μεγάλωνε κι ἀνέβαινε σὲ σφαῖρες ἀνώτερες!

Ἰβὰν ΜΠΟΥΝΙΝ

(Μετάφραση κ. Ἀθηνᾶς Σαραντίδη)

Η Κριτική τοῦ βιβλίου

ΘΑΛΗ Ρ. ΤΟΡΙΔΗ, Τὰ κοινωνικὰ ρεύματα κὶ ἡ ἐπίδρασή τους στὴ νεοτερικὴ λογοτεχνία.

Τὸ ΜΙΚΡΟ τοῦτο τεύχος-φυλλάδια στοιχειοθετημένο μὲ τὴν ἀτονη (κατὰ τὸ πλεῖστον) κι ἀπενωμένεστη γραφὴ θ'ἔπρεπε, νομίζω, νὰ ἦταν μᾶλλον τὸν τίτλο «Τὰ αἰσθητικὰ ρεύματα στὴ μεταπολεμικὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία». Γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγες γραμμὲς στὶς σελ 9 καὶ 10, σ' ὅλες τις λοιπὲς σελίδες οὔτε πιστοποιοῦνται ὡρισμένα κοινωνικὰ μεταπολεμικὰ φεύματα, οὔτε ἐξετάζεται καὶ ἀποδεικνύεται σχέσις αἰτιότητος ἀνάμεσα στὰ πιστοποιημένα ἤδη κοινωνικὰ ρεύματα καὶ τὶς λογοτεχνικές μας τεχνοτροπίες.

Ὀλοσδήποτε ὅμως, κι ἀπλῶς ὡσὰν διάγραμμα τῶν αἰσθητικῶν φευμάτων, ἡ ἐργασία τοῦ ἄλλωστε νεοτάτου κ. Ρηγορίδη δὲν εἶναι τυχαία, ἀλλ' ἀπεναντίας ἀξιόλογη καὶ ἀξιέπαινη.

Τὸ λεκτικὸ του εἶναι σοβαρὸ καὶ στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ, ἐπισημονικό. Ἀρχίζει ὅμως ὁ συγγραφεὺς καὶ κάνει κακὴ χρῆση τῆς σοβαρότητος τοῦ λεκτικοῦ του. Π.χ. γράφει «ὁ ἐξυυθενωμένος κοινωνικὸς ἀπλαζεδισμὸς τοῦ 'Εμμανουὴλ», ἢ «τοῦ Καβάφη ἡ ποίηση ἀπονέμει τὸ ἀνάθυμισμα τῶν κεκοιαμένων τάφων». Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη παραπόνεση, ἡ πρώτη «ὄψις»: ἡ κακὴ χρῆση τῆς σοβαρότητος. Ἂν ὅμως αὐτὲς κ' οἱ παρόμοιες φράσεις-ποὺ εἶναι πολλὲς-ἀναχθοῦν σὲ μέθοδο, σὲ στάση ἀπέναντι τοῦ θέματος; Τότε ἡ ἰσορροπία τῆς ἐπιεικοῦσας αὐτῆς καταντᾶ ἀμφίβολη, γιατὶ ἐπικινδυνα ἐπαμφοτερίζει. Εἶναι τάχα λίβελλος καὶ κήρυγμα τὸ μικρὸ τοῦτο βιβλίο; Τότε εἶναι ἄτονος λίβελλος. Εἶναι κριτικὴ τέχνη; Τοτε δὲν εἶναι ἀρκετή.' Ἐκεῖ σκέπτεται ὁ ἀναγνώστης.

"Οταν ὁ κ. Ρηγορίδης γράφει: «Ὁ Βάρναλης βρίσκεται πολιτικὰ στὸ πλευρὸ τοῦ προλεταριάτου· ὄχι ὅμως καὶ συναισθηματικά. Τὰ θέματά του, παρμένα ἀπ' τὸν ἱστορικὸ κύκλο, ἀπηχοῦν πολὺ ψυχρὰ, ὅπως κι ὅλη ἡ ψυχολογία του εἶναι καθαρὰ μικροαστικὴ», τότε κάνει μελέτη· 'Αλλ' ὅταν γράφει: «Σιγὰ σιγά, ἡ ποίηση ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὴ ρωμαντικὴ σκουριὰ καὶ τὸν ντεκαντισμὸ τῶν Μαλλακάηδων καὶ Σνέ», τοτε κάνει λίβελλο. Δὲν μελετᾶ πιά, ἀλλὰ χτυπᾶ,δὲ σπουδάζει, ἀλλὰ κατα δικάζει.

Γενικῶς, ὁ περιορισμένος χῶρος ἐμποδίσε τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος· ἔπρεπε νὰ ἦταν πολὺ μεγαλύτερη· ἔφερεν ἐνίσης καὶ ἀσυμμετρίες μέσα στὴν ἀναλογία τοῦ σχεδίου του: τὰ δογματικὰ μέρη τοῦ βιβλίου εἶναι πολὺ χυχνά, σχετικὼς μὲ τὴν παραδειγματολογία· ποὺ εἶναι πολὺ ἀναλυτικὴ. Γιὰ τὰ «Χαμένα Κορμιὰ» τοῦ κ. Ηικροῦ γίνεται λόγος σὲ μιὰ ὁλόκληρη σελίδα, γιὰ τὸ «11 Ἀ.μ.» τῆς κ. Καζαντζάκη σὲ ἄλλη μιά. Εἶναι ὅμως τοῦτα δυσανάλογα μὲ τὸ χωρὶς π.χ. τῆς σελ. 11, ὅπου, σὲ τρεῖς: μόνοις γραμμὲς, ἡ Ἑλλὰς ἐξ αἰτίας «τῆς γεωγραφικῆς της θέσης, ἀποτελεῖ τὴ χαρακτηριστικὴ ἑκείνη καὶ ἰδιαίτυσα ἐκφραση τοῦ ἀπαχμιακοῦ τρόπου». Ἔφερεν ἀκόμα καὶ ἀντιφάσεις ὁ περιωρισμένος χῶρος. «Ἡ ἐπαναστατικὴ τέχνη·γράφει στὴ σελ. 15 ὁ συγγραφεὺς-εἶναι αἰσιόδοξη, ρωμαλέα, ὀρμητικὴ». Ἀλλ' ἀμέσως παρακάτω: «ὁ Κώστας Παροείτης προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσῃ ζωγράφισμα τῆς ἀθλιότητας τῆς μικροζωῆς καὶ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ αἰσθανθοῦμε ὀλη τὴ φρίκη τῆς»... Μὲ τὰ «Χαμένα Κορμιὰ» τοῦ Ηικροῦ «κατορθώνουμε συνειδητὰ νὰ μποῦμε βαθιὰ μέσα στὸ ἀνθρώπινο δράμα καὶ νὰ συλλάβουμε τὴν εἰκόνα τοῦ ξεπεσμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξαθλίωσης». Ἡ κυρία Καζαντζάκη ζωγραφίζει τὰ «ναυαγία, καθένα μὲ τὸν καημό του, μὲ τὴν τραγωδία του». Τὸ ζεῦγος Δασκαλάκη, ὁ συυλίσας, Κόντογλου, ὁ Τερζάκης, ὁ Παπαδήμας ὁ Ν. Νικολαΐδης, ὁ Βυτυρᾶς, «ζωγραφίζουν κ' αὐτοὶ τὸν ἑαυτό τους»-Ποῦ εἶναι τότε ἡ «αἰσιοδοξία, ἡ ρώμη καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς ἐπαναστατικῆς τέχνης;-'Ἀκόμα κι ἀπορίες γεννᾶ ὁ περιωρισμένος χῶρος τοῦ βιβλίου: Στὴ σελ. 22 ὁ κ. Ρηγορίδης γράφει: «Κλείνοντας τὴν ἀπαρτίν

ΠΩΣ ἔζησα. 16 Πρωθυπουργοί

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΗ·

12.—Θεόδωρος Πάγκαλος:

Η ΠΡΩΤΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΝ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1922.—Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΡΙΕΡΑ ΩΣ ΤΟ 1920.—ΣΤΗ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ».—ΤΙ ΜΟΥ ΕΙΠΕ ΟΤΑΝ ΠΗΚΕ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΜΟΥ ΤΑΞΕΩΣ.—ΕΝΑ ΤΣΑΙ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.—ΓΙΑ ΛΗΣΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΑΙΜΑΤΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΩΤΕΡΗ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ...—ΔΙΚΤΑΤΟΡΑΣ.—ΓΕΜΑΤΟΣ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ.—Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΚΡΙΑ ΦΟΥΣΤΑ...—ΣΤΟ ΤΕΝΝΙΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ.—ΠΩΣ ΞΑΝΑΖΗΣΕ,

ΚΟΥΓΑΜΕ καὶ διαβάζαμε πὼς ὑπάρχει καὶ κανένας ἀξιωματικὸς μὲ τὸ ὄνομα Θεόδωρος Πάγκαλος... Τὸ ὁμολογοῦμε ὅτι μὲ κάποιες στρατιωτικὲς εἰδήσεις. Μὰ πολλὰ πράματα δὲν εἰξέραμε γι' αὐτόν, οὔτε μπορούσαμε νὰ φανταστοῦμε τί ρόλο θὰ παίζε στὴν πολιτικὴ μας ζωή. Οὔτε ἰδέα εἴχαμε πὼς ὡρίμαζε ἀνάμεσό μας ἕντς δικτάτορας...

Τὰ κατὶ γενικώτερα, ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ μάθαμε πὼς γίνηκε τὸ κίνημα τοῦ 1922 ἢ καλλίτερα ὡς τὸ πρωὶ τῆς 12 Σεπτέμβρη 1922, ποὺ ἔπεσε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τ' ἀεροπλάνα μιὰ ἐπαναστατικὴ προκήρυξη, ὅλοι ἐμεῖς, ποὺ δὲν εἴχαμε λάβει μέρος στὴν ἄτυχη ἐκείνη ἐκστρατεία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐλάχιστα πράματα ἤξεραμε ὄχι μονάχα γιὰ τὸν Πάγκαλο, καὶ γιὰ τὸν Πλαστήρα, τὸν Γονατᾶ, τὸν Κονδύλη, τὸν Ὀθωναῖο... Κι ὅμως ὅλοι αὐτοὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἔπαιξαν σπουδαίους ρόλους στὴ στρατιωτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας, πρὶν παίξουν ἄλλους πάλι ρόλους στὴν πολιτικὴ μας ζωή...

Ὁ κ. Θ. Πάγκαλος οὔτε εἴξερα ποιὸς εἶναι, οὔτε καὶ ποῦ βρίσκεται. Κι ὅμως ὅταν ἐκηρύχτηκε ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1922 εἶταν στὴν Ἀθήνα. Λένε πὼς προετοίμαζαν ἐδῶ κρυφὰ τὸ ἔδαφος... Τὴν ἡμέρα ὅμως ποὺ ἡ ἐπανάσταση ἔφτασε στὴν Ἀθήνα—14 Σεπτεμβρίου 1922—ὁ κ. Πάγκαλος βρέθηκε μέσα στὴν ἐπανάσταση. Κ' ἐνῶ εἶταν ἀπόστρατος, ἐφόρεσε τὴ χακὶ στολὴ του ἐκστρατείας καὶ, μαζὶ μὲ μιὰ ὁμάδα φίλους του ἀξιωματικούς, βρέθηκε στὰ γραφεῖα τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος», ποὺ εἶταν τότες στὴ λεωφόρο Πανεπιστημίου, ἐκεῖ ποὺ κατόπι ἔδρασε ἡ «Δημοκρατικὴ Ἕνωση» καὶ ποὺ σήμερα ὀψώνεται τὸ νέο μέγαρο τῆς «Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος»... Καλοθόμητο καὶ πολυθόρυβο σπίτι! Ἐκεῖ τὸν εἴδαμε γιὰ πρώτη φορὰ τὸν κ. Πάγκαλο μέσα στὴν ἐπαναστατικὴ κίνηση. Καὶ τότες εἴξερε πὼς καὶ ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς εἶταν ἀπὸ τοὺς ἀοχηγοὺς τοῦ κινήματος καὶ πὼς εἶχε δρεξὴ καὶ διάθεση ν' ἀνακατευτῆ σ' ἐπανάσταση καὶ στὴ διεύθυνση τῆς πολιτικῆς...

Ἀπὸ κεῖνη τὴν ἡμέρα ὁ κ. Πάγκαλος πῆρανε μέσα στὴν πολιτικὴ κονίστρα.

Δὲν φανταζόμαστε ὅμως πὼς τόσο γλήγορα θὰ γινότανε μονομιᾶς πρωθυπουργός, πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ Δικτάτορας! Ποτέ, ποτὲ δὲν μπορούσαμε νὰ τὸ φανταστοῦμε...

***

Ὁ κ. Θεόδωρος Πάγκαλος, παιδὶ παλιᾶς ἀρβανίτικης οἰκογένειας τῆς Ἐλευσίνας, γεννήθηκε στὴ Σαλαμίνα τὸ 1878. Ἀφοῦ πῆρε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, μπῆκε στὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων καὶ βγῆκε ἀνθυπολοχαγός. Ὡστόσο κατόπι σπούδασε στρατιωτικὰ καὶ στὴ Γαλλία στὴν Παριανὴ Ἀκαδημία τοῦ Πολέμου. Στοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913 μπῆκε λοχαγὸς κ' ἔδειξε μεγάλη δράση καὶ παλληκαριά. Τὸ 1916, ποὺ μπήκαμε στὸν Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο, ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας Κρήτης. Ἐπειδὴ εἶταν ἀπὸ τοὺς καλὰ μορφωμένους ἀξιωματικοὺς μας καὶ ἐπειδὴ ἔδειξε γενναιότητα καὶ ὀργὴ ἀντίλημψη προχώρησε γρήγορα. Τὸ 1917 τοποθετήθηκε προσωπάρχης στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ ἀμέσως κατόπι γίνηκε ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ κράτησε τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ἀπὸ τὸ 1918 ὡς τὸ 1920.

Μὰ μὲ τὶς ἐκλογὲς τοῦ 1920 τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Κι ὁ Πάγκαλος, ποὺ εἶταν ὁ ἐπιτελάρχης τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως ποὺ ἔπεσε, παραιτήθηκε καὶ ἀποστρατεύθηκε.

Ἔτσι ἔμεινεν ἔξω ἀπὸ τὸ στρατὸ ὁ κ. Πάγκαλος ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ περιγράψαμε παραπάνω, δηλαδὴ ὡς τὶς 14 Σεπτέμβρη 1922, ποὺ ἡ ἐπανάσταση ἔφτασε καὶ ὡς τὴν Ἀθήνα.

***

Μαζὶ μὲ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1922 ὁ κ. Θ. Πάγκαλος βρέθηκε μέσα στὴν πολιτικὴ. Χωρὶς νὰ ἐκτεθῆ γιὰ βουλευτής, χωρὶς ν' ἀντικρύσει τὸ λαό, χωρὶς νὰ ἐκθέσει κανένα πρόγραμμα ξαφνικὰ γίνηκε καὶ Ὑπουργός. Ἡ Κυβέρνηση Γονατᾶ τὸν ἐπῆρε Ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν. Κ' ἔμεινε στὴν ὑπουργικὴ θέση ὁ κ. Πάγκαλος ὡς τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1922, ποὺ διωρίστηκε ἀρχιστράτηγος στὸ στρατὸ τοῦ "Εβρου. Ἐκεῖ ἀναδιωργάνωσε τὸ στρατό, ἐστερέωσε τὴν πειθαρχία κ' ἔκαμε τὶς δυνάμεις ἐκεῖνες ἀξιόμαχες. Μετὰ χειρίστηκε τότε ὁ κ. Πάγκαλος μέτρα αὐστηρὰ καὶ σκληρά, μὰ κατάφερε νὰ ἐπιτύχει ἡ ἀποστολή του στὶς δύσκολες ἐκεῖνες στιγμές.

Κατόπι, μόλις ὁ πολεμοῦ πῆρανε ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης ὁ κ. Πάγκαλος μπῆκεν ὁλόκληρος στὴν πολιτική.

Ἀπὸ τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1923 ἔκαμε τὴν ἐμφάνισή του στὴ «Δημοκρατικὴ Ἕνωση» στὴν Ἀθήνα κι ἄρχισε κι αὐτὸς τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ Δημοκρατία καὶ πλαὶ τῶν Α. Παπαναστασίου, Γ. Κονδύλη, Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἀλ. Χατζηκυριάκου κλπ.

Ἐκεῖ τὸν εἶδα μερικὲς φορές, τὸν ἄκουσα νὰ μιλᾶ, νὰ βγάζει λόγους, νὰ ἐνθουσιάζεται καὶ νὰ ἐνθουσιάζει γιὰ τὴ Δημοκρατία...

Μὰ κατόπιν ἔρχεται γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ὅταν ἀνακατεύτηκε στὶς ἐκλογὲς καὶ πέτυχε ὡς πληρεξούσιος στὴν Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1924 Ξαναῆλθε λοιπὸν στὴν Ἀθήνα καὶ ἀνακατεύτηκε πάλι στὴν κίνηση γιὰ τὴ Δημοκρατία.

***

Ὡστόσο ὅταν ὁ κ. Παπαναστασίου ἐσχημάτισε τὴν πρώτη Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση, ὁ κ. Πάγκαλος δὲν ἐπῆρε Ὑπουργεῖο. Μὰ φάνηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πὼς εἶχε δικαίωμα νὰ γένει κι αὐτὸς ὑπουργός, ἔπειτ' ἀπὸ τόσους ἀγῶνες...

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ τάξη κ' ἡ ἀσφάλεια στὴν ὑπαίθρο δὲν ἦσαν καθόλου καλά. Ἕνα πλῆθος λησταὶ καὶ ἄταχτα στοιχεῖα εἶχαν ἀναπτύξει μεγάλη δράση. Τρομοκρατοῦσαν τοὺς νοικοκυραίους καὶ τοὺς χωριάτες κ εἶχαν δημιουργήσει μιὰ κατάσταση ἀρκετὰ ἀναρχική. Τότε θεωρήθηκε πὼς ὁ κατάλληλος γιὰ νὰ ἐπαναφέρει τὴν τάξη εἶταν ὁ κ. Θ. Πάγκαλος. Συστήθηκε λοιπὸν τὸ Ὑπουργεῖο Ἐνόμου Τάξεως καὶ τὸ ἀνέλαβε ὁ αὐστηρὸς καὶ ἀποφασιστικὸς στρατιωτικός. Ὁ κ. Πάγκαλος μεταχειρίστηκε τότες νέα καὶ πρωτότυπα μέσα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὡς τὴν 25 Ἰουλίου 1924, ποὺ ἔπεσεν ἡ Κυβέρνηση Παπαναστασίου.

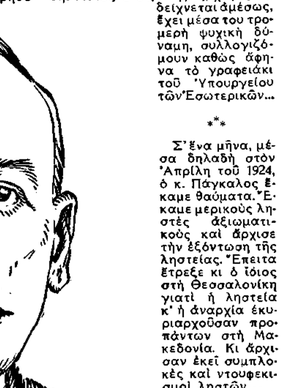

Θεόδωρος Πάγκαλος.

***

Ὡς ὑπουργὸ στὴν Κυβέρνηση Παπαναστασίου γνώρισα πιὸ καλὰ τὸν κ. Πάγκαλο.

Τὴν 31 Μαρτίου 1924, ποὺ ἀνέλαβε τὸ νεοϊδρυμένο Ὑπουργεῖο Ἐνόμου Τάξεως, πῆγα νὰ τὸν ἰδῶ. Εἶχεν ἐγκαταστήσει τὸ γραφεῖό του σ' ἕνα στενόχωρο γραφεῖο κάποιου ἐμπιστεύματος τοῦ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν. Σὰ νὰ ἦταν στεναχωρημένος ἐκεῖ. Ὡστόσο δεχόντανε συγχαρητήρια. Ἦταν ἐκεῖ κι ὁ κ. Δ. Γατόπουλος, παλιὸς συνάδελφος καὶ φίλος καὶ συνεχάρη τὸν κ. Πάγκαλο ὅλα γλύκες καὶ χαϊδέγλεα... Ἀμέσως ἔπειτα τὸν ἐπλησίασα. Ἔκαμα ἀ συστηθῶ. Μὰ ὁ κ. Πάγκαλος εἶπε:

— Περιττὸ σᾶς γνωρίζω. Ἀπὸ τὴ «Δημοκρατία»· ὁ κ. Γιοφύλλης.

— Ναί.

Καὶ κατόπι ζήτησα τὶς τυπικὲς ἀνακοινώσεις γιὰ τὸ νέο Ὑπουργεῖο.

— Ξέρετε ὅτι τὸ Ὑπουργεῖο αὐτὸ, μᾶς εἶπεν, ἐπεβλήθη ὑπὸ ἐξαιρετικῶν ὅλως ἀναγκῶν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ δημοσία ἀσφάλεια καὶ τάξις εἶχον κλονισθῆ εἰς βαθμόν, ὄχι πλέον σοβαρόν, ἀλλ' ἐπικίνδυνον δι' αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Κράτους!

Ἐξακολούθησε κατόπιν κ' ἐξήγησε πὼς θὰ λάβει ὅλα τὰ μέτρα κ' ἐβεβαίωσε μὲ πεποίθηση πὼς θὰ καταργήσει τὴν ἀναρχία καὶ θὰ φέρει τὴν πλήρη τάξη.

"Οσο ἔλεγεν αὐτά, τὸν πρόσεχα. Τὸ ἀνάστημά του μικρό, τὰ χαρακτηριστικά του χωρὶς ἐπίβλεψη. Κι' ὅμως ἡ φωνὴ του ἔδειχνε πεποίθηση. Τὸ ὅμως του παρίστανεν ἄνθρωπο μὲ τεράστια θέληση. Αὐτὸς ὁ στρατηγός, χωρὶς νὰ δείχνεται ἀμέσως, ἔχει μέσα του τρομερὴ ψυχικὴ δύναμη, συλλογίζομουν καθὼς ἄφηνα τὸ γραφεῖάκι τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν...

***

Σ' ἕνα μῆνα, μέσα ὅπως ἀναφέρθηκε, ἔκαμε θαύματα. Ἔκαμε μερικοὺς λησταὶ ἀξιωματικοὺς καὶ ἄρχισε τὴν ἐξόντωση τῆς λῃστείας. Ἔπειτα ἔτρεξε κι ὁ ἴδιος στὴ Θεσσαλονίκη γιατὶ ἡ λῃστεία κ' ἡ ἀναρχία ἐκυριαρχοῦσαν προπάντων στὴ Μακεδονία. Κι ἄρχισαν ἐκεῖ συμπλοκὲς καὶ ντουφεκισμοὶ λῃστῶν...

"Ολη τὴν ἡμερα εἴμαστε ἀπασχολημένοι μὲ τὴν κίνηση: «στρατιωτικὸ συμβούλιο, συνεργασίες μὲ τὶς ἀρχές, συζητήσεις μ' ἐπιτροπές... Ἐκεῖ στὸ Κυβερνεῖο οἱ ὑπουργοὶ δεχόντουσαν τὸν κόσμο. Τότε παρουσιάστηκε καὶ μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ σοσιαλιστὲς μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πληρεξούσιο κ. Πασαλίδη, τὸν Πόντιο γιατρό. Καὶ τί ζητοῦσεν ἡ ἐπιτροπὴ αὐτή; Ἀπλούστατα ὁ κ. Πασαλίδης τὸ ἀνέπτυξεν ἔτσι:

— Γιὰ νὰ λυθῆ τὸ ζήτημα τῆς στεγάσεως τῶν προσφύγων, νὰ διώξετε τοὺς πλουσίους ἀπὸ τὰ σπίτια τους καὶ νὰ βάλετε μέσ' τοὺς πρόσφυγες. Τί τὰ θέλουν οἱ πλούσιοι τὰ σπίτια;

— Γιὰ νὰ κάθωνται μέσα, εἶπεν ὁ κ. Παπαναστασίου.

—"Οχι. Νὰ κάθωνται οἱ φτωχοὶ πρόσφυγες στὰ σπίτια τῶν πλουσίων. Οἱ πλούσιοι ἔχουν λεφτὰ γιὰ νὰ νοικιάσουν ἄλλα...

— Μὰ ποῦ νὰ τὰ βροῦν τὰ ἄλλα;..

Ὁ κ. Πασαλίδης δὲν ἀπάντησεν. Ἡ μισὴ Θεσσαλονίκη ἦταν τότε καμμένη καὶ ἡ κρίση τῆς στέγης τρομερή!

Στὴν παρουσίαση τῶν ἐπιτροπῶν ἦταν κι ὁ κ. Πάγκαλος. Τότες λοιπὸν εἴρηκα τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν πλησιάσω. Ἤθελα νὰ μοῦ πῆ καὶ γιὰ τὴν καταδίωξη τῆς λῃστείας. Ὁ κ. Πάγκαλος μὲ μεγάλη εὐγένεια μοῦ εἶπε:

— Νὰ ρθῆτε στὸ ξενοδοχεῖο μου, στὸ «Μαζέστικ», νὰ σᾶς τὰ πῶ ὅλα. Νὰ πιοῦμε μοζὸ καὶ τὸ τσάϊ. Ἐλᾶτε τ' ἀπόγιομα.

Πραγματικὰ τὴν ὥρα τοῦ τσαγιοῦ ἐπῆγα. Κάθισαμε σ' ἕνα σαλόνι. Σερβιρίστηκε τὸ τσάϊ. Ὁ κ. Πάγκαλος ἦταν ἤρεμος, γλυκύτατος καὶ ὁμιλητικός. Μοῦ εἶπε μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες γιὰ τὴν καταδίωξη τῶν λῃστῶν, γιὰ τὶς ἐκτελέσεις των, γιὰ συμπλοκὲς καὶ γιὰ αἵματα... "Ηταν πραγματικὰ πολὺ χτυπητὴ ἡ ἀντίθεση! Μέσα στὸ γλυκύτατο περιβάλλον, ἀνάμεσα στὸν ἀχνὸ τοῦ τσαγιοῦ καὶ στὶς κομψὲς κυρίες, στὴ γλυκύτατη ἡρεμία τοῦ σαλονιοῦ, ἦταν τόσο παράξενο νὰ μιλοῦμε γιὰ λῃστὲς καὶ γιὰ σίματα...

Ὡστόσο μοῦ τάπε ὅλα, τὰ σημείωσα κ' ἔπειτα πῆγα στὸ τηλεγραφεῖο καὶ τηλεγράφησα ὅλες τὶς λεπτομερεῖς δηλώσεις. Αὐτὸ ἦταν μιὰ ἐπιτυχία.

***

"Επειτα συχνὰ στὴν Ἀθήνα ἔβλεπα τὸν κ. Πάγκαλο ὅσο ἦτο ὑπουργός. Πάντα ἦταν ἀγαθός, εὐκολομίλητος, γλυκύτατος. Δὲν ἔδειχνε πὼς εἶναι ἀπὸ στόφα διτκτάτορας...

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔπεσεν ἡ Κυβέρνηση Παπαναστασίου ἔπαψα νὰ τὸν βλέπω. "Ηταν 25 Ἰουλίου 1924. Ἀκριβῶς 11 μῆνες κατόπιν ὁ κ. Πάγκαλος ἀναποδογύρισε τὴν Κυβέρνηση Μιχαλακοπούλου ἔσπευσε στοῦ Ροὺφ καὶ αὐτοαναπρόχτησε πρωθυπουργὸς καὶ διτκτάτορας!

Ἐμεῖς ποὺ ἀνατραφήκαμε, καλὰ ἢ κακά, στὸν κοινοβουλευτισμό, ἔχουμε κάποια ἀκαθόριστη ἀντιπάθεια γιὰ τοὺς δικτάτορες... Γι' αὐτό, ἂν καὶ ὁ κ. Πάγκαλος ἦταν πιὰ φίλος μου καὶ πάντα μοῦ φέρθηκε φιλικά, οὔτε τὸν εἶδα ὅλο τὸν καιρὸ τῆς δικτατορίας του.

Θυμάστε πὼς στὴν ἀρχὴ ἔφερσε τὸν «κοινοβουλευτικὸ μανδύα», πὼς κατόπι διάλυσε τὴν Ἐθνοσυνέλευση καὶ πὼς τὶς 4 τοῦ Γενάρη 1926 γίνηκε ἐπίσημα Διτκτάτορας. "Επειτα κατάφερε νὰ κάμη ἐκλογὰς προέδρου Δημοκρατίας ὅπως τοῦ γοντσάριζε καὶ νὰ βγῆ καὶ Πρόεδρος. Μὰ τὴν 7 Αὐγούστου ὁ κ. Γ. Κονδύλης τὸν ἀνέτρεψε καὶ σὲ λίγο ὁ Διτκτάτορας ἦταν φυλακισμένος στὸ Ἰτζέδιν... Ἐκεῖ ἔμεινεν ὡς τὶς 10 Ἰουλίου 1928, ποὺ ἐλευθερώθηκε, μὰ ἄρρωστος πιά...

***

Ὁ κ. Πάγκαλος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ γουμέσα τους τὶς πιὸ μεγάλες ἀντιφάσεις. Γλυκὸς καὶ ἀγαθὸς στὴν ψυχή ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ σκληρὸς στρατιωτικὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὑπερβολικὸς πολλὲς φορὲς εἰς ἀφάνταστο σημεῖο. Ἔβγαλε διαταγὴ ὅταν ἦταν ἀρχιστράτηγος στὸν "Εβρο πὼς ὁποιος στοατιώτης κλέψῃ μιὰ ἐφημερίδα ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖο, θὰ τουφεκιέται... Ἐς ἄλλου ἄλλες στιγμὲς ἦταν πολὺ ἐπιεικὴς καὶ καλός. Ἔδειξε μεγάλη αὐστηρότητα στοὺς καταχραστὲς καὶ τοὺς κατεδίκαζε μὲ τὴν περίφημη «ἀγχόνη» σὲ ἀτιμωτικὸ θάνατο... Καὶ ὅμως γίνηκαν καὶ γύρω του καταχρήσεις, ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ τὶς συγχωρήσῃ...

Μὰ καὶ ἄλλο περίεργο ἔδειξεν ὁ κ. Πάγκαλος. Ἐνῶ παρουσίαζε θέληση καὶ ἀποφασιστικότητα, ἄλλοτε συχνὰ σκέψεις καὶ ἀποφάσεις. Συνέβη ν' ἀνακοινώσῃ κάτι τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ νὰ ἀνακοινώσῃ ἀντίθετα. Στὸ μεταξὺ εἶχεν ἀλλάξῃ γνώμη... Καὶ ὅμως ἦταν Δικτάτορας καὶ ἀπὸ τὶς γνῶμες καὶ τὸς ἀποφάσεις του κρεμόντανε τὰ πάντα!

***

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἑφτὰ χρόνια ὁ κ. Πάγκαλος ἔμεινε σὲ ἀχετική ἀφάνεια. Ἔμειν' ὁ δημοσιογράφοι σπάνια τὸν βλέπουμε. Μαθαίνουμε πότε πὼς εἶναι ἄρρωστος, πότε πὼς εἶναι καλλίτερα. Πότε ἀδυνατίζει καὶ πότε συνέρχεται. Ἔμεινε μερικὰ χρόνια ἀπομονωμένος στὴν Ἐλευσίνα, κοντὰ στοὺς συγγενεῖς του καὶ στοὺς παλιοὺς του φίλους. Ἐκεῖ ἐνόγνωζε καὶ στὸ τένιις καὶ ὅμως ζοῦσε μιὰν ἤρεμη ζωή.

***

"Επειτα οἱ δημοσιογράφοι βρήκανε τὸν κ. Πάγκαλο στὴν Κηφισιά. Λίγες φορὲς πάλι στὴν Ἐλευσίνα... Καὶ τὴν 1η Μαρτίου 1935 τὸ κίνημα τὸν ἔφερε πάλι στὴ ζωὴ καὶ στὴν ἐπιφάνεια!

"Εφτασε στὴν Ἀθήνα, ὅλος ζωὴ πάλι, καὶ προσφέρθηκε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Κυβέρνηση ἑνάντια στὸ κίνημα. "Αρχισε πάλι νὰ δίνῃ συνεντεύξεις, νὰ γράφῃ ἄρθρα... Ξαναζήσε καὶ ξανάνιωσεν ὁ κ. Πάγκαλος; εἶναμε

Ρίχτηκε καὶ στὶς τελευταῖες ἐκλογές. "Οχι ὅμως πιὰ στὸ πλευρὸ τῆς Κυβέρνησης. Ἀνεξάρτητος, δημοκρατικός, ἀντιπολιτευόμενος. Ἔπῆγε καὶ στὴ Δράμα, ἔκαμεν ἐκεῖ συνδυασμὸ καὶ ἀπέτυχε... Μὰ ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται μέσα στὴ δράση.

Μήπως ἀκόμα ὁ κ. Πάγκαλος, ὁ «πρῶηρ Δικτάτωρ» μᾶς ἑτοιμάζει νέες ἐπλήξεις; Κανένας δὲν ξέρει...

ΦΩτ; ΓΙΟΦΥΛΗΣ

ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ο ΓΑΛΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ, ΤΟΥΣ ΤΕΧΝΙΤΕΣ, ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ, ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Η ΑΘΗΝΑ δέχτηκε πεσαστικὸν ἀπὸ δῶ τὸν περασμένο μῆνα γιὰ τὶ κοσι μέρες καὶ γιὰ δεύτερη φορὰ μέσα στὰ 38 χρόνια τῆς ὑπουσίας του ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ὁπου εἶχε κληθεῖ γιὰ νὰ ἐκθέσῃ—τὸν μεγάλο ἕλληνα ζωγράφο Δημήτριο Γαλάνη, μιὰ μοναδικὰ ἑλληνικὴ δόξα τῆς τέχνης στὸ παγκόσμιο στερέωμα.

Δὲν θὰ παραξενευτῶ ἂν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς ἀναγνῶστες μου δὲν ἔχουν ἀκούσει τ' ὄνομα τοῦ Γαλάνη, γιατὶ ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς ἐκπατρισμένος ἀπὸ 20 χρονῶν παιδὶ στὸ Παρίσι ὅπου ζεῖ ὡς σήμερα δὲν ἔτυχε νὰρθεῖ ἀπὸ τότε παρὰ τοεῖς φορὲς ὁ ἴδιος μοναχά, τὸ Μάϊο τοῦ 1928 ὅπου θαυμαστεῖ τῆς μεγάλης του τέχνης τοῦ ὀργάνωσαν καὶ μία ἔκθεση στὸ «Ἰλίου Μέλαθρον», φέτος πρὸ ἑνὸς μηνὸς καὶ μιὰν ἄλλη φορὰ γιὰ δυὸ μέρες στὰ 1915. ὡς ἀνθυπολοχαγός, ἀδειοῦχος ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ὅπου ὑπηρετοῦσε στὸ γαλλικὸ στρατὸ τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ ἴδιο δὲν συμβαίνει ὅμως καὶ μὲ τὸ θρύλο τῆς φήμης του. Ὁ Γαλάνης ἀνήκει στὴ μικρὴ οἰκογένεια τῶν μεγάλων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ποὺ τιμοῦν τὴν πατρίδα τους στὴν Εὐρώπη, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ξεχωρίζουν ἐπίσης ἡ Μαργαρίτα Πέρρα ὁ Ὀδυσσεὺς Λάππας κ.ἄ. καὶ ποὺ χρωστοῦν τὴ φήμη τους στὴ μεγάλη τους ἀξία.

Ἡ Ἀθήνα ξαναεῖδε τὸ παιδὶ ποὺ ἐκράτησε μέχρι στὰ 20 του χρόνια κοντὰ τὴς καὶ ποὺ ἀνήσυχο γιὰ τὸ μέλλον του ξεκίνησε μὲ μόνα ἑφόδια τὸ ταλέντο καὶ τὴν αὐτοπεποίθησή του γιὰ τὸ Παρίσι. τὴ δεύτερη καὶ πιὸ στοργική του πατρίδα — τὴ «μοιραία» κοιτίδα ὅλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν του Κοσμου.

Οἱ παιδικοί του φίλοι κι' οἱ φίλοι τοῦ ἔργου του δὲν δυσκολεύτηκαν καθόλου νὰ τὸν γνωρίσουν: ὁ Δημητρακης ἦταν ὁ ἴδιος ποὺ γνώρισαν στὸ Παρίσι περαστικοί πρὸ ἐτῶν, στὸ περασμένο του ταξεῖδι ἐδῶ πέρα· θὰ σταματοῦσε κανεὶς ὅτι ἦταν μάλιστα καὶ νεώτερος. Μέτριος στὸ ἀνάστημα, ροδοκόκκινος καὶ ἠλιοκαμένος μὲ τὴν ἐκφραστικὴ ὄψη του, ἔδινε τὴν ἐντύπωση παιδιοῦ καὶ ὄχι μεσήλικα.

Τοῦ τὸ εἴπαμε, μόλις τὸν ἀντικρύσαμε ἀμέσως.

— Δὲν εἶν' ἔτσι, ἀπαντᾶ. Γύριοα κουρασμένος κ' ἄρρωστος ἀπὸ τὸ ταξεῖδι τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ τόπος σας μ' ἔκαμε καλὰ καὶ μοῦ ἔδωσε αὐτὰ τὰ χρώματα ποὺ μοῦ θαυμάζετε. Τί ἀδικία νὰ μὴν ξέρετε τί μεγάλο ἀβαντάζ νὰ ζεῖ κανεὶς στὴν "Αθήνα... Πόσο λυποῦμαι ποὺ δὲ ζῶ ἐδῶ γιὰ πάντα σ' αὐτὸν τὸν ἅγιο τόπο ποὺ μένει πάντα ὁ «τόπος μου» κι' ἡ δικιά μου πατρίδα!

Καὶ μ' ἐνθουσιασμὸ μικροῦ παιδιοῦ, μᾶς παρέσυρε ὡς τὴν ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ τῆς ἀδελφῆς του, τῆς κ. Μαύρου ποὺ τὸν φιλοξενοῦσε καὶ δείχνοντάς μας τὸ Λυκαβηττὸ ποὺ ὑψώνονταν σύρριζα ἀπὸ πάνω του, καθὼς κι ὅλη τὴν Ἀθήνα ποὺ κατηφόριζε γύρω ξαπλωμένη, λουσμένη μέσα στὸ μεσημεριανὸ ἡλιοφῶς, μὲ μεγαλύτερη ἔξαρση, πρόσθεσε:

— Πάντα σᾶς ψυσταλγῶ καὶ σᾶς πεθέρομαι ἐδῶ πέρα. Λογαριάζω πότε θὰ μπορέσω νὰ κατέβω καὶ γιὰ ζήσω γιὰ πάντα ἐδῶ, στὴν ὡραία "Αθήνα, στὸ θεῖο τόπο ποὺ ἔζησε ὁ φῶς τῆς ζωῆς μου.

Μὲ τέτοιους ἐνθουσιασμοὺς εἶναι γεμισμένος κάθ' ὁλοκληρίαν ὁ Γαλάνης. Ὁ αὐστηρὸς καὶ μεγάλος τεχνίτης ὑποχωρεῖ συνεχῶς κι ἀφήνει τὴ θέση του στὸν «ἐπιεικῆ», στὸν ἄνθρωπο Γαλάνη. "Ολα ὅσα βλέπει τὸν ἐνθουσιάζουν, τὸν χαροποιοῦν: οἱ ἄνθρωποι, ἡ τέχνη, τὸ ἀρχιτεκτονικὸ ἀνακάτωμα τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἄλλαγμά της κλπ. "Εχει τὴν εὐγένεια τοῦ φιλοξενουμένου ποὺ ἀπὸ ἀβρότητα δὲν θέλει νὰ κρίνει αὐστηρὰ τίποτε, ποὺ ὅλα τὰ βρίσκει σωστὰ κι' ὄμορφα. Ἀλλὰ μόνο ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν "Αθήνα· στὴν τέχνη ξαναγυρίζει ὁ αὐστηρός, ὁ maitre Γαλάνης.

***

"Οταν τὸν ἀντίκρυσα ἔφετος ὕστερα ἀπὸ ἀπουσία 7 περίπου χρονῶν ποὺ πρόσθεσαν πάνω στὴ φήμη του ἀκόμα καὶ περισσότερο κῦρος μὲ τὴν τιμὴ τῆς ἀναθέσεως σ' αὐτὸν ἀπὸ μέρους τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἐθνικοῦ γραμματοσήμου τῆς Δημοκρατίας, μὲ τὴν ἀπονομή, μετὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Φοίνικος καὶ τελευταῖα μὲ τὴ βράβευσή του κι ἀπὸ τὴ δική μας Ἀκαδημία — φοβόμουν ὅτι ὁ Γαλάνης θὰ εἶχε ἀλλάξει.

"Απ' τὰ πρῶτα λόγια ποὺ ἀνταλλάξαμε εἶδα πόσο εἶχε μείνει ὁ ἴδιος, πόσο μαλίστα εἶχε μεγαλώσει ἡ μετριοφροσύνη του.

Τὸν παρακάλεσα νὰ μο

γραφικής, ἀπὸ κεῖ βγαίνει κι ἀπὸ κεῖ τελειώνει. Ὅλοι σήμερα οἱ ζωγράφοι εἶναι ἐπηρεασμένοι ἀπ' αὐτήν. Ὄχι σήμερα μόνο. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα κι ἐδῶ ἡ Γαλλική τέχνη διευθύνει εἶναι κι λοσσιαία. Ἀπὸ τὸ Μεγ. Ναπολέοντα κι' ἐδῶ οἱ ζωγράφοι ποὺ ἔδωσαν τὸ παράδειγμα καὶ τὸ μεγαλεῖο της εἶναι ὡς γνωστὸ οἱ Δαβίδ, Σασερίαὸ, Μπαρὸν Γκρό· μετα ἔρχεται ὁ Ντελακρουά, ὁ Ἔγκρ, ὁ Κορώ, ὁ Κουρμπέ, ὁ Ντωμιέ· αὐτοὶ ἀνοιξαν τὶς πύλες τῆς βασιλείας τῆς μεγάλης Γαλλικῆς τέχνης. Μετὰ ἀπὸ τὸ 1870 ἀρχίζει τὸ κίνημα τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ μὲ δασκάλους κι ἀρχηγοὺς τὸ Σεζάν, Ρενουάρ, Ντεγκά, Σισλέ, Μονέ, Πισαρό. Μαζὶ βγαίνουν οἱ Ποουαντιγιστ ποὺ ζωγράφιζαν μὲ τελεῖες, ὅπως ἔκαμαν οἱ δικοί μας οἱ βυζαντινοὶ στὰ μωσαϊκά, μὲ τὸ Σερα. Ἔπειτα οἱ νεοἰμπρεσσιονίστ: καλύτερος ὁλων ὁ Matis· ὁ κυβισμὸς ἀρχηγοὺς τὸν Πικασσὸ καὶ τὸ Μπράκ. Μαζὶ μ' αὐτοὺς οἱ φωβισμ μὲ τοὺς ἀγριωποὺς τῶν πίνακας καὶ μὲ ὁπαδοὺς τὸν Πικασσό, τὸ Matis, κι ἐμένα ποὺ συμπάθησα αὐτὴ τὴν τέχνη. Σήμερα ἡ σχολὴ αὐτὴ δὲν ὑπάρχει: ἦταν μονάχα μιὰ ἐξέλιξη, ἔνα παρακλάδι τῆς μεγάλης Τέχνης. Τὴν γέννησε μιὰ ἀντίδραση στὸν ἐξπρεσσονισμὸ γεννήθηκε σὰν ἀντίδραση τοῦ χαλφωματός του. Ἔτσι γίνεται πάντα: κάθε ἐκδήλωση τῆς τέχνης στὸ χαλάρωμὰ τῆς γεννᾶ μιὰν ἄλλη τέχνη. Ὑστερα ἀκολούθησε ὁ νεοκλασσικισμός: μέσα ὁ Ντεραίν, ἐγὼ κι ἄλλοι. Καὶ φθάνομε στὸ σουρεαλισμό. Σᾶς ἔκαμα λίγη γεωγραφία τῆς ζωγραφικῆς...

— Σᾶς παρακαλῶ... Συνεχίσετε.

— Κάποτε, συνεχίζει τώρα ὁ Γαλάνης, ὁ ἰμπρεσσιονισμὸς εἶχε καταχτήσει τὴν τέχνη καὶ τὸν κόσμο γιατὶ ἦταν ἡ πιὸ ἀληθινὴ ἐκδήλωσή της. Σήμερα ὅμως ζοῦν δύα μαζὶ μὲ τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ τὴν ἴδια δυναμικότητα χωρὶς νὰ εἶναι κανένα μεγαλύτερο ἀπ' ἄλλο. "Ἐχουν τὶς σχολές τους, τὶς ὁμάδες τους, τοὺς ὁπαδούς των κλπ.

— Κι ὅλ' αὐτὰ μὲς τὸ Παρίσι...

— Βεβαίως· χάρις σουφὲ μαλ λους ζωγράφους της τοῦ 19ου αἰῶνα ἡ Γαλλία ἀπόχτησε τὴ μονοκρατορία στὴ ζωγραφική. Ἄλλο ἔθνη σήμερα ὁέν ἔχουν τὸ παρουσιάσουν ζωντανὴ ζωγραφική, παρὰ μόνο μουσεῖα· κι ἔνα μουσεῖο ὁλοκληρο ὁέν ἔχει γιὰ τὸ νέο ζωγράφο τὴν ὡφέλεια ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχη ἀπὸ ἔνα καὶ μόνο πίνακα ζωντανό...

Ἐαὶ μ' ἔνα συγκαταβατικὸ μὰ ἀθῶω χαμόγελο, ἀνοίγει μιὰ παρένθεση, ρωτώντας:

— Μὲ καταλαβαίνετε; εἶναι ὅπως πρέπει τὰ ἑλληνικά μου;

Βρίσκω τὴν εὐκαιρία καὶ τοῦ κάνω ἀκόμα ἕνα ἐνδιαφέρον ἐρώτημα:

— Ποιὰ ἐξέλιξη νομίζετε πὼς θὰ πάρη ἡ τέχνη, maitre;

—Ἀπὸ τὴν "Αναγέννηση κι ἐδῶ δυὸ εἴδων τέχνες μποῦ ἀπαντᾶ. Ἐκεῖνοι ἔκαμαν ταμπλὼ: ὑπῆρχε ἡ ἀνάγκη τους καὶ μόνο. Σήμερα κάμνομε τέχνη καὶ μόνο. Τὸ αντικείμενο ποὺ ἔκαμαν ἐκεῖνοι εἶναι πρόσχημα κι ὄχι σκοπός. Ἡ τέχνη σήμερα, αὐτὴ καθαυτὴ ξεκαθάρισε· μιλῶ καὶ ἐννοῶ τοὺς καλοὺς ζωγράφους· οἱ κακοὶ μένουν πάντα οἱ ἴδιοι. Δὲν ξέρω λοιπὸν νὰ σᾶς πῶ ἀκριβῶς τί ἐξέλιξη μπορεῖ ν' ἀκολουθήση.

— Τί θὰ κάνετε πηγαίνοντας τώρα στὸ Παρίσι;

— Θὰ ξεκουραστῶ γιὰ λίγο καιρὸ κι ὕστερα, ἀρχὲς Ἰουλίου θὰ φύγω ὅπως κάθε καλοκαίρι γιὰ τὸ Cassis: Εἶναι ἡ θερινὴ διαμονή μου. Θὰ ζήσω ὅλο τὸ καλοκαίρι ἐκεῖ τὴ ζωὴ τοῦ θαλασσινοῦ, σὰν ἕνας ἁπλὸς ἀνθρωπος. Θὰ κουρντίσω τὴ βάρκα μου καὶ θὰ σκαρφαλώνω στὰ κατάρτια καὶ στὰ πανιά της. Ἔχω μεγάλη ἀγάπη καὶ στὴ θάλασσα, ἀπὸ μικρὸ παιδί· ὁ παπούς μου ἦταν ναυτικὸς κι ἐπῆρα ἀπ' αὐτὸν τὴ φλέβα τοῦ θαλασσινοῦ. "Αμα φύγω νἀρθετὰ νὰ βρῆτε τὴν ἀδερφή μου νὰ σᾶς πῆ ἀνέκδοτά μου θαλασσινὰ ὅταν ἤμουν ἀκόμα παιδί... Καὶ τὸ κολύμπι ἐξ ἴσου μ' ἐνθουσιάζει· καὶ ἡ μουσική. Θὰ ἐξέρετε μάλιστα ὅτι ἐγὼ ἐνασκλοῦμαι εἰδικὰ μουσικὸ ἔργανο, μόνο μου... Τὴ μουσικὴ τὴν ἀγάπησα ἀπὸ τότε ποὺ πρωτάκουσα ἀρμόνιο στὸ γερμανικὸ σχολεῖο ποὺ μ ἔστειλαν. Προσθέστε σ' αὐτὰ καὶ τὰ μαθηματικά. Στὸ Παρίσι μὲ συμβουλεύονται γιὰ τὶς λύσεις σημανίοντων ἀλγεβρικῶν ζητημάτων...

Ἀλλὰ ὁ Γαλάνης ἔχει κουραστεῖ ἀπὸ τὴν ἐξομολόγηση ποὺ τὸν βάλαμε νὰ μᾶς κάμη ὅλης σχεδὸν τῆς ζωῆς του. Καὶ πρέπει νὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ σιαχτῆ, ταῖ αὔριο φεύγει.

Σηκώνομαι· ἀλλὰ ταὐτοχρόνως σηκώνεται καὶ κεῖνος. Ὄχι γιὰ νὰ μὲ χαιρετῆση ὅμως. Περνᾶ τὸ χέρι του στὸ μπράτσο μου καὶ μὲ παρασύρει ἀς το διπλανὸ σαλόνι. Ἀνοίγει τὶς πόρτες καὶ τὰ πορτὸ θυρα καὶ μοῦ λέγει δείχνοντάς μου ἕνα πίνακα κρεμασμένο ὀτὸν τοῖχο:

— Αὐτὴ ἐδῶ εἶναι ἡ «Ἀθηναία». Μου. Τὸ τελευταῖο καὶ καλλίτερο ζωγραφικό μου ἔργο. Εἶναι τὸ μόνο ποὺ ἔφερα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀπὸ τὶς δυὸ ἐκθέσεις ποὺ ἔκαμα ἐκεῖ στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ στὸ Κάϊρο. Θέλησαν νὰ τὸ ἀγοράσουν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔδωσα. Νομίζω ὅτι ἡ θέση του εἶναι ἐδῶ στὴν Ἀθήνα... Ἡ «Ἀθηναία» πρέπει νὰ μείνη στὸν τόπο της. Δὲν θὰ τὸ πάρω ἐπιστρέφοντας στὸ Παρίσι.

Πλησιάζω τὸν πίνακα· μιὰ νέα γυναίκα, ντυμένη ἑλληνική ἀθηναϊκὴ ἐνδυμασία, εἶναι ζωγραφισμένη σ' αὐτόν, ὁλοζώντανη· τόσο πολὺ λές κι εἶν' ἑτοιμη νὰ πηδήση ἀπὸ πλαισιό της γιὰ νὰ ἀπατελέση παρέα μαζί μας.

Ὑπόσχομαι νὰ τὸ γράψω καὶ τὸν ἀποχαιρετῶ.

Τὸ λόγο ἔχουν τώρα οἱ ἀρμόδιοι τοῦ Ὑπουργείου...

ὁ Μάρκος ΒΑΓΑΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΣΙΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος ἤρχισεν εἰς τὸ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν τευχῶν 1-12 τοῦ Λεξικοῦ μὲ τὸν

Α' ΤΟΜΟΝ ΔΕΡΜΑΤΙΝΟΝ

περιλαμβάνοντα ὅλας τὰς ἐκτὸς κειμένου τετραχρωμίας, εἰκόνας, χάρτας, σχέδια κ.λ. Τὰ δετικὰ εἶνε Δρχ. 75.

Η ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΜΕΣΩΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΧΡΟΝΟΤΡΙΒΗΝ

(χέρι μὲ χέρι)

Κατ' ἀντίστοιχον τρόπον θέλει γίνει ἀργότερον, κατόπιν ἰδιαιτέρας εἰδοποιήσεως, ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν τευχῶν τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἕλληνος. Ἔθνους» Παπαρρηγοπούλου μὲ τόμους δερματίνους καθ' ὅλα ἀρτίους καὶ καινουργεῖς. Τὰ δετικὰ Δρχ. 40 κατὰ τόμον.

Διατηρεῖτε τὰ τεύχη ἐν καλῇ καταστάσει

Τὰ ἄλλα ὁ γνωστός

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

(ΣΕ ΤΡΙΑ ΜΕΡΗ)

(Διαλέξις τοῦ κ. Α. Ι. Γεωργιάδη γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ «Παρασσοῦ» τῇ 24 Ἰανουαρίου 1935)

ΜΕΡΟΣ Γ'

Κ Αἰ ἔπειτα, διατὶ δὲν λαμβάνεις ὑπ' ὄψιν σου τὸ μέγα καὶ ἀνεξάντλητον κεφάλαιον τῆς ἀρνητικῆς λεγομένης εὐτυχίας; Τὸ ὅτι δὲν εἶσαι συγκεκριμένος δυστυχὴς εἶνε ἤδη καὶ αὐτὸ—διατί ὄχι;—ἕνας βαθμὸς εὐτυχίας. Δὲν πονεῖς αὐτὴν τὴν στιγμὴν καὶ δὲν ὑποφέρεις ἀπὸ κάτι σωματικὸν ἢ ψυχικόν, ἢ ἀνέρρωσες ἀπὸ ἐπικίνδυνον νόσον, δὲν σὲ κυνηγοῦν διὰ χρέη καὶ δὲν ἔχεις ἐχθροὺς, δὲν ἔχεις βεβαρημένην τὴν συνείδησίν σου καὶ κουρασμένα τὰ νεῦρα σου ἢ τὴν ψυχήν σου ἀντοχήν, ὅλα αὐτὰ τὰ παρήγορα ὄχι τὰ εὑρίσκεις μικρὰν εὐτυχίαν; Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον ἀν συμβῇ νὰ μὴ λησμονῇς ὅτι αἱ περισσότεραι δυστυχίαι εἰς τὸν κόσμον, πλὴν μερικῶν ἄλληθῶς σκληρῶν συμφορῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν μόνον χριστιανικὴ ἐγκαρτέρησιν ἢ φιλοσοφικὸν στωϊκισμὸν εἰμπορεῖμεν νὰ ἀντιτάξωμεν, εἶναι ἁπλῶς καὶαὶ προοπτικαὶ θέσεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων προσβλέπομεν τὰ γεγονότα. Ὁ πόνος συμβαίνει μὲ τὴν εὐτυχίαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνο ποὺ θεωρῶ ἐγὼ συμφοράν, δὶ' ἄλλους δυνατὸν νὰ ἔχῃ καὶ κάποιαν ἐπίφασιν εὐτυχίας. Μοῦ συμβαίνει τὶ κακὸν· διατί νὰ μὴ τὸ γνωρίσω ἀπὸ τὴν καλὴν ὄψιν ποὺ ἔχουν καὶ τὰ γείρεται τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ ἀν δὲν ἔχῃ τοιαύτην, διατί νὰ μὴ τὸ κυττάξω διὰ τοῦ πρίσματος τῆς αἰσιοδοξίας καὶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ, οκεπτόμενος λ.χ. πόσοι ἄλλοι τὸν στιγμὴν ἐκείνην εἶνε δυστυχέστεροί μου καὶ θὰ ἐπεθύμουν νὰ εὑρίσκοντο εἰς τὴν θέσιν μου, ἢ καὶ πόσας ἴσως πιθανότητας ἔχει τὸ κακὸν ἐκεῖνο νὰ ἀποβῇ κάποτε πρὸς καλόν μου.

***

Δὲν εἶνε στρωμένος μὲ ρόδα ὁ δρόμος τῆς ζωῆς· ἀλλὰ καὶ ἄν ἦτο, τί τὸ ὄφελος, ἀφοῦ ἔχουν τὰς ἀκάνθας των καὶ τὰ ρόδα. Ὑγιστάμεθα καθ' ἡμέραν παθητικῶς ἢ παλαίομεν ἐνεργητικῶς—ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας ἑκάστου—πρὸς χιλίας δύο μικρὰς ἢ μεγάλας ἐναχλήσεις, ἐναντιότητας, ἀτυχίας, ἀπογοητεύσεις καὶ πικρίας. Καὶ αὐτὰ εἶνε ἁπλῶς κεντήματα καρφίτσας ἀπέναντι τῶν βαρυτέρων διὰ ροπάλου πληγμάτων, τὰ ὁποῖα πολλάκις μᾶς φιλοδωρεῖ τὸ μοιραῖον, καὶ τῶν ὁποίων ἡ θλιβερὰ μουσικὴ κλίμαξ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ὁλικὰ δυστυχήματα καὶ κορυφοῦται εἰς τὰς μεγάλας ἠθικὰς συμφορὰς καὶ εἰς τὴν μεγίστην ὅλων, τὴν ἀπώλειαν ἀγαπημένου ὄντος. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ λογιζόμενοι εὐτυχεῖς εἶνε ἴσως πολλάκις κατὰ τοῦτο μόνον τυχεροί, ὅτι ἔχουν τὰ μέσα νὰ καλύπτουν τὰς πληγὰς των ἀπὸ τὰ ἀδιάκριτα βλέμματα.

Κατὰ τοῦ διαρκοῦς σχεδὸν καταιγισμοῦ αὐτοῦ τῶν ἀντιξόων περιστάσεων δύο πράγματα ἔχεις ν' ἀντιτάξῃς ὡς ἄμυναν· πρῶτον ὁλίγην φιλοσοφικὴν ἐγκαρτέρησιν καὶ δεύτερον πολλὴν καὶ ἔντονον ψυχικὴν ἀντίδρασιν. Νὰ φιλοσοφήσῃς καὶ νὰ ὑπομείνῃς, ναί, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ν' ἀντιπαλαίσῃς. Ἡ πάλη αὐτὴ κατὰ τῆς ὑπερτέρας βίας τοῦ μοιραίου, ἡ ἐνθουμίζουσα τὰ δράματα τοῦ Λιοχύλου, εἶνε ἡ εὐγενεστέρα δόξα τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως καὶ οὐχὶ σπανία στεφανώνεται μὲ περιφανῆ νίκην.

Σοῦ συμβαίνει τὶ δυσάρεστον καὶ τὸ κρίνεις ὡς δυστυχίαν· μὴ βιάζεσαι νὰ ἀπελπισθῆς. Ἐν πρώτοις ἀπεκλείετο ἢ εἴχες καμμίαν ἐγγύησιν ὅτι τὸ δυστύχημα ἐκεῖνο δὲν μποροῦσε νὰ εἶνε δεκαπλασίως χειρότερον ἀπὸ ὅ,τι σοῦ συνέβη, ἢ ὅτι δὲν ἤτο δυνατὸν νὰ συνοδεύεται καὶ μὲ ἄλλα πολλά, ἀφοῦ εἶνε γνωστὸν ὅτι σπανίως ἕνα κακὸν ἔρχεται μόνον; Καὶ μόνον αὐτὸ ἂν συλλογισθῆς, εἶσαι ἤδη παρηγορημένος ὁπωσοῦν,διότι ὀχετικῶς φθηνὰ τὴν ἐγλύτωσες.

Ἔπειτα μόνον οἱ θεολόγοι, οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ἐρωτευμένοι προφέρουν τὴν μεγάλην λέξιν «αἰώνιος» εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Μέσα εἰς τὸ δευτερόλεπτον αὐτὸ τῆς αἰωνιότητος ποὺ ἀντιπροσωπεύει ἢ διάρκεια τῆς ζωῆς μας τίποτε δὲν εἶνε καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε μόνιμον. «Πάντα ῥεῖ· ὅπως ἔλεγεν ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος. Καὶ τὰ κακὰ, ὅπως καὶ τὰ καλά. Ἔχουσι κάποτε ἕνα τέλος, μίαν ἐπαύριον ἀντίθετον, παρέρχονται. Ὁ μέγας ἰατρὸς ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν, ὁ χρόνος, ἐπανορθώνει καὶ θεραπεύει τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ τὴν σκληρότερον αἰμάσσουσαν πληγὴν τῆς καρδίας. Μαθηματικῶς ἄλλως τε μία γραμμὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε ἐπ' ἄπειρον κατηυθυσμένη καὶ πρὸς τὴν ἀνιοῦσαν, ἀφοῦ πάντως ἡ ζωὴ εἶνε μία τεθλασμένη γραμμή. Ἀοκεῖ νὰ ἔχῃς ὁπομονὴ καὶ ἐγκαρτέρησιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ συγκρατήσῃς καὶ μὲ τὰ δύο χέρια τὸ ἠθικὸν σου ἀκέραιον καὶ ν'ἀναπτύξῃς γενναῖαν ἀντίδρασιν. Εἶνε ἀδύνατον ἐπὶ τέλους νὰ μὴ βγῇς ἀπὸ τὴν κακοτοπιὰ ἢ νὰ μὴ ἐξέλθῃς νικητὴς τοῦ ἀγῶνος.

***

Φοβοῦμαι ὅτι ἐκούρασα τὴν ὑπομονήν σας χωρὶς νὰ φθάσω εἰς τὴν θετικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ποὺ ἔλχα τὸ θράσος νὰ προβαλῶ ὡς θέμα μιᾶς διαλέξεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν πρόκειται βεβαίως νὰ ἀπέλθετε σοφώτεροι, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον μὲ μικρὰν ἴσως δόσιν αἰσιοδοξίας ποὺ εἶνε τόσον πολύτιμον ἐφόδιον διὰ τὴν ζωήν. Πάντως ἔως τώρα ἔλυσα τὸ πρόβλημά μου ἀπὸ τὴν ἀναποδῆ παρέρτησα τὸ τί δὲν εἶνε εὐτυχία. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχῃ ἀρνητικὴν ὄψιν ἕνα πρᾶγμα, σημαίνει ὅτι θὰ ἔχῃ βέβαια καὶ κάποιαν θετικήν. Ἀλλὰ ποίαν; That is the question. Ἐδῶ ὅμως πλέον ἡ ὑπόθεσις περιπλέκεται εἰς βαθμὸν ἀφάνταστον, καὶ τοιοῦτον ὥστε τὸ πρόβλημά μας κινδυνεύει νὰ ἔχῃ λύσεις συμποσυμμένας εἰς ἕνα σορωμὸν ἀριθμῶν ἀν ὑπολογίσῃ κανεὶς ὅτι ἀπὸ τὰ δύο περίπου δισεκατομμύρια ἀνθρώπων ποὺ εἶνε ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς, ὁ καθένας ἔχει καὶ ἰδικήν του ἀντίληψιν περὶ εὐτυχίας, ἀπαράλλακτα. ὅπως ἔχει καὶ ἰδιαίτερον ὅλως διόλου ὁργανισμὸν καὶ ψυχοσύνθεσιν. Μέσα εἰς τὸν κυκεῶνα αὐτὸν ἐξεχωρίσαμεν ἔως τώρα, ὅπως ἐνθυμεῖσθε, μερικὰς ὁ-τω διόλου γενικὰς γραμμὰς ἐν σχέσει πρὸς ὅσα ἢ μεγίστη πλειονότης τῶν ἀνθρώπων πιστεύει ὡς τὰ κυριώτερα καὶ πλέον σταθερὰ στοιχεῖα εὐτυχίας. Δυστυχῶς ὑπὸ τὸν προβολέα τοῦ κοινοτέρου ὀρθολογισμοῦ ὅλος αὐτὸς ὁ θησαυρὸς ἀπεδείχθη ἀνθρακες, ὑλικὸν πολύτιμον βεβαίως, ἀλλ' ὄχι καὶ πολὺ κατάλληλον διὰ νὰ γεμίσῃ τὸ ἀπόθεμεν βάθος τῶν ἀνθρώπινων πόθων. Καὶ ἐχει ἀπόδειξιν ποιαν διαίσθησιν τοῦ πράγματος ἢ ὑποσυνείδησις τοῦ ἀνθρώπου, διότι καὶ ὅταν ἀκόμη φθάσωμεν εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὅ,τι ὠνειροπολήσαμεν μὲ πόθον ὡς εὐτυχίαν, πάλιν δὲν μένει ἱκανοποιημένη ἡ ψυχή μας, ἀφοῦ ταχὺς ὁ κόρος καὶ μοιραία ἡ ἀπογοήτευσις ἀνοίγουν πάλιν τὴν αὐλαίαν τῶν βλέψεων καὶ ἐπιθυμιῶν μας πρὸς νέους ἀπωτέρους ὁρίζοντας μὲ τὸν αἰώνιον εἰς τὸ βάθος ἀντικατοπτριόμν φαντασιακὴν παραδεῖσον. Καὶ ἔτσι μὲ τὸ ἀχάριστον αὐτὸ κυνήγι μιᾶς οὐτοπίας ποὺ λέγεται εὐτυχία κυλοῦν τὰ χρόνια χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν καὶ πρὸ πάντων χωρὶς νὰ ἔχωμεν λύσει τὸ περίφημον αὐτὸ πρόβλημα, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ εἰρωνεία τοῦ μοιραίου δοκιμάζει, ὡς φαίνεται, τὰς μαθηματικὰς μας γνώσεις.

***

Ὥστε, τί λέτε; νὰ ἀπελπισθῶμεν λοιπὸν μιὰ καὶ καλὴ ἀπὸ τὴν ἄχαρη αὐτὴν ματαιοπονίαν καὶ νὰ κυττάξωμεν ἐπὶ τέλους κι ἀλλη δουλειά; Εἶνε καὶ αὐτὸ μία λύσις ὁπωσδήποτε, ὅπως κάθε μηδὲν εἰς τὸ πτλίκον· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ «μηδὲν» αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ βαθμολογήσῃ ἐπισήμως τὴν σχετικήν μου ἀπόπειραν πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματός μας καὶ νομίζω ὅτι πρὶν ἢ μοῦ καταλογισθῇ τοιαύτη αὐστηρὰ κύρωσις θὰ εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ διατυπώσω—μὲ πολὺ ὀλίγα λόγια πλέον, πρὸς Θεοῦ!—μερικὰς στοιχειώδεις ἀλληθείας, κοινοτοπικὰς ὅλως διόλου καὶ πασιγνώστους, ἀλλὰ τὰς ὁποίας σπανιώτατα λαμβάνομεν τὸν κόπον νὰ σκεφθῶμεν σοβαρῶς, ἴσως διότι εἰς τὴν σοφὴν ἐποχὴν μας τὰ ἁπλὰ πράγματα θεωροῦνται κατάλληλα διὰ πολὺ μικρα παιδία.

Λοιπόν: «πρῶτον δὲ πάντων ὀγεῖα» ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἱπποκράτης. Δὲν θέλω νὰ πῶ ὅτι ὅλοι οἱ ὑγιεῖς εἶνε καὶ εὐτυχεῖς· φαντάζομαι ὁ-μως—καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός μου κάτι γνωρίζω ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα—ὅτι τὸ κρεββάτι τοῦ πόνου, καὶ ἀπὸ πλάτιανα ἀκόμη ἂν ἦτο, δὲν εἶνε ἐπιπλον βολικὸν διὰ νὰ ἀναπαυσῇ ἐπάνω ἢ εὐτυχία παρὰ μόνον ὁ-δάκις παραμορφίζει τὸν πόνον ὁ ἔρως. Καὶ διὰ νὰ αἰσθανθῇς ἀκόμη τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς ποὺ εἶνε ἴσως ἡ μεγαλειτέρα εὐτυχία, πρέπει νὰ ἔχῃς ἐλεύθερον τὸν ἐγκέφαλον καὶ εὐκίνητον τὸ σῶμα. Ὁ ἥλιος, ὅταν τὸν ἀντικρύζῃς ἀπὸ τὸ παράθυρον κοιτῶνος νοσηλείας ἢ ἀπὸ τὴν βεράνταν σανατορίου εἰμπορεῖ νὰ σοῦ κάμῃ τὴν ἐντύπωσιν ποοβολέας ὑπερλοῦδων ἀκτίνων ἢ, καθὼς ἔλεγεν ὁ Ρ.Ιθης μηχανῆς χρησιμου διὰ νὰ ὁρμιᾷζουν τὰ πεπόνια, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ σοῦ φέρῃ μὲ τὰς ἀκτίνας του τὸ μυστικὸν ἀντιφέγγισμα τῆς εὐτυχίας.

Καὶ ὅταν λέγω ὀγεῖαν δὲν ἐννοῶ, φυσικά, μόνην τὴν ὁμαλὴν καὶ φυσιολογικὴν κατάστασιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων τὴν ἰσορροπίαν τῆς διανοητικῆς καὶ ψυχικῆς σφαίρας. πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ἀνεξαρτήτως τῶν μοιραίων κληρονομικῶν ἐπιρράσεων, ἐξαρτᾶται βεβαίως καὶ ἀπὸ διαφόρους συνθήκας περιβάλλοντος, ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶνε δημιούργημα τῆς ἰδίας μας θελήσεως ἐφ' ὅσον δὲν κλονίσωμεν τὴν ἰσορροπίαν αὐτὴν μὲ τὸν ἐκνευριστικὸν κρᾶδα τμόν τοῦ ἡδονισμοῦ, τῆς ὑπερκοπώσεως καὶ τῆς διψομανίας τοῦ πλούτου. Νεῦρα χαλιναγωγημένα καὶ γαλήνη ψυχῆς εἶνε ἀπαραίητοι προϋποθέσεις διὰ νὰ ἐκτιμήσῃς καὶ ἀπολαύσῃς οἰανδήποτε ἐφικτὴν εὐτυχίαν. ὅπως καὶ διὰ νὰ αἰσθανθῇς ὁλιγώτερον ὀδυνηρὰν τὴν ἀντίθετον κατάστασιν. Τόρα πῶς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ψυχοενεργικὴ καὶ διανοητικὴ αὐτὴ ἰσορροπία εἶνε ἄλλο ζήτημα ποὺ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ θέμα μας.

Θὰ ἐπεθύμουν μόνον νὰ τονίσω ἐδῶ πόσον θεμελιώδης παράγων τῆς ψυχικῆς αὐτῆς ἰσορρόπου γαλήνης εἶνε διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ ὁρισμένον κεφάλαιον ἠθικῶν ἀρχῶν ὀγιῶν καὶ συντονισμένων προς τὴν αἰωνίως ἀποκρυσταλλουμένην περὶ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου ἀντίληψιν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ ἀνυπολογίστου δυναμικότητος ἠθικὸν ἔρεισμα θρησκευτικῶν πεποιθήσεων στερεῶν, ἔστω καὶ ἁπλοποιημένων εἰς τὴν πλέον στοιχειῶδη αὐτῶν ἐκδήλωσιν, τὴν πίστιν. Καὶ ἀκριβῶς διότι ὁ πανίσχυρος αὐτὸς μοχλὸς τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ἡ πίστις, μᾶς δίδει πρώτιστα πάντων τὸ αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας διότι στηρίζει τὴν ἀνθρωπίνην μηδαμινότητα ἑπάνω εἰς τὴν ἔνοιαν τοῦ ἀπείρου τῆς θεότητος, τὸ αἴσθημα αὐτὸ φέρει τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐγγύτερον πρὸς τὴν εὐτυχίαν. Ἐφ' ὅσον καὶ τὸ φυσικὸν καὶ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον, παρ' ὅλην τὴν διὰ τῶν αἰώνων προσαρμογὴν τοῦ ἀτόμου πρὸς αὐτά. γίνεται πολλάκις δυσμενὲς καὶ ἐχθρικὸν διὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν μας, ἐπιμένον εἶνε ὅτι ὁ θωρακισμὸς τῆς ψυχῆς κατὰ οἱαοδήποτε ἀπροσπτου ἀπειλῆς εἶνε στοιχεῖον ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ νὰ ζῇ κανεὶς ἡσυχος καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν εὐτυχής.

ΑΛ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
Ἰατρὸς

(Συνέχεια στὸ ἄλλο φύλλο)

ΜΙΚΡΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΡΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΣΑ ΓΚΙΤΡΥ

Ε ΗΛΙΚΙΑ δέκα πέντε χρόνων ὅταν ἤταν ἐωωτερικὸς σὲ κάποιο λύκειο, ἕνα βράδυ ὁ Σασά Γκιτρὸ ἀνεβαίνει τὴν σκάλα τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὸν ἀδελφό μου καὶ τὴν ἀδελφή μου. Θὰ ἔρθουν ἀργὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ ἀνεβοκατεβάσῃ τὴν ἀγαπημένη ἀδελφή μου. Ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν εἶνε ἀπὸ τὶς ὀμορφότερες ἀρετὲς τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ ἀγόρι ἀγαπᾶ τὴν ἀδελφή μου ἐπειδὴ τὴν θεωρεῖ ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀγάπης καὶ ἀφοσίωσης. Τὸ κορίτσι ἀγαπᾶ τὸν ἀδελφό μου ἐπειδὴ τὸν θεωρεῖ ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀσφαλείας καὶ ἀνεξαρτησίας. Τὸ ἀγόρι ἀγαπᾶ τὴν ἀδελφή μου ἐπειδὴ τὴν θεωρεῖ ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀγάπης καὶ ἀφοσίωσης. Τὸ κορίτσι ἀγαπᾶ τὸν ἀδελφό μου ἐπειδὴ τὸν θεωρεῖ ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀσφαλείας καὶ ἀνεξαρτησίας.

Ὁ Σασὰ Γκιτρὸ ἀνεβαίνει τὴν σκάλα τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὸν ἀδελφό μου καὶ τὴν ἀδελφή μου. Ἔρχεται ἀργὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ ἀνεβοκατεβάσῃ τὴν ἀγαπημένη ἀδελφή μου. Ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν εἶνε ἀπὸ τὶς ὀμορφότερες ἀρετὲς τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ ἀγόρι ἀγαπᾶ τὴν ἀδελφή μου ἐπειδὴ τὴν θεωρεῖ ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀγάπης καὶ ἀφοσίωσης. Τὸ κορίτσι ἀγαπᾶ τὸν ἀδελφό μου ἐπειδὴ τὸν θεωρεῖ ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀσφαλείας καὶ ἀνεξαρτησίας. Τὸ ἀγόρι ἀγαπᾶ τὴν ἀδελφή μου ἐπειδὴ τὴν θε

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Ο ΟΜΟΓΕΝΗΣ ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΑΝ τὸν πρωτο γνώρισα, γιὰ κάτι μεταφράσεις ποὺ τοῦ εἶχανε δώσει νὰ κάνει ἀπὸ τὴ Σχολὴ καὶ μοῦ τὶς ἔφερνε φτιαγμένες στὴν ἐντέλεια, τἄφησα ὅλα καὶ στάθηκα. Γιὰ τὸ πρόσωπο, γιὰ τὸ παρουσιαστικό του, γιὰ τὴ γοῦνα του. Πολλὴ ὥρα στεκόμουν μὲ τὴ ματιά μου ἀπάνω του, μελετηρή, ὧς ποὺ συλλογίστηκα πὼς κι ὁ κάθε ἄνθρωπος ποὺ θἄχε δουλιὲς μαζί του ἢ καὶ ποὺ θὰ τον ἀντάμωνε στὸ δρόμο, ἔτσι θὰ τὸν ξέταζε, μὲ τὴν ἴδια ἐπιμονή. Μὲ μιὰν ἀδιακρισία καὶ περιέργεια ὅπως τώρα ἐγώ. Εἶδα στὰ μάτια του ἕνα φορισμένο παίξιμο, λυπητερό, καὶ τὰ κατέβασα τότες τὰ δικά μου. Σὰ νὰ τοῦ εἶχα κάνει μιὰ προσβολή, ἕνα φέρσιμο χυδαῖο, ὅπως ἅμα στέκεις καὶ ξετάζεις ἀπὸ τὴν κορφὴ ὡς τὰ νύχια ἕναν ἄθρωπο κουτσό, μισόστραβο καὶ ποὺ τἢ μισή του μύτη τὴν ἔχει φάει κάπια φριχτὴ ἀρρώστεια.

Ἄλλὰ ὁ δικός μας οὔτε κουτσὸς εἶτανε, οὔτε στὰ μάτια του εἶχε τίποτις ἐλάττωμα, καὶ δὲν εὕρισκες καμιὰν ἀσκήμια στὸ πρόσωπό του. Ἕνα πρόσωπο, βέβαια, τυραννισμένο. Γέρικο, μὰ χωρὶς νὰ δείχνει καὶ μεγάλη ἡλικία, παρὰ μόνο σὰν κάτι βάσανα ἐαφνικά. Τὰ μάγουλα μὲ πλῆθος σμιχτὲς ρυτίδες, ξέθωρα χείλια, φτώχια τέλος καὶ κακομοιριὰ μεγάλη, κι ὅμως ξουρισμένος τῆς ὥρας, κ' ἢ πούντρα ἄφθονη ὡς μέσα στὰ χοντρὰ του φρύδια, ἔτσι ποὺ ἀμέσως σοῦ θύμιζε κάτι ξεπεσμένους θεατρίνους, ἄγνωστους, ἄθλιους, μὰ πὄχουνε πάντα κάποια γυναίκα νὰ τοὺς χαρτζιλικώνει. Τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ἐπιμελημένο ξούρισμα, τὸ ἐπαγγελματικό. Ἀκόμη κ' ἢ γοῦνα του, μὲ τὸ φαρδὶ γιακὰ ἀστρακάν, βωτιδοφαγωμένη, πολύπαθη, ἀπαρἄλλαχτη σὰν κι αὐτὲς ποὺ φοροῦν οἱ καμποτίνοι ποὺ λέγαμε καὶ πηγαινόρχουνται στὴν πλατέα τῆς ἐπαρχίας, πρὶν ἀπὸ τὴν παράσταση. Ἔτσι τὸ κρατοῦσε καὶ τὸ κεφάλι του. Ἀγέρωχο, ἀπὸ ὕψος μεγάλο καὶ κάπως πλάγια. Μόνο ποὺ τὰ μάγουλα του, καὶ μέσα σ' ἕνα πρόσωπο αὐθάδικο, πάνω ἀπὸ ἕνα στόμα πεισματερὸ καὶ θυμωμένο, τὰ μάτια του του, λέω, μονάχα παίζανε δειλίαρικα καὶ μ' ἕναν πόνο κυνηγημένης γυναίκας. Σὲ ταράζανε γιὰ τοῦτο, ἕνεκα τὸ πρόσωπο καὶ ἕνεκα τὸ στόμα, καὶ σὲ κάνανε νὰ τὸν προσέξεις, νὰ τοῦ δοθεῖς, ὅλα νὰ τὰ παρατἄς καὶ νὰ τὸν κοιτάζεις. Αὐτὸ ποὺ λέει ὁ κόσμος ἔκφραση, ποτὲς δὲν τὸ εἶδα νὰ βρίσκεται σὲ τέτια μιὰν ἀντίθεση, σὲ τέτια ἔχτρητα καὶ ξενιτιὰ μὲ τὸ ἴδιο τὸ μοῦτρο, τὸν ἴδιο ἄθρωπο ποὺ τὴν εἶχε, ποὺ τὴν ἔφτιανε τὴν ἔκφραση αὐτήνα. Ντύσιμο, κορμοστασιά, ἐμφάνιση θεατρινίστικη. Κἀπτικη καὶ χιλιοειδωμένη — καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτά, ἢ καλύτερα πίσω ἀπ' ὅλα αὐτά, συγκρατητὸ κι ἀμολόγητο ἕνα κάλεσια γιὰ τόπους, γιὰ ἀθρώπους ποὺ πρωτόβλεπες. Γιὰ κάτι δυστυχίες νέσα σὲ μοναξιὰ ἀπερίγραφη.

Μόλις τώρα ποὺ τὰ ξανασυλλογιέμαι μπορῶ καὶ τὸ βρίσκω. Αὐτό εἶτανε: μιὰ ὄψη μοναξιᾶς σοῦ πρόσφερνε τοῦτος ὁ ἄθρωπος καὶ σοῦ τὴν πρόσφερνε ὅπως μιὰν ἀρρώστεια. Ἕνα ἀδυσώχητο θέαμα ἀρρώστειας, ἕνα μοῦτρο ποὺ ἄθελά σου τὸ κοιτάζες, τὴ μισοφαγωμένη μύτη, τὰ μισοφαγωμένα χείλια, καὶ κατόπι ντρέπεσαι καὶ γυρνᾶς ἀλλοῦ...

Μπροστά του, ὄρθιος, διάβαζα τὸ λοιπὸν τὶς μεταφράσεις ποὺ μοῦ εἶχε φέρει. Τὶς ξανακοίταζα προσεχτικά, ἀπὸ τὶς τελευταῖες σελίδες καὶ πάνω, ὧς τὴν πρώτη ξανὰ σελίδα, ὄχι γιατὶ εἶτανε ἀνάγκη νὰ ξανακοιταχτεῖ μιὰ τόσο καλοφτιαγμένη δουλιά, μὰ γιατὶ γύρευα νὰ συλλογιστῶ τί θὰ τοῦλεγα. Καὶ τὸ γύρευα σταναχωρεμένος, ἐπειδὴ καὶ μοῦ ἤρθε ἡ πιὸ πρόχειρη φράση: «Ἡ ἐργασία σας εἶναι καιμωμένη ἄριστα». Ἡ πιὸ πρόχειρη κ' ἢ πιὸ ταιριαζούμενη φράση, κι ὅμως μοῦ φαινότανε πὼς, ἂν τὴν ἔλεγα, θὰ εἴτανε σὰ μιὰ ἀπρέπεια γι' αὐτὸν τὸν ἄθρωπο. Ἀπρέπεια νὰ τοῦ μιλήσω γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ μοῦφερνε, ποὺ τὴν εἶχε ἀνάγκη γιὰ νὰ ζήσει καὶ ποὺ γιὰ τοῦτο ἴσα ἴσα γινόταν κάτι τὸ προσβλητικό. Μιὰ ὑπόθεση χωριάτικη, ἴσως καὶ βρωμερὴ γι' αὐτὰ τὰ μάτια ποὺ πεταλούδιζαν ἔτσι μέσα στὸ σκληρό, πουντοαισιμένο κι ἀξιολύπητο πρόσωπο... Ἡ γλώσσα μου δένουνταν κι οὔτε μπορῶ πιὰ νὰ θυμηθῶ τί βρῆκα πιτέλους καὶ τοῦ εἶπα. Δὲν ἀνεβαίνει στὴ μνήμη μου παρὰ ἢ ταραχή μου ἐκείνης τῆς ὥρας, καὶ ποὺ μ'ἀποχαιρέτησε καὶ πού, καθὼς ἔκανε νὰ φύγει, εἶδα πὼς εἶτανε καταφἄλκρος, μιὰ φαλάκρα ὄχι σὰν τοῦ καθενὸς ἀθρώπου, παρὰ σκεπασμένη μ' ἕνα φίνο χνούδι, ἐλάχιστο ὅπως τὰ μάγουλα τῶν κοριτσιῶν—κάτι ἀκόμη συλλογὲς ἀσήμαντες καὶ ποὺ ἅμα ἤμεινα μονάχος καὶ τ' ἄκουσα νὰ σβυέται τὸ βῆμα του στὸ διάδρομο προχώρησα στὸν τοῖχο, αὐτὸ τὸ θυμάμαι, ἤρθε στὸ κρεμασμένο πανωφόρι μου κι ἀντὶς νὰ τὸ βάλω ἔχωσα μέσα τὸ κεφάλι μου, καταπὸς τὸ χώνουν καὶ τὰ παιδιὰ μέσ' στοὺς ἀγκῶνες τους, ὧς ποὺ κατάλαβα πὼς εἴταν ἢ στάση μου κωμικὴ καὶ συνήθα.

Τὴν ἔποχὴ ἐκείνη μοῦ εἶχαν πέσει κάμποσες δουλιὲς μονομιάς, καὶ μέσα στὸ μυαλό μου, ποὺ δὲν ἔβρισκε καμιὰ σκόλη, ἄρχιζε νὰ μισοθολώνει ἢ εἰκόνα τῆς περασιτκῆς αὐτῆς γνωριμίας.

Ὡς ποὺ ἕνα μεσημέρι, κεῖ ποὺ ἔβγαινα ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Σχολῆς, τὸν ἀντάμωσα νὰ μὲ περιμένει. Μὲ χαιρέτησε, ἤρθε πλάϊ μου, καὶ προχωρήσαμε, σὰ νὰ τὄχαμε συνήθειο ἀπὸ χρόνια πολλὰ νὰ πηγαίνουμε ἔτσι δίπλα δίπλα. Ἀμίλητος, καὶ μὲ τὸ κεφάλι πάντα ψηλά, κ' ἢ περπατησιά του σε γνουλαρισμένη μὲ τὴ δική μου. Τὸ ξαναλέω, σὰ νἄμαστε συντροφοι ἀχώριστοι ἀπὸ τὰ παιδιάτικά μας.

Περάσαμε δυὸ τρεῖς δρόμους, μιὰ λαϊκὴ ἀγορά, μιὰ πλατέα, καὶ μπήκαμε τέλος στὸ μεγάλο δρόμο, ὅπου, στὴν τελευταία του πάροδο, βρισκόταν τὸ σπίτι μου. Ἀπόμενε νὰ περπατήσουμε ἀκόμη κανένα τέταρτο, καὶ μὲ τὰ βήματα, μὲ τὰ μαγαζιά, μὲ τὶς γωνίες, μὲ τὴν ὥρα π' ἀφίναμε πίσω μας, περίσσευε κ' ἢ στενοχώρια μου ποὺ δὲν ἔβρισκα πὼς ν' ἀρχίσω μιὰ κουβέντα ὁποιαδήποτε Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἔμοιαζε καθόλου ἐνοχλημένος. Ξεναντίας μάλιστα θαρεῖς καὶ τὄβλεπε τὸ πράμα πολὺ φυσικό, καὶ τὸ κατάλαβα καλύτερα ἅμα εἶπα νὰ μποῦμε νὰ τοῦ κεράσω κάτι στὸ μεγάλο καφενεῖο,

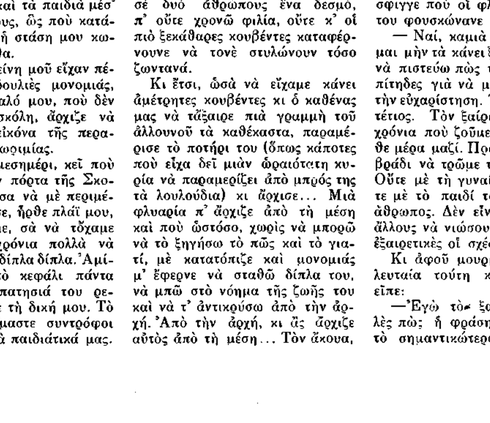

κι ὅλα αὐτὰ ποὺ μοῦ ἔλεγε καὶ ποὺ μοῦ εἶταν παντάπασι ἄγνωστα, μὲ μιὰ μυστηριακὴ θέρμη φουντώναν καὶ γινόνταν ὑποθέσεις δικές μου ἀγάλια ἀγάλια, ζητήματα, πρόσωπα καὶ πράματα ποὺ μοῦ εἶχαν λείψει ξαφνικά, ποὺ εἶχα ὑποφέρει ἀπὸ τὴ στέρησή τους, ποὺ χρόνια τὰ γύρευα καὶ ποὺ τώρα ἀναπάντεχα τὴν ξανάβρισκα τὴν αὐλακιά τους καὶ τ' ἀκολουθοῦσα.

— Καταλαβαίνετε, τὸ μόνο ποὺ μὲ σταναχωρεῖ εἶναι ποὺ δὲν ἔχει ἐδῶπέρα τὶς παρέες του, τὶς ὑποδοχές, τὶς ἑσπερίδες ποὺ κάναμε στὸ Μάντσεστερ κι ὅπου αὐτὸς εἴταν ὁ πρωταγωνιστής. Τὸν εἴχαμε πιὰ ὅλοι οἱ φίλοι κ'οἱ γνωστοὶ ἀγαπσὲ καὶ τιμῶσε. Τὸν κἀθένα τοὺς τονὲ γνώριζε ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτά. Τώρα ἐδῶ... Καὶ φοβᾶμαι μὴν καταλάβει. Δηλαδὴ μπορεῖ νὰ πάνε ὅλες οἱ θυσίες, οἱ μαλαγανιές, οἱ ὑποκρισίες, οἱ ὁμοιμοι ἄμοτε. Εἶπα νὰ γυρίσω στὴν Ἑλλάδα, γιατὶ ἔχω ἐκεῖ καιμπόσους συγγενεῖς, ποὺ θὰ τοῦ κάνανε συντροφιά, μὰ εἶναι ὅλοι τους ἀθῶοι ποὺ λαοῦ, καὶ θὰ καταλἄβαινε αὐτὸς ἀμέσως τὴν ἀλλαγή." Ὕστερα εἶναι κ' οἱ δρόμοι ἐκεῖπέρα ἔτσι χωριάτικοι, καὶ τὸ κλίμα, οἱ ζέστες! Δὲ θὰ μπορούσα νὰ τόνε γελάσω. Ἐδῶ τοῦ κάνω τὸν περίπατό του, τὰ μπουλεβάρια ἐξ ἴσου ὀφιαῖα, ἢ ἀσφαλτος, ἀκόμη κ' ἢ συνεφιὰ ἴδια ὅπως στὸ Μάντσεστερ. Μοῦ εἶναι εὔκολο νὰ τὸν κρατάω σὲ μιὰ συγγενικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ παρ' ὅλη τὴν εὐφυΐα, κατορθώνω νὰ τὸν ἀπατῶ. Ἡ τουλἀχιστο μοῦ ἀφίνει νὰ τὸ νομίζω...

Τὰ μάγουλά του ἐδῶ ζἀρωσαν περισσότερο, γύρισε κἄνω τὸ μέτωπο. Τράβηξε τὸ ποτήρι του, στὴν ἄκρια τοῦ τραπεζιοῦ, καὶ τὄσφιγγε ποὺ οἱ φλέβες τοῦ χεριοῦ του φουσκώνανε νὰ πιτσιλίσουν.

— Ναί, καμιὰ φορὰ τὸ φοβάμαι μὴν τἀ κάνει ξεπίτηδες ὅλα γιὰ νὰ πιστεύω πὼς τὸν ξεγελάω. Ξεπίτηδες γιὰ νὰ μοῦ ἀφίνει αὐτὴν τὴν εὐχαρίστηση. Τὸν ξαίρω καλά, δώδεκα χρόνια ποὺ ζοῦμε τώρα μαζί. Κἀθε μέρα μαζί. Πρωί, μεσημέρι καὶ βράδι νὰ τρῶμε τὸ φαί μας μαζί. Οὔτε μὲ τὴ γυναίκα του ἔτσι, οὔτε μὲ τὸ παιδί του ἔτσι κανένας ἄθρωπος. Δὲν εἶναι εὔκολο στοὺς ἄλλους νὰ νιώσουν τὸ πόσο εἶναι ἐξαιρετικὲς οἱ σχέσεις μας.

Κι ἀφοῦ μουρμούρισε τὴν τελευταία τοῦτη κουβέντα, ξαναεῖπε:

—"Ἐγὼ τὸν ξαίρω καλά! Κἀλὲς πὼς ἢ φράση αὐτὴ στεκόταν τὸ σημαντικώτερο τῆς ζωῆς του λεβάρτα ἐξ ἴσου ὀφιαῖα, ἢ ἀσφαλτος, ἀκόμη κ' ἢ συνεφιὰ ἴδια ὅπως στὸ Μάντσεστερ. Μοῦ εἶναι εὔκολο νὰ τὸν κρατάω σὲ μιὰ συγγενικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ παρ' ὅλη τὴν εὐφυΐα, κατορθώνω νὰ τὸν ἀπατῶ. Ἡ τουλἀχιστο μοῦ ἀφίνει νὰ τὸ νομίζω...

Τὰ μάγουλά του ἐδῶ ζἀρωσαν περισσότερο, γύρισε κἄνω τὸ μέτωπο. Τράβηξε τὸ ποτήρι του, στὴν ἄκρια τοῦ τραπεζιοῦ, καὶ τὄσφιγγε ποὺ οἱ φλέβες τοῦ χεριοῦ του φουσκώνανε νὰ πιτσιλίσουν.

— Ναί, καμιὰ φορὰ τὸ φοβάμαι μὴν τἀ κάνει ξεπίτηδες ὅλα γιὰ νὰ πιστεύω πὼς τὸν ξεγελάω. Ξεπίτηδες γιὰ νὰ μοῦ ἀφίνει αὐτὴν τὴν εὐχαρίστηση. Τὸν ξαίρω, εἶναι τέτιος. Τὸν ξαίρω καλά, δώδεκα χρόνια ποὺ ζοῦμε τώρα μαζί. Κἀθε μέρα μαζί. Πρωί, μεσημέρι καὶ βράδι νὰ τρῶμε τὸ φαί μας μαζί. Οὔτε μὲ τὴ γυναίκα του ἔτσι, οὔτε μὲ τὸ παιδί του ἔτσι κανένας ἄθρωπος. Δὲν εἶναι εὔκολο στοὺς ἄλλους νὰ νιώσουν τὸ πόσο εἶναι ἐξαιρετικὲς οἱ σχέσεις μας.

Κι ἀφοῦ μουρμούρισε τὴν τελευταία τοῦτη κουβέντα, ξαναεῖπε:

—"Ἐγὼ τὸν ξαίρω καλά! Κἀλὲς πὼς ἢ φράση αὐτὴ στεκόταν τὸ σημαντικώτερο τῆς ζωῆς του ἐκειδὰ ἀντίκρυ μας. Ἡ προθυμία ποὺ τὸ δέχτηκε... Καθήσαμε, καὶ μὲ τὸν τρόπο πὄφερε τὸ βλέμμα ἀπάνω μου, μ' ἕνα του ἤσυχο χαμόγελο, ἔνιωσα πὼς εἶταν εὐχαριστημένος. Ἡ σταναχώρία μου τώρα σκορποῦσε, μιὰ ζεστασιὰ φιλικὴ ἀνέβαινε μέσα μου κ' ἕνα γελαζούμενο αἴσημα ξεθαρρεμοῦ. Αὐτὴ εἴτανε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀξέχαστες φορὲς ὅπου τὄδα πὼς ἢ σιωπὴ σώνει κάποτες νὰ φτιάσει ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀθρώπους ἕνα δεσμό, π' οὔτε χρονῶ φιλία, οὔτε κ' οἱ πιὸ ξεκάθαρες κουβέντες καταφέρνουνε νὰ τονὲ στυλώνουν τόσο ζωντανά.

Κι ἔτσι, ὡσὰ νὰ εἴχαμε κάνει ἀμέτρητες κουβέντες κι ὁ κἀθένας μας νὰ τἄξαιρε πιὰ γραμμὴ τοῦ ἄλλουνοῦ τὰ κἀθέκαστα, παραμέρισε τὸ ποτήρι του (ὅπως κάποτες ποὺ εἶχα δεῖ μιὰν ὡραιότατη κυρία νὰ παραμερίζει ἀπὸ μπρός της τὰ λουλούδια) κι ἄρχισε... Μιὰ φλυαρία π' ἄρχιζε ἀπὸ τὴ μέση καὶ ποὺ ὡστόσο, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ τὸ ξηγήσω τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί, μὲ κατατάνιζε καὶ μονομιᾶς μ' ἔφερνε νὰ σταθῶ δίπλα του, νὰ μπῶ στὸ νόημα τῆς ζωῆς του καὶ νὰ τ' ἀντικρύσω ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀπὸ τὴν ἀρχή, κι ἂς ἄρχιζε αὐτὸς ἀπὸ τὴ μέση... Τὸν ἄκουα, λεφτά. Ὄχι, βέβαια, δήμαρχος... μὰ ἤρθε χρονιὰ ποὺ λίγα ἐγγλέζικα σπίτια μπορούσανε νὰ παραβγοῦνε μὲ τὸ δικό μου. Ἑκατομμύρια. Ἐσεῖς δὲν ξαίρετε, μὰ ἂν σᾶς τύχει ποτὲς νὰ ἀνταμώσετε κανένα δικό μας πὄκανε σὲ κεῖνα τὰ μέρη, ρωτῆστε ποιὸς εἴτανε ὁ Βλαδίμηρος, ὁ ὁμογενὴς Βλαδίμηρος, γιατὶ ἔτσι τὸ θέλησα καὶ μὲ λέγανε, ρωτῆστε καὶ θὰ σᾶς τὸ ποῦν. Μὰ δὲν ἔχει πιὰ τώρα σημασία... Πλάκωσε ἢ κρίση καὶ μᾶς ξολόθρεψε. Σὲ δυὸ χρόνια μέσα τὰ πάντα ρέψανε. Κ' ἢ ὑπόληψη, καὶ τἄ ἑκατομμύρια, καὶ τἀ πάντα. Δὲν ἔχει πιὰ σημασία. Ἅμα τοὺς ἰδεῖς καὶ τοὺς Ἐγγλέζους, ἔτσι ὅπως ἐγὼ τοὺς εἶδα, ὄχι τὸν ἑαυτό σου, τοὺς Ἐγγλέζους λέω ἅμα τοὺς ἰδεῖς νὰ παίρνουν τὸν κατήφορο χειροότερα κι ἀπὸ μᾶς, τότες πιὰ τίποτις δὲν ἔχει σημασία... Εἶναι ἕνας χαλασμὸς ὅπου δὲ γλυτώνει κανένας. Οὔτε πίστη, οὔτε λεφτά. Κουράγιο οὔτε γιὰ νὰ φοβηθεῖς... Τἀ εἶδα. Καὶ καταντοῦνε νὰ μὴν ἔχουνε νόημα. Ὅλα τἀ περασμένα, κ' ἢ πείρα, κ' οἱ ἀγῶνες, χωρὶς νόημα. Ὡσότσο εἶναι ἢ μοναξιά. Καὶ συλλογιέσαι. Μπορεῖ νἄχει θολώσει τὸ μυαλό σου, μὰ σοῦ ἔρχεται μιὰ ὥρα καὶ συλλογιέσαι...

Κι ἐκεῖνο ποὺ μοῦνανε κατάπληξη εἶταν ποὺ μὲ τὰ τελευταῖα λόγια τὸ πρόσωπό του ἔπαιρνε μιὰ γαλήνη κρύα, πλαδαρή. Σὰ νὰ μὴν καταλἄβαινε τί μοῦλεγε. Ἢ σὰ νἄταανε μιὰ σκέψη ποὺ τὴν εἶχε κάνει τόσες φορές, κάτι τόσο δικό του, τόσο καθημερνό του, μιὰ παρατήρηση ποὺ δὲν ἄξιζε πιὰ νὰ τὴ σημειώνει καὶ νὰ τὴν καταλαβαίνει.

—"Ἀλλ' ἂς μὴ μιλάμε γι' αὐτά. Ἂς ξαναγυρίσουμε στὸ λεγάμενο, γιὰ τὸ ζήτημα τῆς παρέας ποὺ σᾶς ἔλεγα. Εἴτανε διαφορετικὰ συνειθισμένος... Ἔτσι ποὺ τὸν εἶχαν οἱ γνωστοί μου ὅλοι στὸ Μάντσεστερ, ὑποδοχές, τσάγια, μὴ στἀξει καὶ μὴ βρέξει. Τὸ χαδεμένο παιδὶ ὅλονῶν ἐκεῖ πέρα. Γι' αὐτὸ φοβᾶμαι τώρα. Βέβαια, δὲν τοῦ ἀρέσω καθόλου νὰ καταλἄβει τὴ σημερινή μου θέση. Εἶναι ὁ σύντροφος τοῦ καλοῦ καιροῦ, τοῦ πλούσιου, μὲ εἶδε μ' ἑκατομμύρια, καὶ δὲ θέλω νὰ καταλἄβει. Αὐτὴ εἶναι ἢ μόνη μου λαχτάρα. Νὰ μὴν καταλἄβει αὐτός. Κ' ἢ μόνη μου χαρὰ εἶναι τὸ κέφι ποὺ βλέπω στὸ μουτράκι του, στὰ παιχνίδια του. Τί ἄλλο ἔχω; Αὐτὸς μοῦ ἀπόμεινε. Καὶ δὲν παραπονιέμαι. Τὸ κέφι του εἶναι μεγάλο παρηγόρο γιὰ ἕναν ἄθρωπο σὰν κι ἐμένα. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μάθει τὴ σημερινή μου κατάσταση, τὴ φτώχεια, τὴν κατάντια. Αὐτὸς εἶναι πρόσωπο πολυτελείας... Τότε ντρέπουμαι, καταλαβαίνετε; Τὸν ἕνα του τὸν ἀδερφὸ τὸν ἔχει ἢ Μὶς Μάρκερ, ποὺ εἶναι μεγάλο πρόσωπο στὸ κόμμα τῶν Συντηρητικῶν στὴν Ἀγγλία, τὴν ἀδερφή του τὴν ἔχει ὁ Μὰκ Μπάλτινερ, πρῶτος τμηματάρχης στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἀποικιῶν... Πολὺ ντρέπουμαι. Καὶ κάνω κἄθε θυσία γιὰ νὰ μὴ στερηθεῖ ὁ δικός μου οὔτε τὸ ἐλάχιστο. Ἔχει πάντα τὴν ἴδια τροφή, τὴν αὐστηρὴ πολυτελῆ δίαιτα ποὺ μοῦ εἶχε διατάξει ἕνας μεγάλος γιατρός, ἤτο Βέλγος, πάντα τἀ φερμὰν λακτίκ του. Καὶ τἀ μπισκότα Σπρἀτ δὲν τοῦ λείψανε. Σᾶς λέω, οὔτε ἢ πιὸ ἐλάχιστη ἀλλαγὴ στὰ παραγγέλματα τῆς ὑγιεινῆς. Ἐγὼ ἔκοψα ἀκόμη καὶ τὸν τσιγάρο, ἀλλ' αὐτὸς καμιὰ στέρηση. Τὰ μπισκότα Σπρἀτ κ' οἱ καλοῖσκες τοῦ. Κἄθε πὸ πἄω καὶ τοῦ τ' ἀγοράζω καὶ τὸν παίρνω μαζὶ ὅπως καὶ στὸ Μάντσεστερ, δὲ φαντἀζεστε... Εἶναι κάτι σὰν ἀρρωφάνια, ὅπως ἢ εὐτυχία ποὺ λέγουν. Καὶ τώρα ποὺ κἀθεστε ἐσεῖς: καὶ μ' ἀκοῦτε, σᾶς εὐχαριστῶ Ξεθαρρεύουμαι μαζί σας.

"Αμα τόνε γνωρίσετε, δὲ μπορεῖ, θὰ σᾶς γίνει πολὺ ἀγαπητός. Γι' αὐτὸ ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω... Δηλαδὴ γιὰ τὶς παρέες ποὺ μᾶς λείψανε καὶ ποὺ τὶς εἶχε συνειθίσει, δηλαδὴ ἂν τυχὸν καὶ δὲ σᾶς πειράζει θὰ ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω, ἐπειδὴ δὲν ἔχω κανέναν ἄλλο δικό μας γνωστὸ ἐδωπέρα, ἂν εὐκαιρούσατε κάπου κάπου τἀ βράδια, νὰ μοῦ ἐρχόσαστε μετὰ τὸ φαί, νὰ τὸ πιστέψει κι αὐτὸς πὼς τίποτις δὲν ἄλλαξε. Εἶναι μεγάλη χάρη ποὺ σᾶς γυρεύω, ξαίρω πὼς ἔχετε τὶς δουλιές σας, μὰ γιὰ μένα εἶναι ζήτημα ζωῆς, παῖζω δηλαδὴ τἀ περασμένα μου, καὶ δὲν ἔχω τίποτις ἄλλο... Εἶναι ὁ τόπος σας, κατὰ πὼς κἄθεστε καὶ μ' ἀκοῦτε, ἔτσι ποὺ εἴμαστε, αὐτὰ ὅλα μοῦ δίνουν τὴν τόλμη νὰ σᾶς γυρέψω μετὰ τὸ φαί τὸ βράδι νὰ μᾶς ἔρχεστε κάπου κάπου, ὅσο μπορεῖτε. Θὰ μιλάμε. Θὰ λέμε ὅτι ἐσεῖς θέλετε κι ἂν θέλετε νὰ παίζουμε χαρτιά, θὰ παίζουμε χαρτιά, δὲν ξαίρω τὰ συνήθεια σας, ἂν πάλι θέλετε νὰ παίζουμε σκάκι, θὰ παίζουμε σκάκι, κι ἐσεῖς θὰ ὁρίζετε ἀπὸ τὰ πρὶν ποιὸς θὰ κερδίσει. "Ολα κατὰ τὸ γοῦστο σας. Φτάνει μόνο νἄρχεστε καὶ νὰ μιλάμε, νὰ κάνουμε θόρυβο, νὰ παίζουμε καὶ νὰ μᾶς ἀκοῦει καὶ νὰ πιστεύει πὼς εἴμαστε μεγάλη παρέα. Θὰ κάμουμε πολὺ θόρυβο ὧς ποὺ νὰ βἄλει ἀρχὴ νὰ γαυγίζει. Κι ἅμα γίνει αὐτὸ θὰ μπορεῖτε νὰ φεύγετε, νὰ μὴν κουράζεστε περισσότερο... Νὰ κάνουμε πὼς εἴμαστε τἄχα πολὺς κόσμος, καὶ νἄρχίσει τὰ γαυγίσματα ὅπως ἔκανε στὸ Μάντσεστερ μὲ τοὺς δικούς μας. Βέβαια, εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐφυὴς καὶ ἀντιλαμβἀνεται πολλά... ἀλλὰ εἶναι καὶ γέρος καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ τόνε γελάσει. Εἶναι γέρος. "Ενας σκύλος γέρος εἶναι πολὺ τρομερὸ πρᾶμα, γιατὶ τὰ χρόνια ὅπου τόνε ἔβλεπες νὰ παῖζει, θαρρεῖς κ' εἴτανε χτές, καὶ νὰ κάνει τρέλες, καὶ κἄτι ἀγρομισές, καὶ κἄτι ζαβωμἀρες ὅπως κανένα παιδί. Γι' αὐτὸ τἀ γερατιά του... Ἀπὸ παιδὶ γέρος, ἄψε-σβύσε ἕνα φεζίλεμα. Δὲ μπορῶ νὰ συνηθίσω... Γιὰ τοῦτο τὸν πονάω καὶ δὲ θέλω νὰ καταλἄβει τὰ ἰδιαίτερά μου. Τί φταίει αὐτὸς τώρα, σᾶς παρακαλῶ, νὰ πλερώνει τἀ σπασμένα τῆς οἰκονομικῆς κρίσης ποὺ δέρνει τὸν κόσμο; Κ' ἴσα ἴσα π' ἀρχίζουνε νὰ τὸν παίρνουν τἀ χρόνια...

Καθὼς ποὺ τελείωνε τὴν κουβέντα του, γίνηκε μιὰ τέτια ἀλλαγὴ στὸ πρόσωπό του ὅπως τοῦ κορι τσιοῦ ἅμα ἐαφνικὰ τ' ἀρπἀζουν κάτι ἄγριοι πόνοι μέσα στὰ κοιλάντερα καὶ ντρέπεται. Σηκώθηκε ὄρθιος, χωρὶς νὰ δείχει πὼς εἶχε νὰ μοῦ πεῖ ἄλλο λόγο κανένα. Μόνο, ὅταν ἐγὼ τοῦ τὸ ζήτησα, μοῦ ἔδωκε τὴ σύστασή του, σ' ἕνα φτωχὸ δρόμο λαϊκό, στὴν περιφέρεια τῆς πολιτείας.

Ἐκεῖ πῆγα νὰ τόνε βρῶ τὴν ἄλλη μέρα. Εἴτανε ἀργά. Κάτι κινηματογράφοι ἄθλιοι κουδουνίζανε στὶς γωνίες καὶ τἀ φῶτα τους ἀνἀβανε θαρρεῖς φωτιὲς στὶς ὄψες τοῦ κἄθε μαγαζιοῦ. Στἀθηκα, προχώρησα, γύρευα τὸν ἀριθμὸ τοῦ σπιτιοῦ. Μιὰ βὄχα φτώχιας, καὶ στέρησης κι ἐγκατάλειψης βασίλευε τριγύρου. Σὰν ἕνα κλἀμα παιδιῶν ποὺ πεινἄνε. Καὶ σὰν οἰδρλητὰ σκυλιοῦ ποὺ ὀσμίζεται τὸ θἀνατο, καὶ σὰν ἐρωτισμἀστα γάτας ποὺ σκληρίζει, καὶ πἀλι σὰν παιδιὰ ποὺ κλαίνε, καὶ πἀλι μιὰ τσίκνα ἀπὸ κἀμαρες ὅπου σαπίζουν τὰ νερὰ κι ὅπου μαγειρεύουν κι ὅπου ἢ ἀρώσια ἀνασκελώνεται καὶ βαρβατεύει... Τέτια βὄχα μ' ὅδεσε, τέτιες εἰκόνες καὶ βουὴ μέσα που ἅμα βρῆκα στὸ σπίτι κι ἄρχισα ν' ἀνεβαίνω τὰ σκαλιά. Μοῦ εἶχε πεῖ πὼς κἀθότανε στὸ τέταρτο πάτωμα, πόρτα δεξιά. Ἀνέβαινα. Ἡ σκαπίλα εἴτανε κολλημένη στὰ κάγελα, ἔβγαινε ἀπὸ τὶς μισόγυρτες πόρτες, ἀνἀσαινε πἀνω στοὺς ὑγροὺς φέπιους τοίχους... Ὅπου ἐαφνικὰ οἱ μυρωδιὲς ἀλλἀξαν. Εἴμουνε στὸ τρίτο πἀτωμα κι ἀπ' ἕνα παραθυρἀκι, μὲ κἄτι ξεβαμένους πρἀσινους μπεντἔδες, ἔβγαινε μιὰ ἀναπνιὰ σὰν ἀπὸ τὰ ὀρθἀνοιχτα κουρεῖα τὸ καλοκαίρι. Φτὴνὰ μυρωδικὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ ἔρωτα. Σταμἀτησα, σὰ νὰ μοῦλεγε ἢ μυρωδιὰ αὐτὴ πὼς ἔπρεπε νὰ σταματήσω καὶ ν' ἀκούσω. Ἐρχόντανε κἄτι ὁμιλίες ξένες, χαδιἀρικες. Κατόπι ἕνα γέλιο κυματιστὸ ποὺ μἀκραινε καὶ ξανἀρχιζε πιὸ γυναικεῖο, κι ἀμέσως μετὰ ὁ φωνόγραφος ἔβαλε μπρὸς νὰ γουρουρίζει ἕνα αἰσταματικὸ τραγουδἀκι. Ξανὰ γέλια κι ἐκεῖνη ἢ ἀτμόσφαιρα ποὺ σοῦ προδίνει μιὰ παρουσία ὥριμης καὶ πἀντα χαρουμενης πόρνης. Καὶ ποὺ εἶναι πἀντα ἕτοιμη ν' αὐτοκτονήσει. Συλλογίστηκα πὼς ἐδῶ ἀπὸ πἀνω καθότανε ὁ Βλαδίμηρος, ὁ ὁμογενής, μὲ τἀ μερἀκια καὶ μὲ τἰς φινέτσες του. Μὲ τὴ μοναξιά του. Μὲ τὸν ξεπεσμό του.

Ἀνέβηκα τἰς σκἀλες, στὸ τέταρτο καὶ χτύπησα δεξιά. Στἀθηκα δηλαδὴ κἀμποση ὥρα καὶ κατόπι χτύησα. Ἄνοιξε ἢ πὄρτα, πρὀβαλε ὁ Βλαδίμηρος κι ἕνας πελώριος μαῦρος σκύλος ποὺ τόνε βαστοῦσε, περίπου τὸν ἀγκἀλιαζε ἀπὸ πίσω, ὄρθιος ἔνσι στὸ ἴδιο τὸ δικό μας ἀνάστημα.

Δὲ μπορῶ νὰ τἀ θυμηθῶ τώρα καὶ νὰ τἀ γράψω τἀ διάφορα καθἔκαστα αὐτ

ΣΤΕΦΑΝ ΤΖΒΑΪΓ

ΕΙΚΟΣΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΩΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ

(Συνεχεία από το προηγούμενο)

ΟΤΕ δὲν εἶχα δοθεῖ σὲ παιγνίδι τόσο ὁλοκληρωτικά ὅσο διύνομουνα στὸ ἀντικαθρέφτισμα τοῦ παράδυξου αὐτοῦ πάθους. Ἂν κανεὶς μ' εἶχε παρατηρήσει κείνη τὴ στιγμή, θἄταιρνε τὴν ἀκαψὰ τῆς ἀτσαλίνης ματιάς μου γιὰ μιὰν ὕπνωση, κι ἀληθινὰ μ' ἔνιω εἶδος ὕπνωση ἤμοιαζε ἡ κατάσταση κείνη τῆς τέλειας νάρκης μου: δὲν μπορούσα παρὰ νὰ κοιτάζω τὸν καθρέφτη κεῖνο τῆς ψυχῆς κι ὅλα ὅσα ὑπῆρχαν ἀνακατωμένα, φῶτα, γέλοια, ἀνθρώπινα πλάσματα καὶ βλέμματα, κυματοῦσανε γύρω μου, σὰν πρᾶμα δμοφῶ, σὰν ἕνας κιτρινος καπνός, ποὺ μέσα τους σηκωνόταν αὐτὸ τὸ πρόσωπο—φλόγα μέσα σὲ φλόγες. Δὲν ἄκουα τίποτα· δὲν ἔνιωθα τίποτα, δὲν ἔβλεπα τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βρίσκουντανε γύρω μου, δὲν ἔβλεπα τἄλλα χέρια ν' ἀπλώνονται ἀπότομα σὰν ἀντέννες γιὰ νὰ ρίξουν τὸ παιγνίδι τὸ χρῆμα ἢ γιὰ νὰ τὸ συνόξουν ἀγκαλιές· δὲν ἔβλεπα τὴν μπάλλα οὔτε ἄκουα τὴ φωνὴ τοῦ κρουπιέρη, κι ὅμως ἔβλεπα, ὅπως σὲ ὄνειρο, ὅλα ὅσα διαβαίνουν, ἀπλωμένα καὶ μεγαλωμένα ἀπὸ τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ἔξαρση, μέσα στὸ γουβωτὸ καθρέφτη τῶν χεριῶν του. Γιατί, γιὰ νὰ μάθω ἂν ἡ μπάλλα ἔπεσε στὸ κόκκινο ἢ στὸ μαῦρο, ἂν κυλιόταν ἢ ἂν εἶτανε σταματημένη, δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ κοιτάζω τὴ ρουλέτα: κάθε φάση, χασούρα ἢ κέρδος, προσμονὴ ἢ ἀπογοήτευση, διαβαζόταν μὲ φλόγινα γράμματα πανω στὰ νεῦρα καὶ στὰ κινήματα αὐτοῦ τοῦ προσώπου ποὺ τὸ ἐξουσίαζε τὸ πάθος.

Ἰα τότες ἔφτασε μια τρομερὴ στιγμή, μιὰ στιγμὴ ποὺ μέσα μου τὴν εἶχα φοβηθεῖ ἐοῦὺς ἀπὸ τὴν ἀρχή. μιὰ στιγμὴ ποὺ εἶταν κρεμασμένη σαν καταιγίδα πάνω ἀπὸ τὰ παρατεντωμένα νεῦρα μου καὶ ποὺ ξαφνικὰ τὰ παράσυρε μέσα στὴν ὁρμή της. Πάλι ἡ μπάλλα εἶχε σιγανέψει μὲ μικροὺς κροταλισμοὺς τὸν κυκλικὸ δρόμο της· πάλι δονήθηκε κεῖνο τὸ δευτερόλεφτο ὁπότε διακόσια χείλη βαστηξαν τὴν πνοή τους. ὅσπου ἡ φωνὴ τοῦ κρουπιέρη ἀνάγγειλε, τὴ φορὰ τοῦτη, «μηδὲν», ἐνῶ κι ὅλα τὸ γοργὸ του δικράνι σύναζε ἀπ' ὅλες τις μερὲς τὰ βροντερὰ φλουριὰ καὶ τὸ τριζάτο χαρτί.

Κείνη τὸ στιγμὴ, τὰ δυὸ κουλουριασμένα χέρια κάμανε μιὰν κίνηση ξεχωριστὰ τρομαχτική· τιναχτήκανε σὰ νὰ ποῦμε, γιὰ νὰρπαξουνε κάποιο πρᾶμα ποὺ δὲν ἤταρχε πιὰ καὶ πέσαν ὕστερα, σὰν ἀγγελοκρουσμένα, πάνω στὸ τραπέζι, ὀπακούοντας ἀποκλειστικὰ στὴν ἀδράνειά τους. στὸ νόμο τῆς βαρύτητας. Μὰ ὕστερα ξαναπήραν ζωὴ ξαφνικὰ· τρέξαν ἀναμμένα ἀπὸ τὸ τραπέζι στὸ σῶμα ὅπου ἀνήκαν, σκαλώσανε σὰν ἀγριόγατοι πάνω στὸν κορμὸ, φάχνοντας νευρικὰ σ' ὅλες τὶς τσέπες, ψηλὰ, χαμηλὰ, δεξιὰ καὶ ζερβὰ, γιὰ νὰ δοῦνε μήπως ὕπαρχε ἀκόμα πουθενά, σὰν τελευταῖο ψίχουλο, κανένα ξεχασμένο νόμισμα. Μὰ πάντα γυρίζαν ἄδειανὰ· πάντα ξαναρχίζαν μὲ περισσότερη λαύρα αὐτὴ τὴ μάταιη κι ἀχρηστη ἔρευνα, ἐνῶ κι ὅλας ὁ δίσκος τῆς ρουλέτας εἶχε βαλθεῖ ξανὰ νὰ γυρίζει, ἐνῶ τὸ παιγνίδι τῶν ἄλλων ἐξακολουθοῦσε, ἐνῶ τὰ φλουριὰ ντιντιλίζαν, οἱ καρέκλες μετακινοῦνταν κ' οἱ χλιοι μικροὶ κι ἀνάκατοι θόρυβοι γιομίζαν τὴ σάλλα μὲ τὴ βοή τους. Ἔτρεμα, παλλόμενη ὅλη ἀπὸ τρόμο: τόσο ἔπαιρνα μέρος χωρὶς νὰ τὸ θέλω σ' ὅλα αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, σὰ νἄτανε τὰ ἴδια μου τὰ δάχτυλα ποὺ, ἐκεῖ ἀντίκρυ, ψάχναν ἀπελπισμένα, ἀναζητάντας ἕνα ὅπαιο νἄτανε νόμισμα, μέσα στὶς τσέπες καὶ τὶς δίπλες τοῦ τσαλακωμένου ρούχου! Καὶ ξαφνικά, μ' ἕνα ἀπότομο τίναγμα, ὁ ἄνθρωπος σηκώθηκε, ἀντίκρυ μου, σὰν κάποιος ποὺ μιὰ στιγμὴ αἰστάνεται ὅσκημα καὶ σηκώνεται πάνω γιὰ νὰ μὴν πνιγεῖ· πίσω του τὸ κάθισμα κύλησε κατὰ γῆς, μ' ἕνα ξηρὸ ἦχο. Μὰ, χωρὶς κἂν νὰ τὸ παρατηρήσει, χωρὶς νὰ δώσει προσοχὴ στοὺς γειτόνους του, ποὺ, ξαφνισμένοι κι ἀνήσυχοι, παραμερίζαν μπροστά σ' αὐτὸ τὸν παραζαλισμένο ἄνθρωπο, αὐτὸς ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ βαρὺ βῆμα.

Σ' αὐτὸ τὸ θέαμα, ἐμείνα σὰν ἀποσβολωμένη. Γιατὶ κατάλαβα εὐτὸς ποῦ πήγαινε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος: στὸ θάνατο. Ἕνας ποὺ σηκωνότανε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν πήγαινε βέβαια σ' ἕνα ξενοδοχεῖο, σ' ἕνα καμπαρέ, σὲ μιὰ γυναίκα, σ' ἕνα βαγόνι, σὲ μιὰν ὁποιαδήποτε κατάσταση τῆς ζωῆς, παρὰ ὁρμοῦσε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ μηδέν. Ἀκόμα καὶ τὸ πιὸ ἀναίσθητο πρόσωπο, ἄφεν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴν εἰλικρινειά μου καὶ νὰ μὴν ἀποδώσετε στὶς πράξες μου κρυμμένα ἐλατήρια, ποὺ θὰ μ' ἔκαναν σημερο νὰ κοκκινιζῶ· στὴν περίπτωση αὐτή, ἡ ὑπόθεσή σας θἄτανε πέρα γιὰ πέρα λαθεμένη. Ὀφεῖλω λοιπὸν νὰ ὁπογραμμίσω πως, ὅταν ἀκολουθήσα βιαστικὰ στὸ δρόμο αὐτὸ τὸν κατα στρεμμένο παίχτη, δὲν εἴμουνα λόγου χάρη διόλου ἐρωτευμένη αὐτὸ τὸ παιδί· δὲν τὸ συλλογιόμουνα διόλου ὅπως μιὰ γυναίκα μπορεῖ νὰ συλλογιστεῖ ἕναν ἄντρα· καὶ, πράγματι, ἐγὼ ποὺ εἶμουνα τότε σχράντα χρονῶν, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ἄντρα μου δὲν ἔρριξα πιὰ ποτὲ τὰ μάτια μου πάνω σὲ ἄντρα. Εἶτανε γιὰ μένα ἕνα πρᾶμα ὁριστικα πεγμένο ἀπὸ παρελθόν: σᾶς τὸ λέω ἐλίτηδες καὶ πρέπει νὰ σᾶς τὸ πῶ, γιατὶ διαφορετικὰ ὅλα ὅσαν συμβήκαν ὕστερα δὲ θὰ σᾶς εἶταν νοητὰ μέσα στὴ φρίκη τους.

Ἀλλήθεια, θἀμοῦ εἶταν ἐξ ἄλλου δύσκολο νὰ χαρακτηρίσω μὲ ἀκρίβεια τὸ αἴσημα ποὺ τότε μὲ παρέσυρε τόσο ἀκατανίκητα πίσω ἀπ' αὐτὸν τὸν δυστυχισμένο: ὑπῆρχε περιέργεια, μὰ κυρίως ἕνας τρομερὸς φόβος ἤ, γιὰ νὰ πῶ καλύτερα, ὁ φόβος κάποιου πράματος τρομεροῦ, ποὺ τὄχα αἰσταιθεῖ ἀπὸ τὸ πρῶτο δευτερόλεπτο νὰ κοιμᾶται σὰ σύννεφο γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ παλικάρι. Μὰ δὲν μπορεῖ κανεὶς οὔτε νἀναλύσει, οὔτε νὰ κοματιάσει τέτοιες ἐντύπωσες· κυρίως ἐπειδὴ γεννιοῦνται ἀνακατωμένες ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, μὲ πολλὴ δύναμη καὶ γρηγοράδα· εἶναι πιθανὸ πὼς δὲν ἔκανα ἄλλο πρᾶμα ἀπὸ τὸ ἐντελῶς ἐνστιχτώδικο κίνημα ποὺ κάνεις γιὰ νὰ βοηθήσεις ἕνα παιδὶ ποὺ μέσα στὸ δρόμο πηγαίνει νὰ φγεῖ κάτω ἀπὸ τἰς ρόδες ἑνὸς αὐτοκίνητου. Διαφορετικά, μὲ ποιὸν τρόπο θἀ ἐξηγοῦσες τὸ γεγονὸς πὼς ἄνθρωποι ποὺ δὲν ξέρουν οὔτε αὐτοὶ νὰ κολυμποῦν πηδᾶν πάνω ἀπὸ μιὰ γέφυρα γιὰ νὰ βοηθήσουν ἕναν ποὺ πνίγεται; Εἶναι ἁπλοΰστατα μιὰ μαγική δύναμη ποὺ τοὺς τραβᾶ, μιὰ θέληση ποὺ τοὺς σπρώχνει νὰ πέσουνε στὸ νερὸ πρὶ νὰ ἀλβουνε τὸν καιρὸ νὰ σκεφτοῦνε τὴν ἄμυαλη τόλμη τους· κ' εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι, χωρὶς καμιὰ σκέψη, χωρὶς κανένα ζύγιασμα. ὁλότελα ἀσύνεδα, ποὺ ἀκολούθησα τότες αὐτὸν τὸ δυστυχισμένο ἀπὸ τὴ σάλλα τοῦ παιγνιδιοῦ στὴν ἔξοδο, κι ἀπὸ τὴν ἔξοδο ὧς τὴν ταράτσα ποῦναι μπρὸς στὸ Καζίνο.

Κ' εἶμαι βέβαιος πὼς οὔτε σεῖς, οὔτε κανεὶς ἄλλος ποὺγει μάτια νὰ βλέπει, θἀ μπορούσατε νἀποσπαστεῖτε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀγωνιῶδη περιέργεια, γιατὶ δὲν ὑπῆρχε πρᾶμα πιὸ ἀξιολύπητο ἀπὸ τὴ θέα αὐτοῦ τοῦ εἰκοσαχρονίτη νέου ποὺ μὲ κόπο σὰ γέρος. σερνόταν ἀπὸ τὴ σκάλα στὴν ταράτσα, παραπαντώντας σὰ μεθυσμένος μὲ χαλαροὺς καὶ σπασμένους ἀρμοὺς. Ἀφησε νὰ πέσει σ' ἕνα μπάγκο, βαριά, καθὼς σακκί. Πάλι αὐτὸ τὸ κίνημα μ' ἔκαμε νὰ αἰσταν θῶ μὲ ἀνατριχίλα πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶτανε στὸ τέλος του. Ἔτσι μπορεῖ νὰ πέσει μονάχα ἕνας νεκρὸς ἢ κάποιος ποὺ δὲν ἔχει πάνω του ζωντανὸ οὔτε ἕνα νεῦρο. Τὸ κεφάλι, γυρμένο λοξά, κρεμότανε πάνω ἀπὸ τὴ ράχη τοῦ μπάγκου· τὰ χέρια πέφτανε ψῶρια πρὸς τὴ γῆ· στὸ μισοσκόταδο ἀπὸ τὰ φανάρια μὲ τὴν τρεμάμενη φλόγα, κάθεδιβάτης θἀ τὸν ἔπαιρνε γιὰ πτῶμα.

Κ' ἔτσι κ' ἐγὼ (δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς αὐτὸ τὸ δραμα σχηματίστηκε ἄξαφνα μέσα μου, μα ξαφνικὰ τόδα ἐκεῖ, χεροπιαστὰ πλαστικὰ, μὲ μιὰν φρικώδη καὶ τρομαχτικὴ πραγματικότητα), ἔτσι, σὰν ἕνα πτῶμα, τὸν εἶδα μπροστά μου αὐτὸ τὸ δευτερόλεπτο, κ' ἔχα τὴν τυφλὴ βεβαιότητα πὼς κρατοῦσε ἕνα πιστόλι στὴν τσέπη του καὶ πὼς τὴν ἄλλη μέρα θἀ βρίσκανε τὸ κορμί αὐτὸ ξαπλωμένο πάνω σὲ τοῦτο τὸν μπάγκο ἢ σ' ἕνα ἄλλο, δίχως ζωὴ καὶ πλημμυρισμένο ἀπὸ αἷμα. Γιατὶ ὁ τρόπος ποὺχε πέσει ἤμοιαζε μὲ πέτρας ποὺ πέφτει σ' ἕνα νκρεμὸ καὶ ποὺ δὲ σταματᾶ πρὶν φτάσει τὸν πάτο: ποτὲ δὲν εἶχα δεῖ ἕνα φυσικὸ κίνημα ποὺ νὰ ἐκφράζει τόσο τὴν κούραση καὶ τὴν ἀπελπισία.

Καὶ τώρα, φανταστεῖτε τὴν κατάστασή μου: βρισκόμουν εἴκοσι ἢ τριάντα βῆματα πίσω ἀπὸ τὸν μπάγκο ὅπου εἶτανε καθισμένος αὐτὸς ὁ ἀκίνητος καὶ σχεδὸν ψόφιος ἄνθρωπος· δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω, σπρωγμένη, ἀπὸ τὄνα μέρος, ἀπὸ τὴ θέληση νὰ τὸν βοηθήσω καὶ κρατημένη, ἀπὸ τἄλλο, ἀπὸ τὸ φόβο νὰ μιλήσω μέσα στὸ δρόμο σ' ἕναν ξένο, ἕνα φόβο γεννημένον ἀπὸ τὴν ἀνατροφὴ κι ἀπὸ τὴν κληρονομικότητα. Τὰ φανάρια τοῦ γκαζιοῦ σηκώνανε τὴ θαμπὴ καὶ τρεμάμενη φλόγα τους μέσα στὸ συννεφιασμένο οὐρανὸ· οἱ ἀριοὶ διαβάτες βιαζόντουσαν, γιατὶ θἄτανε πιὰ μεσάνυχτα, εἴμουνα λοιπὸν σχεδὸν ὁλομόναχη μέσα στὸ πάρκο μ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἤμοιαζε μὲ σκοτωμένο.

Πέντε φορές, δέκα φορές, εἶχα μαζέψει ὅλη μου τὴ δύναμη κ' εἶχα πάει πρὸς αὐτόνε, μὰ πάντα ἡ ντροπὴ μὲ κρατοῦσε πίσω, ἢ ἴσως κεῖνο τὸ ἔνστιχτο, κεῖνο τὸ βαθὺ προαίσθημα ποὺ μᾶς δείχνει πὼς κεῖνοι ποὺ πέφτουνε παρασύρουνε συχνὰ στὸ πέσιμό τους τὰ πρόσωπα ποὺ τρέχουνε νὰ τοὺς βοηθήσουνε· μέσα σ' αὐτὸ τὸ δισταγμὸ, ἔνιωθα κ' ἤξια καθαρὰ τὴν τρέλλα καὶ τὴ γελοιότητα ποὄχε αὐτὴ ἡ κατάσταση. Ὡστόσο δὲν μποροῦσα οὔτε νὰ μιλήσω, οὔτε νὰ φύγω,—οὔτε νὰ κάμω ὅ,τι νἄταν, οὔτε νὰ τὸν ἐγκαταλείψω. Κ' ἔλπιζω πὼς θἀ μὲ πιστέψετε ἂν σᾶς πῶ πὼς ἤμουνα ἔτσι πάνω σ' αὐτὴ τὴν ταράτσα, πηγαίνοντας πάνω καὶ κάτω, χωρὶς νὰ ξέρω τὶ νἀποφασίσω, ἴσως μιὰν ὁλάκερη ὥρα, μιὰν ἀτέλειωτη ὥρα, ἐνῶ τὰ κύματα τῆς ἀθώρητης θάλασσας ροκανίζανε τὸν καιρὸ μὲ χίλιες χιλιάδες παλμούς, τόσο μὲ ἀναστάτωνε καὶ μὲ διαπερνοῦσε αὐτὴ ἡ εἰκόνα τοῦ τέλειου ἐκμηδενισμοῦ ἑνὸς ἀνθρώπινου πλάσματος!

(Ἀκολουθεῖ)

ΤΑ ΝΕΑ ΔΩΡΑ ΜΑΣ

ΕΙΝΕ ΒΙΒΛΙΑ ΧΡΗΣΙΜΑ ΔΙΑ ΚΑΘΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΑΣ ΠΑΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

□ □ □

Ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἐλευθερουδάκης» Α.Ε. ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν προσπάθειαν τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» προσεφέρθη ὅπως διαθέσῃ ὑπὲρ τῶν ἀναγνωστῶν μας τὰ ἀδιάθετα ἀκόμη σώματα τῶν κάτωθι ἔργων εἰς τιμὰς ἀφαντάστως εὐθηνάς. Συνιστῶμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ὅπως πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας των ἐπωφεληθῶσι τῆς ἐξαιρετικῆς ταύτης εὐκαιρίας καὶ προμηθευθῶσιν ἐγκαίρως, πρὶν ἢ ἐξαντληθοῦν, τὰ ἀξιόλογα ταῦτα ἔργα.

□

Πρὸς ἀποφυγὴν περιττῶν ἐξόδων ἢ παράδοσις τῶν ἔργων γίνεται εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἐλευθερουδάκη (Ἀθήναι, Πλατεῖα Συντάγματος). Οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀναγνώσται μας, ὅσοι δὲν δύνανται νὰ προμηθεῦθῶσι τὰ ἔργα μέσον φίλων των ἢ ταξιδιώτου, δύναν νὰ ἀποστείλωσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν μετὰ τὴν ἐξόδων ἀποστολῆς (Ἄρθρ. 30 κατὰ τόμον) διὰ ταχυδρ. ἐπιταγῆς πρὸς τὸν Ἐκδοτικὸν Οἶκον «Ἐλευθερουδάκης» Α.Ε.

□ □ □

1. Ἐπίτομον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη
1550 σελίδες—110 χάρται—107 πίνακες καὶ διαγράμματα—1726 εἰκόνες
Ἄδετον: Δρχ. 100 — Πανόδετον: Δρχ. 150

2. Ὁ Βίος τῶν Ζῴων (1 τόμος σχήμ. 21½×29)
748 σελίδες—1132 εἰκόνες καὶ διαγράμματα—Ἀλφαβητικὸν εὐρετήριον
Ἄδετον: Δρχ. 100 — Δερμάτινον: Δρχ. 175

3. Παγκόσμιος Γεωγραφία (2 τόμοι σχήμ. 21½×29)
980 σελίδες—1064 εἰκόνες, χάρται καὶ διαγράμματα— Ἀλφαβ. εὐρετήριον
Ἄδετον: Δρχ. 200 — Δερμάτινον: Δρχ. 350

4. Παγκόσμιος Ἱστορία (3 τόμοι, σχήμ. 21½×29)
2092 σελίδες—1757 εἰκόνες, χάρται καὶ διαγράμματα—Ἀλφαβ. εὐρετήριον
Ἄδετον: Δχρ. 300 — Δερμάτινον: Δρχ. 525

Η ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΔΕΛΤΙΟΝ 13ου ΤΕΥΧΟΥΣ
(Ἀρχῆς Β΄ τόμου)
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΑΠΟΚΟΠΤΕΤΕ ΤΑΚΤΙΚΑ ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ ΣΑΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ 12
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΝΑΝΤΙ 5 ΛΑΧΕΙΑ

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Α
ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Β
ΑΡΓΥΡΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ
ΧΡΥΣΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ
ΛΑΧΕΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΕΣΘΕ ΕΓΚΑΙΡΩΣ ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΣΑΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ 13ου ΤΕΥΧΟΥΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Διάγραμμα τῆς ὀργανικῆς ἀνάπτυξης τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς. (Β')

Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ

ΗΝ ἐξέλιξη αὐτὴ πρὸς τὴν τυποποίηση τῆς εἰκονογραφίας καὶ τὴν ἐναρμόνιση τῶν στυλιστικῶν στοιχείων τὴν ἀνακόψανε προσωρινα οἱ κίντυνοι ποὺ πέρασεν ἡ Αὐτοκρατορία στὸν Ζ' αἰώνα ἀπὸ τοὺς Πέρσες, τοὺς Σλαύους καὶ τοὺς "Αραβες κ' ἡ μεγάλη ἀναστάτωση ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς εἰκονομαχίας. Ὁ σηκωμὸς αὐτός, ποὺ ἀναψεν ἐπανάσταση στὴν Ἰταλία καὶ στὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ Σχίσματος τοῦ 1054 καὶ ποὺ κόντεψε νὰ γκρεμίσει τὴν εὐρωπαϊκὴ ζωγραφικὴ σὲ μιὰν κενὴ κι ἀδιανόητη διακόσμηση, βάσταξε ἀπὸ τὸ 726 ὡς τὰ 842. Δυὸ φορές, ἀπὸ τὸ 726 ὡς τὰ 787 κι ἀπὸ τὰ 815 ὡς τὰ 842, ὁχι μονάχα ἡ λατρεία, παρα κ' ἡ κατασκευὴ τῶν εἰκόνων ἔγινεν ὁλότελα ἀπαγορευτεῖ. Τ' ἀγάλματα, τἀνάγλυφα καὶ τὰ μωσαϊκὰ καταστραφήκαν ἢ σκεπαστήκανε μὲ ἀσβεστόχαρσα, καὶ μιὰ νέα ἀπρόσωπη διακόσμηση, ἀπὸ λουλούδια, κλαριά, πουλιά, τοπία ἢ ρωπογραφίες, σκορπίστηκε πάνω στοὺς τοίχους τῶν ναῶν. Τοῦτο εἶτανε περισσότερο μιὰ ἐπιστροφὴ στὴν παλιὰ πρακτική τοῦ Δ' αἰώνα παρὰ μιὰ καινοτομία. Ἡ διακόσμηση πούχαμε ἀνταμώσει στὸ θόλο τοῦ Μαυσωλείου τῆς "Αγιας Κωνσταντίας στὴ Ρώμη, στὸν "Αγιο Γεώργιο καὶ στὴν "Αγια Παρασκευὴ τῆς Θεσσαλονίκης, γύμλξε πάλι πρόσκαιρα στὴ βυζαντινὴ τέχνη.

Ἡ εἰκονοκλαστικὴ θεωρία, ποὺ ξεσπάζει στὰ 726. ἔχει τὶς ρίζες της πολὺ πιὸ πίσω. Τὸ ἰουδαϊκὸ Ἰσονικὸ τῆς πνευματικῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ εἶτανε μιὰ πίστη βαθιὰ ριζωμένη στὴν Ἀνατολή. Ἐδῶ εἶχε τὶς ἀσφαλεῖς τοὺ ὁ πρωτόγονος ἰουδαϊσμός, ἐδῶ κι ὁ μωαμεθανισμός ἄπλωνε ὁλοένα τὸ κράτος τοὺ. Ὑπάρχει συνάμα μιὰ παγανιστικὴ εἰκονοκλαστικὴ φιλολογία τοῦ Β' αἰώνα, ποὺ ἀποδείχνει πὼς κ' ἡ Δύση εἶχε δοκιμάσει τὸ ἴδιο αἴσημα τῆς ἀποσροφῆς γιὰ τὴν ἐξεικόνιση τοῦ "Αναρχου καὶ "Απειρου Θεοῦ. Στὸν Η' αἰώνα, ἡ ἐποφὴ τῆς χριστιανοσύνης μὲ τὴν ἰουδοϊκὴ ψυχὴ κάνει τὸ ἀθῶρητο τοῦτο ρεῦμα νὰ φανερωθεῖ στὴν Ἀνατολή, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ στὰ νεώτερα χρόνια ἡ μελέτη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαμορφόνει τἄκρα στοιχεῖα τῆς Μεταρρύθμισης. Οἱ ἀνατολικὲς ἐπαρχίες ποὺ συγκεντρώναν ὅλη σχεδὸν τὴ στρατιωτικὴ δύνσμη τῆς Αὐτοκρατορίας. ὑποστηρίξανε τὸ σηκωμό, κ' οἱ Αὐτοκράτορες βρεθήκαν ἀνακγασμένοι νὰ τὸν εὐνοῆ ζοῦν. "Ετσι οἱ εἰκονοκλάστες κεοδίσανε γοργὰ τὴν πρώτη νίκη. Ἡ διαφορά, πιὸ ὕστερα, ἀπὸ ἐκκλησιαστικὴ ἔγινε πολιτική, τὸ πνευματικὸ κίνημα ἔλαβεν ἀπροσδόκητη ἔχταση, κ' ἡ Αὐτοκρατορία γνώρισε ἀπ' ἀφορμὴ του πολλὲς περιπέτειες. Ἀλλὰ ποιὰ εἶταν ἡ τελική του ἐπίδραση πάνω στὴν τέχνη;

Ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἐφήμερη ἀναβίωση τῆς ἑλληνιστικῆς διακόσμησης, ἡ εἰκονομαχία προκάλεσε καὶ τὴ γενικὴ ἀνασύνταξη τῆς εἰκονογραφίας. Ἡ θεολογικὴ θεωρία τῶν εἰκόνων ποὺ διατύπωσεν ἡ Β' Σύνοδο τῆς Νίκαιας (786-787) εἶχε σκοπὸ νὰ ἱκανοποιήσει τὴν εἰκονομαχικὴ δοξασία πὼς ἡ μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄφραστη. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ἡ τέχνη ἀρνιέται τὰ ἐφήμερα φαινόμενα τῆς ζωῆς, δὲ λογαριάζει τὴν τυχαιότητα, κι αὐτὸ ποὺ ἀπεικονίζει εἶναι τὸ ἀμετάβλητο καὶ τὸ αἰώνιο. Οἱ τύποι ποὺ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴ μυσταγωγικὴ τῆς ἀποστολὴ εἶναι προκαθορισμένοι κ' οἱ σύνθεσες συστηματικὰ καὶ μιὰ γιὰ πάντα ξεκομμένες. Ἡ δομανικὴ αὐτὴ ἀκαμψία δὲν εἶναι κατὰ βάθος παρὰ ἡ συστηματοποίηση θεολογικῶν τάσεων ποὺ ζοῦσαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κι ἀκόμα νωρίτερα. Τὴν κωδικοποίηση τῆς συμβολικῆς γλώσσας τῆς εἰκονογραφίας τὴν εἶχε αἰσταν θεῖ ὡς ἀνάγκη ἡ Ἐκκλησία, πολὺ πρὶν νὰ ξεσπάσει τὸ εἰκονομαχικὸ κίνημα, καὶ τὴν εἶχε ἐπιχειρήσει ἡ Γ' Σύνοδο τῆς "Εφεσος (431). Τίποτε δὲν εἶτανε πιὸ σύμφωνο μὲ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας. Ἡ δομανικὴ ἀλυγισία, τόσο στὶς σύνθεσες ὅσο καὶ στὴν τυπολογία τῶν προσώπων, εἶταν ἀπαραίτητη γιὰ μιὰν τέχνη ποὺ δὲν ἀντίγραφε τὰ μεταβλητὰ φαινόμενα τῆς ζοῆς, παρὰ ἐρμήνευε τὴν ὑπερβατικὴ ἀτσαρξία τοῦ θείου. Γιὰ τὴν ἑλληνικὴ τέχνη, τέτοια δεσμὰ θἄταν ἀπαράδεκτα, σὰν ἀντίθετα στὴ φύση της. Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἐνεργοῦσε μέσα στὰ δρια τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου μὲ ἀνθρώπινα, συγκεκριμένα μέσα. Ἡ βυζαντινὴ τέχνη, ὑπάκουση στὸ πνεῦμα ποὺ τῆς ἔδωσε τὴ ζωή, νόρευε νὰ διερμηνέρει τὸ θεῖο. λυτρωμένη ἀπὸ τὴν τυχαιότητα τῶν αἰσθητῶν φαινομένων. Εἶτανε λοιπὸν ὑποχρεωμένη νὰ νομοθετήσει τὴν ἐλευτερία της, ὁ δογματικὸς περιορισμὸς τῆς εἶταν ἀπαραίτητος. Τὸ βῆμα αὐτὸ τῆς ἐξέλιξης προετοιμάστηκε ἀπὸ τὸν Η' καὶ Θ' αἰώνα κι ὁλοκληρώθηκε στὴν ἐποχὴ τῶν Μακεδόνων (867-1057) καὶ Κομνηνῶν (1081-1185), ὁπότε ἀποκρυσταλλώθηκε ὁ δογματικὸς κύκλος γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τῶν ναῶν.

Σύγχρονη μὲ τὴν ἀνανέωση τῆς εἰκονογραφίας καὶ μὲ τὸν κατνούριο προσανατολισμὸ τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἶναι κ' ἡ ὁριστικὴ ἐπικράτηση τοῦ ἀνατολικοῦ χρώματος στὴ ζωγραφική. Ἡ ἀνατολικὴ τέχνη εἶχε πάντα μαγέψει τοὺς Βυζαντινοὺς μὲ τὴ μυθική της πολυτέλεια καὶ λαμπρότητα. Τὰ σμάλτα, τὰ ὑφάσματα, τὸ ἀσημικὸ καὶ τὸ χρυσάφι μεταφέρανε στὸ Βυζάντιο τὸ πάθος τῆς "Ανατολῆς γιὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸν πλοῦτο. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ δῶθε, οἱ συναλλαγὲς τοῦ Βυζάντιου μὲ τὴν Ἀραβία πυκνωθήκανε περισσότερο, κ' ἡ παλιὰ γοητεία ἀνανέωσε τὸ κράτος της. Τὰ μωσαϊκὰ καὶ τὰ πολύχρωμα μάρμαρα ποὺ εἶχε παρουσιαστεῖ τρανώτερη πάνω στὴν ὥρα τῆς εἰκονομαχίας. Οἱ εἰκονοκλάστες αὐτοκράτορες εἶχαν εὐνοήσει μιὰν τέχνη καθαρὰ διακοσμητική, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ ρωπογραφία τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ συνάμα ἀπὸ τὸ στυλιζαρισμένο κόσμημα τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τἄλλο μέρος, οἱ εἰκονοκλάστες μονιαχοὶ εἶχανε πραγματοποιήσει μιὰ τέχνη μὲ πνεῦμα ρεαλιστικὸ καὶ μὲ τὴν αὐστηρότητα τῆς συριακῆς ζωγραφικῆς. Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐσωτερική εἰρήνευση τῆς Αὐτοκρατορίας, τὰ δυὸ αὐτὰ ρεύματα ἐνεργοῦν ἀκόμα κάμποσο καιρὸ ξεχωριστά, ἀλλὰ στὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰώνα ἡ διπλή τους κοίτη ταυτίζεται, κι ἀπὸ τὴν ἕνωσή τους ἡ βυζαντινὴ

ΦΥΛΛΟΜΕΤΡΩΝΤΑΣ...

ΘΑΛΑΣΣΩΜΑΤΑ

ΤΟΥ Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ

Μαΐστρος γίνεται ὁ γαρμπής, φιλίστρα κ' ἡ φινέστρα, σοντάρω ἀπὸ τὸ γαλλικὸ sonder τὸ σκαταλάφω, καὶ πλῆθος θαλασσώματα μέσα στὰ λεξικά μας περνοῦνε γιὰ θαλασσινὰ καὶ θάλασσα τὰ κάνουν.

ΕΙΝΑΙ ναυτικὸς ὁ κ. Αντρέας Α. Ἀντρεόπουλος; "Αν δὲν εἶναι, τότε συχωρεμένος, ὁπωσδήποτε. Γιατὶ γιὰ μενα—καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους — εἶναι ἀσυγκρότημα σὲ λογοτεχνικὸ ἔργο ἢ ἀκουολεξία. "Αν ὅμως εἶναι ναυτικός, τότε πῶς τοῦ ἦρθε κ' ἔγραψε στὸ «Μαΐστρο» του, τὸ γραφικὰ θαλασσινὸ διήγημά του, ποὺ διοβάσαμε στὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» (ἀριθ. 9, σελ. 16), πῶς ὁ ἄνεμος αὐτὸς εἶναι «ζεστὸς καὶ φλογερὸς» καὶ «σοῦ κόβει τὴν ἀναπνοή», καὶ στὴ στεριὰ λέγεται «λίβας»;

Λίβας ὁ Μαΐστρος; Κάθε ἄλλο! Αὐτὸς στὰ μέρη τὰ ἑλληνικὰ εἶναι ἀπέραντη ἔρημο, τὴν ἄμμοσκέπαστη ἔρημο τῆς "Αφρικῆς. Γαρμπὴς ἀραβικὰ σημαίνει δυτικός, γιατὶ «Γάρμπ» λένε οἱ "Αραβες τὴ Δύση καί, περιληπτικά, τὶς χῶρες τῆς Μπαρμπαριᾶς (Βερβερίας) ποὺ πέφτουνε, σχετικὰ μὲ τὴν Ἀραβία καὶ τὴ Συρία, πρὸς τὴ Δύση. "Ετσι κ' οἱ Γοῦρκοι μὲ τὰ τουρκοαραβικά τους εἶπανε Μαγρὶμπ-ὀτζαλκλαρὶ ἢ Γάρμπ-ὀτζαλκλαρὶ (Δυτικὰ Τζάκια) τὰ ἡμιανεξάρτητα βορειοαφρικανικὰ κράτη, ὅσα βρέχονται ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μεσόγειο, τὸ Τούνεζι καὶ τὸ "Αλτζέρι, τὸ φὲζ μὲ τὸ Μαρόκο. "Ετσι καὶ τὴν Τρίπολη τῆς Μπαρμπαριᾶς τὴν εἶπανε Ταραμπουλοῦς-οῦ-Γάρμπ, διακρίνοντάς την ἀπὸ τὴν Ταραμπουλοῦς-οῦ Σάμ, τὴν Τρίπολη τῆς Συρίας.

"Αλλος, καὶ λαμπρὸς διηγηματογράφος, περιγράφοντος ἄλλοῦ ἕνα «Μοναδικὸ ταξίδι στὰ Κύθηρα» ὀνομάζει «φιλιστρίνι» τὸ παραθυράκι τῆς καμπίνας στὸ βαπόρι. Τέσσερες φορὲς τὸ ἔχει ἔτσι. Γιὰ να ποῦμε φιλιστρίνι ἔπρεπε νὰ λέμε καὶ «φιλίστρα», αὐτὴ ὅμως λέγεται, ὅπως στὰ Ἰταλικά, «φινέστρα» καὶ εἶναι τὸ μεγάλο τζαμωτὸ ἄνοιγμα ἐπάνω στὸ κατάστρωμα. "Αρα «φινεστρίνι» τὸ μικρὸ παραθυράκι.

"Ας σημειωθῇ ἐδῶ πῶς στὸ ἐπίσημο Ναυτικὸ μας Ὀνοματολόγιο οἱ φινέστρες λέγονται «φεγγίτες» ἐνῷ κοινὰ φεγγίτες λέμε τὰ στρογγυλὰ «γυαλιὰ τῆς μπάντας τῆς κουβέρτας» (ἐπίσημα: ἀναφωτίδες καὶ παραφωτίδες). Ὁ Π. Βλαστός, στὰ «Συνώνυμα καὶ Συγγενικὰ του» (σελ. 303) γράφει «μπουκαπόρτα = hublot», ἐνῷ ἀυτὰ εἶναι ἀκριβῶς ὁ στρογγυλὸς φεγγίτης τῆς μπάντας καὶ μπουκαπόρτα εἶναι τὸ τετραγωνικὸ ἄνοιγμα τῆς μπάντας (θυρίς), ποὺ κλείνει εἴτε μὲ δίφυλλο εἴτε μὲ μονόφυλλο πορτέλλο (δικλίδα ἢ κλισιάδα) καὶ τὸ ποῦνε ποτὲ οἱ ναυτικοί μας. Οἱ ἀρχαῖοι τὸ λέγανε «βολίζω» καὶ ποιητικὰ «βυσσομετρῶ», οἱ νεώτεροι τὸ εἶπανε καὶ «βυθομετρῶ», κοινὰ ὅμως αὐτὸ λέγεται «ρίχνω σκαντάλιο» ἢ «σκανταλιάρω», κατὰ τὸ Ἰταλικό. σπανιώτερα καὶ «σκανταλίζω τὰ νερά».

«Σκαντάλιο» λέγει καὶ ὁ Βλαστός (σελ. 304) τὴ βολίδα, τὸ μολυβένιο βαρίδι ποὺ μετροῦνε τὸ βαθος τοῦ νεροῦ, βάζει ὅμως καὶ παραλλαγὲς στὴ λέξη: τὸ λεβαντίνικο «σκαντάγιο», τὸ «σκαντάλι» ποὺ τὸ εἰδικεύει ὁ λαὸς γιὰ τὴ «σκανδάλη», δηλαδὴ ἐλατήριο ποὺ ρίχνει τὸ λύκο ἢ κόκκορα ἢ πετεινὸ τοῦ πυροβόλου ὅπλου, ἀκόμα καὶ τὸ «σκαντήλι». Τὸ «σκαντήλι» αὐτὸ βρίσκεται καὶ στὰ λεξικὰ τοῦ Βυζάντιου, τὸ σημειώνει κι ὁ Ἠπίτης ὡς διαλεκτικὸ ἀπὸ τὴν Οἰνόη τοῦ Πόντου· ἐνῷ «σκαντήλια ὅμως στὸ ναυτικὸ μας λένε τοὺς ὀρθοστάτες (γαλλικὰ chandeliers, ἰταλικὰ candelieri) τῆς σκάλας, τὰ μετάλλινα πουντέλια ποὺ ὀρθώνονται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ στὰ σκαλοπάτια, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τοὺς «χειραγωγοὺς» (κοιλασσας· (σελ. 300 309), ὅπου μάλ' στα πολλοὶ ὅροι ἐρμηνεύονται, ἄλλοι ἑλληνικὰ καὶ ἄλλοι γαλλικά·

α) ΚΑΡΑΒΙΑ.

«Μποζαρισμένο=μὲ ὅλα του τὰ πανιὰ τεντωμένα τσίτα»· "Ὀχι μπο· παρὰ μποζαρισμένο, ἀπὸ τὸ ρῆμα μπαζάρω, κατὰ τὸ ἰταλικὸ basciare=baciare. λατινικὰ basiare, βενετσάνικα basàr, ἰσπανικὰ besár)=φιλῶ, γιατὶ λέμε πῶς φιλοῦνε οἱ μακαράδες, οἱ ἀντέννες κτλ., ὅταν τραβηχτοῦνε ὢς τὴν ἄκρη, καὶ τεντωθοῦνε τσίτα τὰ πανιὰ καὶ τὰ σκοινιά. Ὁ Ἠπίτης ἔχει καὶ τὸ «μποζάρω», αὐτὸ ὅμως εἶναι φανερὸ λάθος, ἐξω ἀν ἠθελε νὰ τὸ γράψῃ ἀπὸ τὸ τούρκικο «μποζμὰκ», ποὺ σημαίνει χαλνῶ, καὶ τότε «μποζαρισμένο» θὰ εἴτανε τὸ χαλασμένο.

«Κέρκος». Δὲν εἶναι εἶδος καραβιοῦ, παρά, στὴν καθαρεύουσα, ἡ «ράντα», τὸ κυλινταρικὸ ξύλο ποὺ τεντώνει πρὸς τὰ κάτω τὸ πρωμιὸ παννί, τὴ μπούμα. Τέτοια «κέρκον» ἔχει τὸ κόττερο, ὁ «κέρκουρος» ὅπως τὸ εἶπανε μὲ λέξη ἀρχαία.

«Ἀχταρμάς». Οὔτε αὐτὸς εἶναι καράβι. Ἔρχεται ἀπὸ τὸ τοῦρκικο «ἀκταρμὰ» καὶ σημαίνει τὴ μεταφόρτωση φορτίου ἢ ἐπιβατῶν σ' ἄλλο καράβι. «Διαμετακόμισις» παρεμφανιόεται στὶ σελ. 309, ὅπου εἶναι ἐανατυπωμένος.

γ) ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΙΟΥ.

«Καρίνα, καρένα· πλέουσα». Δημοτικὰ τὸ τελευταῖο λέγεται «πλεούσα» κ' ἐπίσημα «γάστρα», ὁ ἐξωτερικὸ μέρος τοῦ καραβιοῦ, ὅσο εἶναι μέσα στὸ νερό. Καὶ δὲν εἶναι συνώνυμο μὲ τὴν καρένα· αὐτὴ ἐπίσημα λέγεται «τρόπις», γαλλικὰ quille, καὶ εἶναι τοῦ μάκρους τὸ κάτω καὶ πιὸ δυνατὸ κομμάτι τοῦ σκάφους, τὸ θεμέλιο νὰ ποῦμε τοῦ καραβιοῦ.

«Ἀφλαστα». Ἀρχαῖα ἡ λέξη γιὰ τὰ «σκαλιστὰ στολίδια τῆς πρύμης».

«Ζυγά». Κι αὐτὰ ἀρχαῖα. Κοινὰ λέγονται «καμάρια», καὶ βαστάζουνε τοῦ φάρδους τὸ κατάστρωμα.

«Φάλιο». Ἀνεμμήνευτο στὸ λεξικό, ἄγνωστο καὶ σ' ἐμένα. Μήπως εἶναι τὸ «φαλίδο», ἐπίσημα «ραφῆδωμα», τὸ ψιλὸ σκοινὶ καὶ ὁ τρόπος ποὺ δένεται μ' αὐτὸ τὸ παννὶ στὴν ἀντέννα τῆς βάρκας ἢ πρόχειρα δυὸ ξύλα ἢ δυὸ χοντρὰ σκοινιὰ τοῦ μάκρους;—"Ο Ἠπίτης ἔχει τὴ λέξη «φάλλο». "Ομως αὐτό, ἀπὸ τὴν παραπομπὴ ποὺ κάνει, φαίνεται τὸ «φῦλλον», ὅπως λέγεται δημοτικὰ ἡ πίσω ἢ σταβέντο κόψη τοῦ παννιοῦ, ἡ λέξη «δρομόμετρα».

«Σέσουλα, λαβοῦτι=écope». Καὶ παρακάτω: «Σαμῷκι=ὁ ξυλένιος μαστραπᾶς τῆς βάρκας». Συνώνυμα βέβαια καὶ τὰ τρία. Στὸ ναυτικό μας ὅμως εἶναι γνωστὴ μόνο ἡ σέσουλα. Τὸ λαβοῦτι (γράφε λαβότι) εἶναι διαλεχτικὸ ἀπὸ τὸν Πόντο, καὶ τὸ σαμῷκι (γράφε σαψάκι) φαίνεται πολὸ στεριανό.

«Γαλόμετρα=points de repère?» "Απὸ ποῦ τὰ «γαλόμετρα»; Αὐτὰ λέγονται κοινὰ ἢ σημάδια ἢ γνωρίσματα τοῦ γιαλοῦ.

«Πατάζι=ἢ πατσαβούρα ποὺ σφουγγαρίζουν τὸ κατάστρωμα». Ποτὲ πατσαβούρα· παρὰ μακριὰ φοῦντα καμωμένη ἀπὸ ξεκλωσμένα χοντρόσκοινα, καὶ χρησιμεύει γιὰ νὰ σκουπίζῃ καὶ στεγνώνῃ τὰ νερὰ ποὺ μένουνε μετὰ τὴν πλύση στὴν κουβέρτα. Λέγεται καὶ «πάπαλι» («ἱππούραιον» ἐπίσημο). Οἱ ναηιῶτες τοῦ Σαρωνικοῦ λένε πατάζι καὶ τὴ μακριὰ φοῦντα τῆς φεσάρας, ἀκόμα καὶ τοῦ φεσιοῦ ποὺ φορούσαν οἱ γυναῖκες σὲ περασμένη ἐποχή. Ὁ Α Παλάσκας στὸ γαλλοελληνικὸ του λεξικὸ τῶν Ναυτικῶν "Ὅρων γράφει γι' αὐτὸ τὰ ἑξῆς περίεργα:

«Faubert, fauberder [fauberter], μάκτρον ἐκ στυπείου ἢ σχοινίου ἐκπεπλεγμένου καὶ παραλελωμένου ἐν σχήματι ἱππουρίδος (τὸ παπάζι)· ἢ λέξις ὅμως παππάζι φαίνεται ἑλληνικὴ καὶ ἐσχηματισμένη ἐκ τοῦ παππαδίου ἢ μακροῦ γενείου τῶν πρεσβυτῶν καὶ ἴσως φυλακτέα· παππαδιον, παππαδίζω (παππαζίζω) ἢ μακτρίζω.»

«Στρωματσάδα = ὁ σκοινὶ ποὺ βάζουνε στὰ πλευρὰ τοῦ καραβιοῦ γιὰ προστασία ἀπὸ τράκο». Αὐτὸ λέγεται «στρωμάτσο» καὶ «μπαλιέτο» ἢ «μπαγιέτο» καὶ μπαίνει, ἐβὼ μόνο στὰ πλευρά, παρὰ παντοῦ ὅπου ὑπάρχει κίνδυνος γιὰ τρακάρισμα ἢ πολλὴ τριβή.

δ) ΑΡΜΕΝΙΣΜΑΤΑ.

«Ἀρμενισιά... μπόρτσα». "Ισως νὰ τὸ εἶπε κανεὶς κωμικά: «ὄρτσα, ὀρτσάρω τὰ πανιά»=:» Γενικὰ τὸ ὀρτσάρω σημαίνει «σκουντῶ ἢ σπρώχνω κάτι ὥστε νὰ ξεμαρκήνω ἢ νὰ τὸ ξεφύγω». Γιὰ τὸ παννὶ βάρκας μπορεῖ νὰ τὸ πῇ κανείς, ὅταν, καθὼς εἶναι φουσκωμένο, τὸ σπρώξῃ γιὰ νὰ μὴν τρίβεται σὲ σκάλα ἢ σὲ ἄλλη προεξοχή.

«Στιγγάρω τὰ πανιό=μοζεύω τὰ π.». "Αλλο τὸ «στιγκάρω» (συστέλλω)· αὐτὸ σημαίνει «τραβῶ τοὺς στιγκους» καὶ τότε τὰ πανιὰ κρέμουνται σουρρωμένα, μὲ φοῦσκες ὅμως, ὅμ μαζεμένα (ἐπτυγμένο).

«Μολάρω=ἀναριώνω». "Οχι ἀναριώνω, παρα «λύω ἢ ἀπολνῶ, ἀφήνω νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια μου».

«Ποδίζω=ἀνακρούομαι». Τὸ «ἀνακρούομαι» σημαίνει «πηγαίνω ἀνάπεδα, κολλώνω χωρὶς νὰ κλίνω δ ξιὰ ἢ ἀριστερά». Τὸ «ποδίζω» ὅμως (ἐπιδίδω) θὰ πῇ, «ἐνῷ πηγαίνω στὰ ὀρτσα, γυρίζω λίγο ἢ πολὸ πρὸς τὰ πρύμα», μὲ τὴ θέλησή μου, ἐνοεῖται.

«Τραβῶ τόνο, τραβῶ γεντέκι=touer». Ὁ "Αγγλικὸς ὅρος σημοίνει βέβαια καὶ τὸ «τροβῶ τόνο» μέσα, γιὰ νὰ μετακινηθῶ ἢ νὰλλάξω ἄραγμα, ὄχι ὅμως καὶ «τροβῶ γεντέκι». Αὐτὸ, ἀπὸ τὸ "ρούκικο yedèk (=σκοινὶ, ποὺ τραβᾷ πεζὸς κανεὶς τὸ ζῶ· τοῦ) σημαίνει «τραβῶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ τὸ πλοῖο γιὰ νὰ τὸ μετακινήσω» (παρέλκω καὶ παρέλκομαι=tirer nal aller à la cordelle).

«Διαρίζω=ἐξφορτώνω μὲ μαούνα». Οὔτε ἰδέα! «Διαρίζω» σημαίνει «ἰχνογραφῶ», δηλαδὴ σχηματοποιῶ σὲ φυσικὸ μέγιθος τὸ σκαρί καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ καραβ.οῦ μὲ ἀγχάρια. Οἱ Γάλλοι λένε τὴν ἐργασία αὐτὴ gabariage, μὲ ρῆμα gabarier. Ἐπειδὴ ὅμως λένε καὶ τὰ gabare (γαβάρα) τὴ μαούνα ἢ μεγάλη βάρκα τοῦ ποταμοῦ καὶ le gabarier τὸν καπετάνιο της, μᾶς ἐεφόρτωσε νόστιμα τὸ λεξι·ὸ τὴν ἐρμηνεία του μὲ τὴ μαούνα...

ε) ΤΟΥ ΚΟΥΡΣΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΟΡΤΩΤΗ.

"Εξω ἀπὸ τὸν «ἀχταρμό» (βλέπε παραπάνω) δὲν ἔχει ἄλλο νὰ τρακάρουμε στὸ κεφάλαιο τοῦτο. Μόνο γιὰ ἱστορικοὺς λόγους σημειώνω πῶς ὁ ὅρος «τράκος=abordage, τρακάρισμα», ἔχει καὶ συνώνυμο, τὸ «ρεσάλτο». Τὸ τρακάρισμα μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ ἀκούσια. Ὁ τράκος ὅμως, ἢ τὸ τράκο καὶ τὸ ρεσάλτο, εἶναι θεληματικὴ ἐπίθεση(ἐμβολή) καὶ πάτημα τοῦ καραβιοῦ ἀπὸ τὸν ὀχτρὸ ἢ ἀπὸ κουρσάρους μὲ τάρματα στὸ χέρι.

Κ' ἔτσι τελειώνουμε ἐδῶ μὲ τὰ καραβήσια μόνο θαλασσώματα ἑνὸς καὶ μόνου βιβλίου.

Νικόλαος ὁ ΠΟΡΙΩΤΗΣ

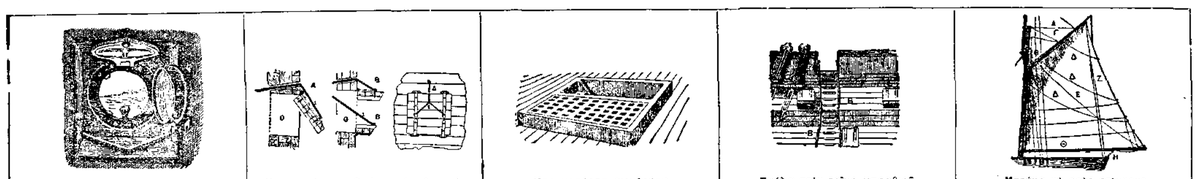

Φεγγίτης βαποριοῦ.

Μπουκαπόρτες: Θ ἀνοιχτές, Α μονόφυλλη, Β δίφυλλη, Δ δίφυλλη κλειστή.

Μπουκαπόρτα (κουβούσι) μὲ καρφωτὸ καπάκι.

Σκάλα στὸν τοῖχο καραβιοῦ μὲ τὰ σκαντήλια της (Β)

Μπούμα μὲ τοὺς στίγκους καὶ τὰ μαντάριο της: Θ ἢ ραντα (κέρκος)

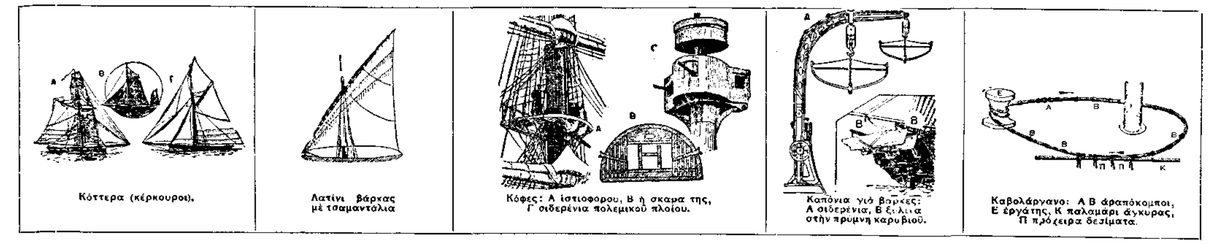

Κόττερα (κέρκουροι).

Λατίνι βάρκας μὲ τσαμαντολία

Κόφες: Α ἰστιοφόρου, Β ἢ σκαφα της, Γ σιδερένια πολεμικοῦ πλοίου.

Καπόνια γιὰ βαρκες: Α σιδερένια, Β ξύλινα στὴν πρύμνη καραβιοῦ.

Καβολάργανο: Α Β ἀραπόκομποι, Ε ἐργάτης, Κ παλαμαρι ἀγκυρας, Π πρόχειρα δεξιάτα.

Τεσταμόρος.

Παπαζι.

Στρωμάτσα ἢ μπαγιέτα: Α σὲ παλαμάρι, Β καὶ Γ στὸν τοῖχο καραβιοῦ.

Τάκοι: Α στὸ κατάστρωμα, Β σὲ ξάρτι, Γ χάλκινος βιδωτός.

Γεντέκι: Α ἀπὸ τὴν ἀκροσταμιά, Β ἀπὸ μᾶλο λιμανιοῦ.

αὐτὴ ποὺ ἀνεμίζει, ἐνῷ ἢ μποστινὴ (σοβράνο κόψη) λέγεται «μπάνιο».

«Κατάρτια». Μέσα σ' αὐτὰ καὶ ἡ «σπεράντσα=mât de fortune». Σπεράντσα ὅμως λέγεται μόνο ἡ πιὸ μεγάλη ἄγκυρα τοῦ καραβιοῦ, ἡ «ἐρά», καὶ εἶναι ἄλλο πρᾶμα τὸ πρόχειρο ἢ γρετζίνικο ἀρμπουρο ποὺ σημαίνει ὁ γαλλικὸς ὅρος.— Ἐπίσης «φλίσι» δὲν εἶναι κατάρτι ἢ ἀντέννα, παρὰ τὸ τριγωνικὸ σωνθῆος παννὶ ποὺ ἀπλώνεται ἀπάνω ἀπὸ τὴ μπούμα. Καὶ «μπούμα» δὲν εἶναι τὸ «ξύλο ποὺ βαστᾷ κάτω τὸ μεγάλο παννὶ»· αὐτὸ εἶδαμε παραπάνω πῶς εἶναι ἡ ράντα (κέρκος), ἐνῷ μπούμα εἶναι τὸ τελευταῖο πρὸς τὴν πρύμη παννὶ (ψάθα ἢ αὐτί. ὅπως λέγεται ἀπὸ τὸ σχῆμα του), ὁ ἐπίσημος «ἐπίδρομος».

«Πανιά». Μέσα σ' αὐτὰ τὰ «παραδολώνια», ποὺ λέγονται κοινὰ κουρτελάτσες τῆς γαμτιᾶς. Καὶ δίπλα ἔνα «πλακόνι=foque[?] de beaupré[s]», ἄγνωστο παννί, γιατὶ ὁ φλόκος ποὺ ἀνεστοιχεῖ στὸ μπομπρέσο λέγεται κοινὰ τουρκετίνα καὶ γαλλικὰ petit foc. Πάλι ἐδῶ μιὰ «σπεράντσο=voile de fortune», δηλαδὴ τὸ μικρότερο παννὶ ποὺ μπαίνει στὴ θέση τοῦ μεγάλου μὲ κακοκαιριά,—κ' ἔχει ἐξηγηθεῖ παραπάνω τί εἶναι ἡ σπεραντσα. «Λατίνι=κοκκινωπὸ πανὶ ψαρόβαρκας.» ἐνῷ λατίνι γενικὰ λεγεται κάθε τριγωνικὸ παννί.

«Σκοινιά· σκότα, ἁπλ'=écoute». Διαφορετικὰ πράματα: ἡ σκοτα (écoute) τεντώνει κάτω πρὸς τὰ πίσω τὸ παννί, ἐνῷ ἡ ἁπλὴ, λιανὸ σκοινὶ περασμένο σὲ ἁπλὸ μακαρᾶ. χρησιμεῦει γιὰ νὰ ἰσσάρῃ (σηκώνῃ) κάτι ἀλαφρὸ ψηλά. Μέσα στα σκοινιὰ καταγράφεται καὶ ἡ γουμενιά, ποὺ δὲν εἶναι σκοινί, παρὰ νοητὸ μέτρο μήκους, τὸ ναυτικὸ στάδιο=100 ὀγυιές ἢ 185,2 μέτρα, δηλαδὴ τὸ δέκατο τοῦ ναυτικοῦ μιλιοῦ. Ἔπίσης τὸ «φιλαρέτο =bastingage». ποὺ δὲν εἶναι οὔτε αὐτὸ σκοινί, παρὰ τὸ διπλὸ ἀπάγω μέρος τοῦ παραπέτου, ὅπου, στὰ παλαιὰ πολεμικὰ ἐπιβόρρα, ἔβαζε μέσα στὸ κούφωμά του ἀραδιαστὲς τὶς μπρά·τες μὲ τὶς κουβέρτες τὸ πλήρωμα (αἰωνοθέσιον). Οὔτε τὸ «ἔάρτ.α=appareil», ποὺ θὰ πῇ μηχανημα ἢ πορέλα, παρὰ «ἔάρτια=haubans». Καὶ τὰ «ναυταφούνια» (γράφε: μαροφούνια) δὲν εἶναι «τὰ σκοινάκια γιὰ τὶς μοῦδες»· αὐτὰ λέγονται τααμαντάλια ἢ τριτσαρόλια, ἐνῷ μὲ τὰ μαροφούνια δέν·ονται πλευροὶ ἢ ἀρμοὶ τῶν ἀρμάτων.

«Κόφα· κατίσ.=hune». Τ' καπέλοι ἄγνωστο· «καπάσι» τὸ λέγει ὁ κυρα (ἀγκουρέτο) μὲ τέσσερα νύχια, καὶ ἐκεῖνο κοινὸ τσιγκέλι.

Γιὰ τὸ «σκαντάλι, σχαντήλι», κλ., εἶδαμε παραπάνω τί εἶναι.

Τὸ πετσὶ ποὺ καπλοδίζει γύρω, ὄχι τὸ κουπί, παρὰ τὸ μέρος μόνο τοῦ κουπιοῦ ποὺ τρίβεται στὸ σκαρό, καὶ λέγεται «ἀσκωμα» στὴν καθαρεύουσα (γιατὶ μὲ τὴ λέξη αὐτὴ κάτι διαφορετικὸ ἐννοοῦσανε οἱ ἀρχαῖοι) ἔχει στὰ δημοτικά μας τὸ τούρκικο ὄνομα «κισελές», ποὺ σημαίνει χοντρὸ πετσί.

«Ὁ μπουρούς». Κοινὰ λέγεται «πὸντζα»,—«Ἀπὸ φορράνου=tribord... ἀπὸ σταβέντου=bâbord». Οἱ γαλλικοὶ ὅροι σημαίνουνε ἀπλὰ καὶ μόνο «δεξιὰ» καὶ «ἀριστερά», τοῦ καραβιοῦ, βλέποντας πρὸς τὴν πλώρη, ἐνῷ τὰ σοβράνο καὶ σταβέντο διακοίνουνε τὴ μπάντα ποὺ ἔρχεται ὁ ἄνεμος ἀπὸ τὴ μπάντα ποὺ φεύγει ὁ ἄνεμος, δηλ. τὸ «προσήνεμον» καὶ τὸ «ὑπήνεμον» (ἀπάνεμο) μέρος, ἀδιάφορο ἂν τὸ καθένα τους τύνη νὰ εἶναι δεξιὰ ἢ ἀριστερά.—«Σοκάρο= à retour». Αὐτὸ δὲν εἶναι ὁρμένισμα.

«Στέκουμαι στὰ πανιὰ ὄρτσα λαμπάντα», σωστότερα λέγεται «στέκουμαι ἄλλα κάπα».

«Κάνω μοῦδες». Αὐτὸ λέγεται «πιάνω ἢ δένω μοῦδες».

«Μπρουλιάρω τὰ πανιά=:» Τὸ σωστὸ «μπρουλιάρω» σημαίνει μαζεύω τὸ παννί, κυρίως τῆς βάρκας, περιτυλίγοντάς το μὲ τὴ ληγαδοῦρα ποὺ κρέμεται ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῆς ἀντέννας.

«Κατσάρω τὰ πανιά=laisser tomber les voiles' καλάρω τὰ πανιά, τὴν μπούμα». Ἀντίθετα ἡ σωστὴ ἐρμηνεία: καλάρω=τὰ ἀφήνω νὰ πεσουνε· κατσάρω=τροβῶ τις σκότες γιὰ νὰ τεντωθοῦνε.

«Ἀβαράρω τὰ πανιά=:» Γενικὰ τὸ ἀβαράρω σημαίνει «σκουντῶ ἢ σπρώχνω κάτι ὥστε νὰ ξεμαρκήνω ἢ νὰ τὸ ξεφύγω». Γιὰ τὸ παννὶ βάρκας μπορεῖ νὰ τὸ πῇ κανείς, ὅταν, καθὼς εἶναι φουσκωμένο, τὸ σπρώξῃ γιὰ νὰ μὴν τρίβεται σὲ σκάλα ἢ σὲ ἄλλη προεξοχή.

«Στιγγάρω τὰ πανιό=μοζεύω τὰ π.». "Αλλο τὸ «στιγκάρω» (συ·

ΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 61 ΨΑΛΤΗΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ (ΑΘΩΣ)

ΙΝΑΙ πολύ νά μιλήσῃ κανένας γενικῶς γιά τίς μοναστηριακές μας βιβλιοθήκες, βιβλιοθήκες χιλιάδων ὁλοκλήρων χειρογράφων καί σπανιοτάτων ἀλλων ἀρχαιοτάτων ἐξόδων ἐθνῶν, πού κινοῦν ἐπί ἕνα τῶρα αἰώνα ἀμέσως τούς μελετητές τῆς μεγάλης φυσιογνωμίας του.

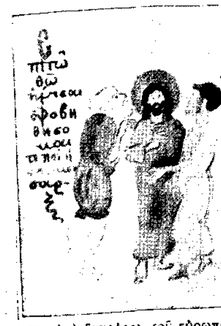

Ἀλλά μόνον αὐτό; Μέσα στά μοναστήρια μας ὑπάρχει σωρός ἀπό ἀνεκμετάλλευτο ὑλικό, γιά θεολόγους, γιά δημοσιολόγους, γιά φιλολόγους, γιά γλωσσολόγους, γιά ἱστορικούς, γιά μουσικούς, γιά ἀρχιτέκτονας, γιά καλλιτέχνας, γιά αἰσθητικούς. Ὑλοτόκληρη ἐπιστημονική ἀποστολή—γιατί ὄχι ἀπό τήν Ἀκαδημία;—πού σκοπός της θά εἶχε νά ἐξαντλήσῃ τα ζωντανά αὐτά Χριστιανικά καί Βυζαντινά μουσεῖα. ὡς παρακαταθήκη, ὡς παράδοση, καί ὡς ζωή, μόλις ὕστερ' ἀπό συστηματική ἐργασία ἐτῶν θά εἶχε φέρει σέ τέλος τό κολοσσιαῖο ἔργο της. Ἡ ἀνάγνωση τῶν ἐξωφύλλων, τῶν περιθωρίων, τῶν κωδίκων, τῶν χρυσοβούλλων, τῶν μολυβδοβούλλων, τῶν τυπικῶν, τῶν σιγιλλίων, τῶν ἀφιερωτηρίων, τῶν δωρητηρίων, τῶν φερμανίων, τῶν εἰς τούς τοίχους—ἰδία τῶν καθολικῶν—ἀκιδογραφημάτων, τῶν εἰκονογραφημένων χειρογράφων καί τῶν μουσικῶν κωδίκων, θά μποροῦσε νά φωτίσῃ μ' ἕνα νέο φῶς ὅλον τόν παρῳχημένον αὐτό πολιτισμό, νά προσφέρῃ ἄγνωστο ὑλικό γιά τή μελέτη τῆς ἱστορίας του, τῆς τέχνης του καί τῆς γλώσσας του, καί νά δώσῃ μιάν κάποιαν ἀφετηρία γιά μιάν αὐτόνομη ζωή τῆς σημερα παρασιτοῦσης ἑλληνικῆς τέχνης καί ἐπιστήμης.

Σέ ἑκατοντάδες ἀνέρχονται οἱ μή ἀναγνωσθέντες ἀκόμη—λόγῳ τῆς παλαιότητος τῆς γραφῆς τῶν—χειρογράφοι μουσικοί κώδικες πού θά μποροῦσαν, ἄν ὄχι νά λύσουν τό σκοτεινό ζήτημα τῆ: Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὅμως ἄσφαλῶς νά μᾶς φέρουν ἐγγύτερα πρός τό ἀννό Βυζαντινό μέλος καί νά προσθέσουν ἄγνωστες μελῳδίες καί μελῳδοὺς εἰς τή Βυζαντινή μουσικολογία μας.

Ἀλλά περισσότερο ἀπ' ὅλα οἱ εἰκονογραφημένοι κώδικες, πού ἀφθονοῦν ἐδῶ, δύο σέ κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου, θά μποροῦσαν νά προσφέρουν ὑλικό ὄχι μονάχα στή μελέτη τῆς τέχνης καί τή συμπλήρωση τοῦ μεγάλου Βυζαντινοῦ εἰκονογραφικοῦ κύκλου, ἀλλά πολύ περισσότερο—χάρις στήν ποικιλία καί τήν ἔλεο θερία τῶν θεμάτων του;—εἰς τή μελέτη τῆς σύγχρονης τῶν ζωῆς. Ἀληθινά κάτου ἀπό τό ἀφελές χέρι τῶν κριβεται πολλές φορές ἕνας θησαυρός ἀπό ἀθῶες ἐκμυστηρεύσεις. "Ἐξω ἀπ' αὐτό, τό συνείσθημα που σοῦ γενιά καί τό ἀπροσυτερο εἰκονογραφημένο χειρογραφο, εἶναι αὐτο χρησμα κατάπλῃξις. Αὐτα δέν εἶναι βιβλία εἶναι ποιήματα εὐτελεῖας, Μᾶς μένει σχεδόν ἀσύλληπτο τό αἴσθημα πού τοῦς κοατοῦσε ὅταν κάθουνταν στόν "σκ μποδα", γιά νά γεμίσουν τοὺς πελώριους οὐτοὺς τόμους μέ γράμματα φιλότερα πολλές φορές κι ἀπ' τό ψιλότερο μαργαριτάρι, νά στολίσουν τά κατεξοτά τους με τό θαυμάσιά τους ἐπίτιτλα, ἢ νά χύσουν ἀνώνυμα, μέ γενναιοφροσύνη «αἰ ξενιασία ἀκατανόητη, ἀπάνου στά πλατιά περιθώρια (ὡας) θ-σαυροὺς αἰσθήματος ἀρκοῦμενοι στόν τίτλο τοῦ «ταπεινοῦ» ἢ «ἁμαρτωλοῦ» ἢ σέ καμιά τέτοια περίπου συγκινητική ἐκμυστήρευση: "Ἰδρῶτι πολλῷ συσχεθέντες καί πόνῳ, τό γλυκύτατον μόλις εὑρομεν τελος".

Σ' ἕνα χειρόγραφο τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Διονυσίου τοῦ Ἄθω, πού περιλέγει 19 λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καί εἶναι στολισμένο μέ θαυμασίος πααστάσεις. Εἰς τό πρῶτο φύλλο αὐτοεικονίζεται ὁ τεχνίτης, ντυμένος πολυτελέστατο πορφυρόχρυσο ποδήρη χιτῶνα—περιβολή ἀληθινά ἐορτῆς—καί παρουσιάζει τόν ἀποτελεῖσ θέντα τόμο εἰς τόν "Ἁγ ο, ὁ ὁποῖος ἀτενίζοντάς τον αὐστηρά θεριάτων θεμάτων τοῦ;—εἰς τή μελέτη τῆς σύγχρονης τῶν ζωῆς. Ἀληθινά κάτου ἀπό τό ἀφελές χέρι τῶν κριβεται πολλές φορές ἕνας θησαυρός ἀπό ἀθῶες ἐκμυστηρεύσεις. "Ἐξω ἀπ' αὐτό, τό συνείσθημα που σοῦ γενιά καί τό ἀπροσυτερο εἰκονογραφημένο χειρογραφο, εἶναι αὐτο χρησμα κατάπλῃξις. Αὐτα δέν εἶναι βιβλία εἶναι ποιήματα εὐτελεῖας, Μᾶς μένει σχεδόν ἀσύλληπτο τό αἴσθημα πού τοῦς κοατοῦσε ὅταν κάθουνταν στόν "σκ μποδα", γιά νά γεμίσουν τοὺς πελώριους οὐτοὺς τόμους μέ γράμματα φιλότερα πολλές φορές κι ἀπ' τό ψιλότερο μαργαριτάρι, νά στολίσουν τά κατεξοτά τους με τό θαυμάσιά τους ἐπίτιτλα, ἢ νά χύσουν ἀνώνυμα, μέ γενναιοφροσύνη «αἰ ξενιασία ἀκατανόητη, ἀπάνου στά πλατιά περιθώρια (ὡας) θ-σαυροὺς αἰσθήματος ἀρκοῦμενοι στόν τίτλο τοῦ «ταπεινοῦ» ἢ «ἁμαρτωλοῦ» ἢ σέ καμιά τέτοια περίπου συγκινητική ἐκμυστήρευση: "Ἰδρῶτι πολλῷ συσχεθέντες καί πόνῳ, τό γλυκύτατον μόλις εὑρομεν τελος".

Σ' ἕνα χειρόγραφο τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Διονυσίου τοῦ Ἄθω, πού περιλέγει 19 λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καί εἶναι στολισμένο μέ θαυμασίος πααστάσεις. Εἰς τό πρῶτο φύλλο αὐτοεικονίζεται ὁ τεχνίτης, ντυμένος πολυτελέστατο πορφυρόχρυσο ποδήρη χιτῶνα—περιβολή ἀληθινά ἑορτῆς—καί παρουσιάζει τόν ἀποτελεῖσ θέντα τόμο εἰς τόν "Ἁγ ο, ὁ ὁποῖος ἀτενίζοντας τον αὐστηρά

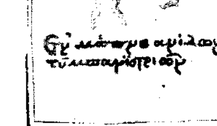

φω δι' Ἐνθῶμιον 1778 Μαΐου»· διάβαζα πάλι ἄλλη φορο μέ συγκίνηση σέ ἑῴφυλλα βιβλίων τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ζάμπουρδας, κατά τά Βέντζια, ἐπαρχία τῶν Γρεβενῶν, κατά τό ποτάμι τῆς Βίστρισας, ἀναγραφές ζωντανές πού μαρτυροῦν γιά τήν ἐντύπωση πού ἄφηνε τό πέρασμα τοῦ Κοσμᾶ καί ποὺ τίς παραδίνω ἐδῶ

πού θά μποροῦσαν, ἀν ὄχι νά λύσουν τό σκοτεινό ζήτημα τῆ: Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὅμως ἄσφαλῶς νά μᾶς φέρουν ἐγγύτερα πρός τό ἀννό Βυζαντινό μέλος καί νά προσθέσουν ἄγνωστες μελῳδίες καί μελῳδοὺς εἰς τή Βυζαντινή μουσικολογία μας.

'Ἀλλά περισσότερο ἀπ' ὅλα οἱ εἰκονογραφημένοι κώδικες, πού ἀφθονοῦν ἐδῶ, δύο σέ κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου, θά μποροῦσαν νά προσφέρουν ὑλικό ὄχι μονάχα στή μελέτη τῆς τέχνης καί τή συμπλήρωση τοῦ μεγάλου Βυζαντινοῦ εἰκονογραφικοῦ κύκλου, ἀλλά πολύ περισσότερο—χάρις στήν ποικιλία καί τήν ἔλεο

'Ἀλλ' ἄς ἔλθωμε στό ὑπ' ἀριθ. 61 ψαλτήρι τῆς μονῆς Παντοκράτορος. Ἕνα ἀκέφαλο ψαλτήρι, χαρακτηρισμένο ἀπό τό Λάμπρο ὡς ἐργασία του ΙΓ' αἰῶνα. Μέσα στ' ἁπλόχαρα κατεβατά του μέ τό ἐλάχιστο κείμενο καί τά πλατιά περιθώρια, εἶναι χυμένος ἄφθονα ὁ χρυσός. ἑκατόν περίπου παρασάσεων Στίς περισσότερες, γίνεται μιά Χριστολογική μεταφορά τῶν ψαλμῶν. Εἶναι ἀφάνταστο τό ὀψηλό καί συνχρόνως ἄβίαστο

ΕΑΝ ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ
τό δωδεκάτομον
Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν
Ἐλευθερουδάκη
καί τήν
Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους
Παπαρρηγοπούλου
ἀποκτήσατέ τα τό ταχύτερον
■
ΕΑΝ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΚΑΝΕΝΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΑ ΕΧΕΙ
συστήσατέ του νά τά πάρῃ πρίν ἐξανταληθοῦν :
ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΘΑ ΣΑΣ ΕΥΓΝΩΜΟΝΗ
Διά παλαιότερα φύλλα τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων»
ἀποταθῆτε εἰς τό
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
ὅπου διανέμονται καί
ΤΑ ΝΕΑ ΔΩΡΑΜΑΣ
Λεπτομερείας βλ. εἰς σελ. 10.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΑΚΡΙΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΣΤΗ ΒΟΤΑΝΑΓΟΡΑ

ΤΗΣ MARGARITA STEVENSON

ΚΑΤΑ τά μέσα τοῦ Φλεβάρη φτάσαμε στήν Λάγος. Ἡ διαυγεστάτη ἀτμοσφαίρα εἶναι τό πιό χαριτωμένο μέρος τῶν Δυτικῶν ἀκτῶν, με το παρδαλό ἐκεῖνο ἀπέραντο πλῆθος τῶν φυλῶν καί τοῦς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς. Οἱ λιγοι Εὐρωπαῖοι ποὺ κατοικοῦνε σ' αὐτή τήν πόλη χάνουνται σχεδόν ἐντελῶς σά σπάνιες λευκές χιονονιφάδες, μέσα στοὺς 120 000 Μαύρους. Οἱ Ἄγγλοι ὑπάλληλοι καί οἱ ἄλλοι ξένοι, ἔμποροι, πραγματευτάδες κλπ., που βρίσκουνται ἐδῶ, ἔχουνε φτάσει ὅλες τίς ἐξωτερικές μορφές τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καί δίνοι: οἱ ντόποιοι δέ βιαζόνται καθόλου νά προσαρμοστοῦν σ' αὐτές.

Τά λιμανάκια, τά ἐργαστήρια, τά καταστήματα τῆς μοδας βρίσκουνε βέβαια ἀρκετοὺς πελάτες. Ὁ Μαύρος τά δέχεται σάν κάτι χαριτωμένο καί ξωτικό, σάν κάτι παραδοξο. Στό βιβλιο: ὁ Μαύρος ἔχει μείνει ἀνεπηρέαστος καί δέν ὑπάκουσε παρά μόνον στίς αἰσθήσεις του, στη φωνή τῶν θεῶν του καί στίς ἀπαιτήσεις τοῦ κλίματός του. Γι' αὐτό ὁ ξένος σκοντάφτει διαρκῶς σέ παλιες συνήθειες, σέ πανάρχαια ἔθιμα, που πολύ συχνά ἐρχουνται σε χτυπηση ἀντίθεση μέ τήν ἐξωτερική ἐμφάνιση τοῦ σημερινοῦ Μαύρου.

Τό Λάγος, φυσικά, ἔχει ἕνα καλό καί συγχρονισμένο φαρμακεῖο. Μά μόλις στρίψεις δυό σοκάκια, βρίσκεσαι στή «βοτανάγορα», δηλ. μέ' στήν καρδιά τοῦ κοσμοπολιτικοῦ μουσικισμοῦ. Με τοὺς ἀγραφους νομους αὐτῆς τῆς ἀρχαϊκῆς γιατρικῆς αὐτοὺς ὁ λαὸς θεραπεύει τοὺς πόνους του,—τοὺς σωματικοὺς καί τοὺς ψυχικούς. Δηλαδή φυσικοὺς, σπαστικα κοκκάλων κλπ., μά καί καημοὺς καί στεναχώριες, ἔρωτες καί νοσταλγίες. Τήν ἀρρωστια τήν ἀντιλαμβανουνται στήν πιό πλατειά της ἐννοια.

Ὁ ἀρρωστος δέν πάει ὁ ἴδιος στή βοτανάγορά. Πηγαίνει ὁ μάγο., ὁ «γιατρός», καί διαλέγει τά βότανα που χρειάζεται γιά τοὺς πελάτες του, τά βότανα καί τάλλα εἴδη που χρησιμοποιεῖ κατά τή θεραπεια κατζι μέ τά ξόρκια καί τά μάγια που κάνει στους ἀρρωστους του. Βέβαια πολλά ἀπό τά βότανα καί τ' ἄλλα θεραπευτικά μέσα ἔχουν δοκιμαστεῖ ἐπί αἰῶνες καί εἶναι ἀποτελεσματικά, ὅπως ἔχει δείξει ἡ πεῖρα. Τά ξόρκια ποὺ προσθέτει ὁ «γιατρος» εἶναι ἡ θρησκευτική μαγεία ποὺ δυναμώνει καί βαθαίνει τήν πίστη τοῦ ἀρρώστου. Βόταινα καί πάλι βότανα, ὅλων τῶν λογιῶν βότανα βρίσκουται στήν ἀγορά, μά καί χρασιά καί κοκκαλα ἀνθρώπινα, ξεραμένα χρεια ἀπο χιμπαντζίδες, ψώρια καί ζωντανα φίδια, χελώνες, σκίουροι, μαϊμοῦδες, κοντίκια, παπαγάλοι, νάρκες, δηλ. ἠλεκτρικά ψάρια (γιά τοὺς ρευματισμούς), φτερά καί ὅ,τι ἄλλο βλέπει κ' ἀυτά Καί ὅμως μέ πόση σοβαρότητα γίνεται ἐδῶ αὐτή ἡ κίνηση τῆς ἀγορᾶς!

Ὁ σύνδεσμος τοῦ ἀνθρώπου μέ τή φύση, ἡ γνώση τῶν βοτάνων καί τῶν ζῶων, ἡ σχέση τους καί ἡ ἐπιδρασή τους στόν ἀνθρώινο ὀργανισμό, ἰδού τί πρέπει νά βλέπουμε σέ τοῦτη τή μυστικιστική «γιατρεικη».

Μετφρ. Μ.

λεπτότατος ὁ λυρισμός του Φέρει τόν Δαυΐδ, νέο βοσκό, καθισμ νο μέ τήν γκλίτσα του, ἀπάνου σέ ἀκρότατη μορφή, ποὺ τήν ἔχει περιβαλει ἕνας ἀγέρας ἀπό ὑγινο φῶς. Στό «ἐνώτισε τῶν δακρύων μου», δραματικώτατος. Ὁ πελώριος πετεινός σηκωμένος στά νύχια φωνάζει τοῦ Πέτρου, ἐνῶ ἐκεῖνος σπάνει στοὺς λυγμούς του. Τό ἴδιο στό «ἐκαφευθην καί οὐκ ἤνοιξατό στόμα μου ὅτι σύ ἐποίησας». Ὁ Ἰησοῦς ἀναμεσα ἀπό τοὺς ἐμπαικτος καί τοὺς ραπίζοντας προσβλέπει παραπονετικά τόν «Πατέρα», ἐνῶ ἐκεῖνος τόν ἐπευλογεῖ ἀποστρεφοντας ἀπό δόὐνη τό πρόσωπο.

Μά καμιά περιγραφή του δέν εἶναι ἱκανή νά μᾶς τό παρουσιάσῃ. Μονάχα ἴσως μιά ἔκδοσίς του θά μποροῦσε νά μᾶς κάνῃ νά χαροῦμε εἰς τό ἀκέραιο τήν πολύτιμη ἀξία του, καί νά αἰσθανθοῦμε τήν ἀνυπολόγιστη σημασία ποὺ ἔχουν ὅλοι αὐτοί οἱ θαμμένοι καί ἄγνωστοι θησαυροὶ ὄχι μόνον γιά τό μέλλον τῆς τέχνης μας ἀλλά γενικώτερα τῆς πνευματικῆς ζωῆς μας.

Στρατῆς ΔΕΥΚΑΣ

ΕΝΑΣ ΣΟΦΟΣ ΤΟΥ 12ΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

ΤΙΣ 30 τοῦ περασμένου Μαρτίου ἡ Κορδοὺη τῆς Ἱσπανίας γιόρτασε τήν ἑορδόη ἑκατονταετηρίδα τῆς γεννήσεώς τοῦ Μαϊμονίδη(1135-1204) τοῦ σημαντικωτέρου τῶν Ἰουδαίων φιλοσόφων τοῦ μεσαίωνος. Πρός τιμήν του ἔγιναν φιλολογικές κρίσεις καί διαλέξεις, καταθέσεις ἀναμνηστικῶν λίθων κλπ. Μ αὐτή τήν εὐκαιρία ἡ Ἱσπανία θέλησε ὄχι μόνο νά ἐξάρῃ τή μνήμη ἐνός ἀπό τοὺς σημαντικωτέρους συγγραφεῖς ποὺ γεννήθηκαν στή γῆ τῆς Ἀνδαλουσίας, ἀλλά καί νά τιμήση ἕναν ἀπό τοὺς πιό προοδευτικοὺς ἀνθρώπους ποὺ φάνηκαν πρίν ἀπό τήν Ἀναγέννησι.

Ὁ Μαϊμονίδης, ποὺ ἦταν συγχρόνως θεολόγος, φυσικός, δικηγόρος, ἀστρολόγος, ἀστρολόγος καί φιλόσοφος, ἀντιπροσωπεύει ἕναν τέλειο τύπο «οὐμανιστοῦ» τῆς ἐποχῆς του. Τό πνεῦμα του περιελάμβανε ὅλη τήν ποικιλία τῶν γνώσεων ποὺ ἦταν προσιτές γιά τόν καιρό του. Ἦταν τόσο πολύ κατατοπισμένος στά σύγχρονά του προβλήματα, στή μεσαιωνική φιλοσοφία καί τίς ἐπιστήμες, ὥστε οἱ πολλοί γιατροί δέν ἐδίστασαν νά τόν ἐπονομάσουν, μέ τή μεταφορική γλῶσσα τῆς ἐποχῆς τόν, «τό μεγαλύτερο ἀστέρι», «τό φῶς τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως», «ὁ μεγάλος ἀετός», «ὁ διδάσκαλος τῆς δικαιοσύνης», «ὁ τέλειος σοφός».

***

Ὁ Ἀμποῦ Ἀμραμ Μουσσᾶ Ἰμπν Μαϊμοῦν, ἀποκαλούμενος χάριν συντομίας Ραμπάμ καί γνωστότερος μέ τό ὄνομα Μαϊμονίδης, γεννήθηκε στήν Κορδοὺη στίς 30 Μαρτίου 1135. Ὁ πατέρας του, διδασκτής καί ταλμουδιστής μεγάλης ἀξίας, τόν ἐμόησε ἀπό νωρίς στή μελέτη τῆς θεολογίας καί τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Τόν Ἐστείλε νά φοιτήση σέ ἀραβικές σχολές καί νά σπουδάσῃ τήν ἰατρικήν. Ὅταν ὁ Ἀμπντέν Μουμέν, ὁ ἰδρυτής τῆς δυναστείας τῶν Ἀλμοαδῶν καί κατακτητής τῆς Κορδοὺης, ὁπορέρεσε τοὺς Χριστιανοὺς καί Ἰουδαίους νά προτιμήσουν μεταξύ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ καί τῆς ἐξορίας των, ἡ οἰκογένεια τοῦ Μαϊμονίδη περιπλανηθῆκε δώδεκα ὁλόκληρα χρόνια σέ διάφορα μέρη τῆς Ἱσπανίας γιά νά ἀποφεύγη τίς καταδιώξεις καί γιά νά ἐκτελῆ τά καθήκοντα τῆς θρησκείας στήν ὁποία ἔμενε πιστή. Αὐτή ἡ ἀστατη καί νομαδική ζωή δέν ἐμπόδισε μολαταῦτα τοὺς γιοὺς των νά μελετήσουν καί νά ἐμβαθύνουν στά περιφημότερα ἔργα τῶν Ἀράβων σοφῶν, μέσα στά διάφορα κέντρα ἀπ ὅπου περνοῦσαν. Ὁστόσο ἡ ἀβεβαιότητα τῆς θέσ ὡς των καί ὁ συνεχής φοβος μήπως προδοθοῦν, ἔφερε τοὺς γονεῖς στην ἀπόφαση νά ἐγκατασταθοῦν στά Φές. Ἔμειναν ἐκεῖ ἀπό το 1160 ὡς το 1165. Σ' αὐτή τήν πόλη ὁ ὀνομαστος μουσουλμάνος θεολόγος καί ποιητης Ἀρσμη Ἰμπν Μουῖσ ἀ συνδέθηκε στενώτατα μέ τό Μαϊμονίδη, καί ὅταν ὁ τελευταῖος κατηγορηθῆκε κάποτε ὡς αἱρετικός, ὁ φίλος του τόν ὑπερασπίσηκε μέ πολλή θέρμη κι ἔτσ. τόν ἐγλιτῶσε ἀπο βέβαιο θάνατο. Ἀλλά ἐπειδή ἡ ζωή τους δέν ἦτο ἐξησφαλισμένη οὔτ' ἐδῶ, ὁ Μαϊμονίδης καί οἱ δικοί του ἀναχώρησαν γιά τήν Παλαιστίνη καί ἀφοῦ ἐμειναν κάμποσον καιρό στ ν Παλαιστίνη κατέληξαν νά ἐγκατασταθοῦν στό Κάϊρο.

"Αν εἶν' ἀλήθεια πώς ἀπό τήν Αἴγυπτο ἀκτινοβόλησε σ' ὅλον τόν κόσμο ἡ δόξα τοῦ νέου σοφοῦ, εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια πώς στά πρῶτα χρόνια τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του ὁοκίμασε μεγαλες θλῖψεις. Πρώτα πρῶτα, ἐκεῖ ἔχασε τόν πατέρα του. Ἔπειτα ὁ ἀδερφός του, μέ τόν ὁποῖο εἶχε συνεταιρισθῆ κι ἔκαναν ἐμπόριο πολυτίμων λίθων, ναυάγησε στόν Ἰνδικο Ὠκεανό. Μαζί μ' αὐτόν ἐχάθηκε καί ὅλη ἡ περιουσία τῆς οἰκογενείας. Ὁ Μαϊμονίδης τότε ἐξαναγκάστηκε ν' ἀφήσῃ τά βιβλία του καί τά γραφεῖα τοῦ καί νά ἀναζητήσῃ τήν οἰκονομική ἀνεξαρτησία του ἔγινε γιατρός.

Ἡ ἱκανότητά του καί ἡ φήμη του δέν ἄργησαν νά φτάσουν ὡς τ αὐτιά τοῦ Ἀμπντέλ Φαντίλ, ὁ πουργοῦ τοῦ Σουλτάνου Σαλαντίν, ὁ ὁποῖος τόν ἔπῆρε ὑπό τήν προστασία του καί τοῦ πρόσφερε τή θέση τοῦ πρώτου αὐλικοῦ γιατροῦ, δίνοντάς του ἔτσι καί τά μέσα νά ἀφιερωθῆ στίς παλιές κλίσεις του. Ἀπό τότε ἡ δράση τοῦ Μαϊμονίδη ἐκδηλώθηκε σέ ὅλους τούς κλάδους τῆς ἐπιστήμης μέ τήν ἴδια ἀποτελεσματικότητα.

Ὁ Μαϊμονίδης.

Ἐκτός τῶν καθαρά ἰατρικῶν ἀσχολιῶν του, εἶχε ἀνοίξει δημόσιες σχολές φιλοσοφίας καί ἀστρολογίας καί ἦταν τριγυρισμένος πάντα ἀπό πολυαρίθμους σπουδαστάς, οἱ ὁποῖοι συνωθοῦνο τό γόρω ἀπό τήν ἕδρα του καί ἀντέγροφαν τά ἔργα του. Ἔγινε ὁ ἀπαραίτητος οὐμβουλος τῶν προκρίτων τοῦ Κοΐσου καί ὁ ἀρχηγός τῆς ἐκεῖ ἑβραϊκῆς κοινότητος.

"Ὅταν πέθανε τό 1204, τόν ἔκλαψε ὅλος ὁ πληθυσμός. Ἐπαρκοδόῆσε πένθος καί ὑψτεῖα τριῶν ἡμερῶν καί τό ἔτος τοῦ θανάτου του ἀναγράφηκε στά ἑβραϊκά χρονικά ὡς «ἔτος τῶν θρῆνων». Ἡ τέφρα του μεταφέρθηκε κατά τήν ἐπιθυμία του σήν πόλη Τιβεριάδα τῆς Παλαιστίνης καί ὁ τάφος του ἔγινε ἔκτοτε τόπος προσκυνήματος.

***

Τά ἔργα του, γραμμένα σχεδόν ὅλα στήν ἀραβική, εἶνε πολύ ἀντιπροσωπευτικά τοῦ 12ου αἰῶνος, ποὺ φέρει τή σφραγίδα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλη, τοῦ πνεύματος τῶν σχολαστικῶν καί τῆς λεπτολογίας τῶν σχολιαστῶν τῶν.

Ἀποδίδουν στο Μαϊμονίδη δεκαοχτώ ἰατρικέ πραγματείες, ἀπό τίς ποῖες μόνο μερικές μᾶς διασώθηκαν. ὅπως οἱ «Ἰατικοὶ ἀφορισμοί», ἡ «Διατήρηση τῆς ὑγείας», μιά πραγματεία γιά τήν ὑγιεινήν, μιά ἄλλη γιά τά δηλητήρια, ἕνα βιβλίο γιά τήν κατασκευή φαρμάκων καί μερικά μικρότερα γιά τήν τέχνη τῆς θεραπείας.

Ἀπό τά ἔργα του τά ἀφιερωμένα στή φιλοσοφία, ἀφήνοντας κατά μέρος τίς ἐπιτομές καί τά σχόλιά του στό Ἀριστοτέλη, πρέπει ν' ἀναφέρουμε πρίν ἀπ' ὅλα τόν «Ὁδηγό τῶν δσων ἀμφιβάλλουν», ἔργο κεφαλαιώδους σημασίας καί εὐρυτάτης συλλήψεως, τό ὁποῖο εἶχε τήν τύχη νά περάσῃ στήν ὑστεροφημία. Τό βιβλίο αὐτό ἐρχόταν σ' ἀντίθεση μέ τήν παράδοση καί ἐπροκάλεσε ἀληθινή ἐπανάσταση, ἐρεθίζοντας τοὺς ὁρθοδόξους τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὁ Μαϊμονίδης κατηγορήθηκε γιά ἀσέβεια καί αἱρετικότητα καί ἔγινε ἀφορμή νά προέλθῃ ἕνα σχίσμα, τό ὁποῖο ἔφερε διχόνοια ἐπί ἕναν ὁλόκληρο αἰώνα στή συναγωγή.

***

Χωρίς ἀμφιβολία ἡ φιλοσοφία καί ἡ ἠθική τοῦ Μαϊμονίδη παρουσιάζουν πολλές ἀναλογίες μέ τή φιλοσοφία καί τήν ἠθική τῆς ἐποχῆς του—ἄκάμα, στά κυριότερα σημεῖα, καί μέ τή διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλη. "Ο,τι φρονεῖ αὐτός γιά τήν ἀρχή τοῦ κόσμου, γιά τίς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ, γιά τό συμβασμό πίστεως καί λογικῆς, βρίσκονται κατά μεγάλο μέρος καί μέσα στή σχολαστική φιλοσοφία.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ τόν ξεχωρίζει ἀπό τό μεσαιωνικό πνεῦμα καί τόν ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτό, εἶναι ἡ χωριστή θέση ποὺ δίνει αὐτός στήν ἐπιστημονική μέθοδο καί στήν ἔννοια τοῦ ντετερμινισμοῦ, ἄν καί αὐτά παρουσιάζονται ἀκόμη ἐδῶ ἐντελῶς μεταφυσικά. Σύμφωνα μέ τή γνώμη τοῦ Μαϊμονίδη ἕνα φυσικό φαινόμενο δέν πρέπει νά ὀνομάζεται θαῦμα παρά μονάχα ὅταν ἡ λογική ἐξήγηση ἀδυνατεῖ νά τό συλλάβῃ καί νά ἀποκαλύψῃ τό μηχανισμό του. «Τό λογικό, λέει ὁ ἴδιος, εἶναι ἡ μόνη πηγή τῆς ἀλήθειας καί ἡ ἀραιότερη λατρεία ποὺ μποροῦμε νάχουμε γιά τό Θεό. Μονάχα μέ τή βοήθεια τοῦ λογικοῦ πετυχαίνει κανείς τήν ἀπόλυτη καθαρότητα. Χωρίς αὐτό δέ θά μποροῦσε νά φτάσῃ κανείς στις κορυφές τῆς τελειότητος. «Ἡ διάνοια εἶναι ἡ μορφή τῆς ψυχῆς, ὅπως καί ἡ ψυχή εἶναι ἡ μορφή τοῦ ζωντανοῦ σώματος». Καί εἶναι ἐπιπλέον τό θεμέλιο τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ἀρχή τῆς ἀθανασίας. Ἀπ' αὐτοῦ βγαίνει καί ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, ποὺ εἶναι τό μεγαλύτερο δῶρο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του Μπορεῖ νά κυρ.αρχῆση στίς αἰσθήσεις του καί νά τίς ὁδηγήσῃ εἴτε πρός τό καλό εἴτε πρός τό κακό.

Ὡστόσο ὁ Μαϊμονίδης δέν ἐσπρωξε αὐτή τήν πίστη του πρός τήν διανοητικότητα ὡς τήν ὑπερβολή. Τήν ἐμετρίασε μέ μιά σχετικότητα, ποὺ ἀποτελεῖ κι αὐτή ἕνα ἀπ' τά χαρακτηριστικότερα γνωρίσματά του. Κατόρθωσε νά κρατήση μιά συνετή στάση μεταξύ τῶν ἀκροτήτων, νά χαράξῃ ἕνα μεσαῖο δρόμο ἀνάμεσα στ' ἀσυμβίβαστα, νά πετύχῃ τήν προσέγγιση τοῦ ἀνθρωπίνου καί τοῦ θείου. Ὁ ἐξαγιασμός τῆς ζωῆς, νά ποιός εἶναι ὁ σκοπός τοῦ ἀνθρώπου. Καί ἡ ζωή ὑπάρχει γιά τήν ἴδια τή ζωή. Δέν πρέπει νά τήν ἀποφεύγη κανείς κυνηγώντας διάφορες σκέψεις, ἀλλά νά βυθίζεται ἐξ ὁλοκλήρου μέσα της καί νά γεμίζῃ ὁλόκληρος ἀπ' αὐτή.

Τὰ νέα δῶρα μας:
1. ΕΠΙΤΟΜΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
2. Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ
3. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
4. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ
εἶνε βιβλία χρήσιμα διά κάθε οἰκογένειαν καὶ ἀναραίτητα διά τοὺς φοιτητὰς καὶ μαθητὰς ἀπάσης ἡλικίας.
□
Λεπτομερείας βλ. εἰς σελ. 10

ΟΥΑΪΤ

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΣΙΓΗΣ

(Συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο φύλλο)

ΓΕΡΑΚΟΜΥΤΗΣ διπλασίασε τήν προσοχή του ἐξετάζοντας τό πατημένο χορτάρι. Σέ λίγο παράτησε τ' ἀχνάρια κι ἄρχισε νά προχωρεῖ σάν πνέμα, ἀθόρυβα, ἥσυχα καί τόσο σιγά, ποὺ ἔπρεπε πολύ νά ὑπομονεύτεῖς νά προσέξεις γιά νά δεῖς πῶς σαλεύει. Τά στ

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΖΩΗ

Οἱ ἀγῶνες τῆς Σόφιας.

Πρώτη φορά, ἴσως, ἐφέτος οἱ Ἕλληνες φίλαθλοι δὲν ξαφνίστηκαν γιὰ τὰ εἰς βάρος μας ἀποτελέσματα τῶν ἀγώνων τοῦ Βαλκανικοῦ κυπέλλου, ποὺ τελείωσαν τὴν περασμένη Δευτέρα στὴ Σόφια. Ἄλλοτε, περιμένανε πάντα τὴν νίκη τῆς ἑλληνικῆς ὁμάδος. Τὴν πρώ η φορά, στὸ Βουκουρέστι, τὴ δεύτερη στὸ Βελιγράδι, τὴν τρίτη ἐδῶ, στὴν Ἀθήνα. Γρία χρόνια ἔφτασαν, ἐπὶ τέλους, γιὰ νὰ κάνουν τὸ μεγάλο κοινὸ ποὺ συναρπάζεται ἀπὸ τὸ ποδόσφαιρο νὰ γίνῃ σοφώτερο... Σήμερα τὸ κοινὸ ἔχει συνηθίσει νὰ κρίνῃ μὲ αὐστηρότητα, καὶ οἱ καροὶ ποὺ οἱ φίλαθλοι παρασύρονταν σ' εὔκολους ἐνθουσιασμούς, ἔχουν περάσει. Αὐτὸ εἶναι εὐτύχημα γιὰ τὸ ἄθλημα τοῦ ποδοσφαίρου στὴν Ἑλλάδα, γιατὶ τώρα ὑπάρχει ἡ πιθανότητα, νὰ ξανακερδίσῃ σημαντικὸ μέρος ἀπο τὸ ἔδαφος ποὺ ἔχασε, μὲ καλὴ ὀργάνωση. μὲ ἀσφαλέστερη ἀπόδοση τῶν παικτῶν καί, πρὸ παντων, με τίμια καὶ ἀληθινὴ διοίκηση. Τὸ ποδόσφαιρο σὲ μᾶς ἐδῶ, μὲ τὸν δυνατὸ ἀέρα τοῦ μεταπολεμικοῦ ἐνθουσιασμοῦ γιὰ τὰ σπόρ, εἶχε ἀρχίσει πραγματικῶς μὲ θαύματα. Ἀπὸ τὴν σχεδὸν τέλεια ἀνυπαρξία ἔφτασε γοργά, μέσα σὲ ἕνα διάστημα πέντε χρόνων, σ' ἕνα ζηλευτὸ σημεῖο κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος. Δὲν εἶνε πολὺ μακριά μας ἡ ἐποχὴ ὅπου γιὰ τὴν παρακολούθηση ἑνὸς μάτς φοῦτ μπὼλ πλημμυρίζανε τὰ γήπεδα ἀπὸ κόσμο, ποὺ οἱ ἐφημερίδες ἀφιερώνανε ὁλόκληρη τὴν πρώτη σελίδα τους μὲ εἰκόνες γιὰ τὴν περιγραφὴ «τῆς χθεσινῆς δραματικῆς συναντήσεως...» καὶ ποὺ οἱ ἐπαρχίες περιμέναν ἀνυπόμονα τὸ τηλεφώνημα γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀγώνων ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴ λήξη τους. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη, ὅπως φανερώνουν τὰ πράγματα, δὲν εἶταν ἡ φυσιολογική. Γιὰ ἕνα τόσο μεγάλο κοινωνικὸ ἐνδιαφέρον δὲν εἶχεν ἀκόμη ὀργανωθῆ τὸ ποδόσφαιρο καθὼς ἔπρεπε. Καὶ ἐνῷ ἀκόμη δὲν εἶχε τὴν ἀπαραίτητη τεχνικὴ κατάρτιση, ἐνῷ δὲν εἶχε τὴν κατάλληλη διοίκηση καὶ δὲν εἶχε πάρει τὸ βάπτισμα τῶν μεγάλων διεθνῶν συναντήσεων, ἐπέρασε στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ θριάμβου. Εἶχε φτάσει ἐκεῖ πολὺ πρὶν τῆς ὥρας του μὲ τὴν ἀρχικὴ παραίσθηση τοῦ φιλάθλου κοινοῦ, ποὺ εἶχε ἐκτιμήσει ὑπερβολικὰ τὸ ἄθλημα, ἐνῷ στὴν πραγματικότητα αὐτὸ μόλις εἶχε χειραφετηθῆ καὶ χρειαζότανε ἀκόμη τὴν παρακολούθηση τῶν πρώτων του βημάτων. Ὕστερ' ἀπὸ τὴν κακὴ αὐτὴ ἐκτίμηση ἦλθεν ἡ ἀπογοήτευση, ἡ λογικὴ συνέχεια τῶν πρόωρων ἐνθουσιασμῶν. Καὶ ἀπὸ τότε ἡ διοίκηση τοῦ ποδοσφαίρου κατάλαβε κι αὐτὴ μὲ τὴ σειρά της ὅτι εἶχε κάνει σφάλματα καίρια, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν ἀνεπανόρθωτα. Οἱ διοικοῦντες ἐννοήσανε ὅτι εἶχαν ἄσχημα ἐκμεταλλευθεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ. Ἐνδιαφερθήκανε περισσότερο γιὰ τὶς εἰσπράξεις, τὶς ὁποῖες ἐπέτυχαν νὰ ἀνεβάσουν σὲ φανταστικὸ ποσὸ χρημάτων, ἐνῷ γιὰ τὴν τεχνικὴ πρόοδο τοῦ ποδοσφαίρου, μέσα στὴν παραζάλη ποὺ βρισκόντουσαν καὶ τὴν τύφλωση τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν, δὲν ἔκαναν τίποτα ἢ σχεδὸν τίποτα.

Ἔτσι σήμερα τὸ ἑλληνικὸ ποδόσφαιρο περνάει τὴν ἄσχημη ὥρα τοῦ ξεπεσμοῦ. Ἡ πίκρα τοῦ νικημένου τὸ παρακολουθεῖ κάθε φορὰ στὶς διεθνεῖς συναντήσεις, εἴτε ἐδῶ γίνονται αὐτὲς εἴτε ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά του. Ἔγιναν τέσσερις μεγάλοι ἀγῶνες Βαλκανικοῦ κυπέλλου καὶ σὲ κανέναν ἀπὸ αὐτοὺς δὲν μπόρεσε ὄχι νὰ ἀποσπάσῃ, μὲ τὴν καλὴ ἐμφάνισή του, τὸ κύπελλο, ἀλλὰ οὔτε νὰ μετριάσῃ τὴν κακὴ τεχνική του ἐμφάνιση. Δὲν κατώρθωσε νὰ δείξῃ μιὰ ἰσορροπία δυνάμεων ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπε, τουλάχιστο, νὰ παίρνῃ καλλίτερη θέση μέσα στὴν κατάταξη τῶν ἐθνικῶν Βαλκανικῶν ὁμάδων. Μόνο τὸν περασμένο χρόνο, ἀπὸ μία σύμπτωση, πέτυχε νὰ συγκεντρώσῃ περισσότερους βαθμοὺς καὶ ἔτσι νὰ καταλάβῃ τὴν δευτέρα θέση.

Γενικώτερα ἡ θέση του θὰ διορθωθῆ ὅταν οἱ ὑπεύθυνοι ἀναγνωρίσουν ὅλα τὰ λάθη ποὺ ἔκαναν σὲ βάρος του στὸ παρελθὸν καὶ τὰ ὁποῖα τὰ ξέρουν πολὺ καλὰ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ποὺ κρατᾶνε στὰ χέρια τους τὴ διοίκηση. Σεβασμὸς στοὺς κανονισμούς, ἐξύψωση τοῦ τεχνικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τῶν παικτῶν, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ πάρῃ ὁριστικὰ τὸν κάτω δρόμο μὲ τὸ νὰ γίνῃ θέαμα ἱπποδρομίου καὶ ἐπιχείρησις.

Γ. Α. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΕΡΕΤΕΙΟΣ — ΤΑ 50 ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΛΥΣΣΑΣ

Ο ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΠΑΣΤΕΡ

ΕΝΑ ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ 1832, ἕνα παιδὶ δέκα μόλις ἐτῶν, ψάρευε καθισμένο στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ στὴ μικρὴ πόλη Ντόλ. Πλάϊ του, κοντὰ σ' ἕνα καλάθι ὅπου σπαρτάραγαν μερικὰ ψάρια, ἦταν ἀκουμπισμένα τὰ μαθητικά του βιβλία. Φαίνεται πὼς ὁ φιλαράκος ἦταν σκαστὸς ἀπὸ τὸ σχολεῖο, γιατὶ ἡ μέρα καὶ ἡ ὥρα δὲ δικαιολογοῦσαν τὴ παρουσία του ἐκεῖ. Ἔξαφνα ἐκεῖ ποὺ παρακολουθοῦσε μὲ προσοχὴ τὰ κουνήματα τοῦ καλαμιοῦ του, ἔνιωσε ἕνα δυνατὸ τσούξιμο στὸ δεξί του μάγουλο καὶ μιὰ ἄγρια φωνὴ ἀντήχησε στ'αὐτιάτου:

«Παλιόπαιδο! πάλι τὸσκασες ἀπ' τὸ σχολεῖο!»

Το τσούξιμο ποὺ δοκίμασε δὲν ἦταν παρὰ ἕνας γερὸς μπάτσος, καὶ ἡ φωνὴ — τὴ γνώρισε ἀμέσως — ἦταν ἡ φωνὴ τοῦ πατέρα του.

Σὲ δυὸ λεπτά, τὸ καλάμι καὶ τὸ καλάθι, κάναν μιὰ βουτιὰ στὸ ποταμό, καὶ τὸ παιδὶ χωρὶς νὰ τὰ χάσῃ — φαίνεται πὼς ἦταν συνηθισμένο σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς σκηνές — ἁρπάζοντας τὰ βιβλία του ἀκολούθησε τὸν πατέρα του, ποὺ γιὰ καθε ἐνδεχόμενο, ἀφοῦ ἔκοψε στὴ μέση τὴν τόσο εὐχάριστη ἀπασχόληση τοῦ μικροῦ, κρατοῦσε τὸ φίλο μας σφιχτὰ ἀπ' τ' αὐτί.

Αὐτὸς ὁ νεαρὸς σκασιάρχης δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸ Λουδοβίκο Παστέρ, τὸν κατόπιν μεγάλο ἐπιστήμονα καί, μποροῦμε νὰ ποῦμε, εὐεργέτη τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ τὴν πεντηκονταετηρίδα μιᾶς ἀπὸ τὶς ἐφευρέσεις του, τῆς θεραπείας τῆς λύσσας, ἐγιόρτασε ἡ Γαλλία καὶ μαζὶ μ' αὐτὴ ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, στὶς 6 Ἰουλίου 1935.

***

Ὁ Λουδοβίκος Παστὲρ γεννήθηκε στὰ 1822 στὴ Ντόλ, κι ὁ πατέρας του ἦταν φτωχὸς ἐργάτης βυρσοδεψείου. Τὴ μόνη κλίση ποὺ ἔδειχνε ὅταν εἶτανε μικρός, ἦταν γιὰ τὸ ψάρεμα!

Πολλὲς φορὲς γιὰ χάρη τῆς ψαρικῆς παράτησε τὸ σχολεῖο καὶ πολλὲς φορὲς ἔφαγε ξύλο γι αὐτήν του τὴ προτίμηση! Κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ φανταστῆ πώς, αὐτὸς ὁ σκασιάρχης, θὰ γινόταν ὁ κατόπιν μεγάλος ἐφευρέτης. Καὶ πρᾶγμα παράξενο, ἡ χημεία, ὅπου τόσο διέπρεψε κατόπιν, τότε δὲν τὸν τραβοῦσε καθόλου. Ἀντίθετα, ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὴ ζωγραφική, τόσο μάλιστα, ποὺ ὁ πατέρας του εἶχε σκεφτεῖ νὰ τὸν βάλῃ στὴ Σχολὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

Εὐτυχῶς ὅμως γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ δυστυχῶς γιὰ τὴ ζωγραφική, γιατὶ φαίνεται πὼς εἶχε ἐξαιρετικὸ ταλέντο, ὁ Παστὲρ δὲν ἀκολούθησε τὰ σχέδια τοῦ πατέρα του, ἀλλὰ ἀφιερώθηκε στὶς θετικὲς ἐπιστῆμες.

Τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴ χημεία τοῦ τὴ γέννησε ἕνας φαρμακοποιὸς στὴν Μπεζανσὸν μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε συνδεθῆ τὴν ἐποχὴ ποὺ παρακολουθοῦσε τὰ μαθήματα τοῦ ἐκεῖ Λυκείου. Πολλὲς φορές, τὰ βράδυα, ὕστερα ἀπὸ τὴ μελέτη του, καθότανε ὧρες ὁλόκληρες μέσα στὸ ἐργαστήριο αὐτοῦ τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου, ἀνάμεσα στὰ πολύχρωμα μπουκάλια τοῦ φαρμακείου, στὰ χίλια δυὸ κουτιὰ καὶ δοχεῖα, καὶ βοηθώντάς τον δοκίμαζε τὶς πρῶτες συγκινήσεις ποὺ φέρνει ἡ ἔρευνα. Αὐτὸ τὸ μικρὸ ἐργαστήριο ἦταν, μποροῦμε νὰ ποῦμε, τὸ λίκνο ποὺ ἀνάθρεψε τὸ μεγάλο ἐπιστήμονα.

Ὅταν τέλειωσε τὸ σχολειό του, ἐπῆγε στὸ Παρίσι γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ ἀνώτερες σπουδές. Ἐκεῖ ἔδωσε ἐξετάσεις στὴν περίφημη Ecole Normale Supérieure, ὅπου καὶ μπῆκε μεταξὺ τῶν πέντε πρώτων.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ ἀληθινὴ ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξη τοῦ Παστέρ. Τὴ ζωή του τὴν εἶχε μοιράσει μεταξὺ τοῦ σχολείου, τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἐργαστηρίου. Γλέντια, σὰ φοιτητής, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς δὲ γνώρισε. Ἀποκλειστικὰ ἀφοσιωμένος στὴν ἐπιστῆμη, τέλειωσε θριαμβευτικὰ τὶς σπουδές του καὶ διορίστηκε ἀμέσως ἔκτακτος καθηγητὴς στὸ Στρασβοῦργο.

Οἱ ἐφευρέσεις συνήθως γίνονται τυχαῖα. Αὐτὸ ἐφαρμόζεται ἐν μέρει καὶ γιὰ τὸν Παστέρ. Ἂν δὲ διοριζότανε στὸ πανεπιστήμιο τῆς Λίλλης, θὰ ἔμενε σίγουρα ἕνας μεγάλος καθηγητής, ἕνας λαμπρὸς ἐρευνητής, ἴσως ὅμως δὲ θὰ γινόταν ὁ περίφημος εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητας.

Στὴ Λίλλη, γίνεται μεγάλη κατεργασία τῶν τεύτλων γιὰ τὴν παραγωγὴ οἰνοπνεύματος. Τοῦ δόθηκε λοιπὸν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ ὅλα τὰ φαινόμενα τῶν ζυμώσεων. Καὶ ἔτσι ἔπειτα ἀπὸ μιὰ σειρὰ ἐρευνῶν, ὁ Παστὲρ ἔθεσε τὶς βάσεις τοῦ μεγάλου τῆς βιομηχανικῆς χημείας κλάδου, ποὺ λέγεται ζυμοτεχνία.

Ὁ Παστὲρ ὅμως δὲν εἶναι μονάχα ἱδρυτὴς τῆς Ζυμοτεχνίας, εἶναι καὶ ὁ θεμελιωτὴς τῆς μικροβιολογίας. Αὐτὸς ἀνεκάλυψε, πὼς οἱ περισσότερες ἀρρώστιες, ποὺ θέριζαν τὴν ἀνθρωπότητα, ὀφείλονται εἰς μικρόβια.

Οἱ πρῶτες του μελέτες, σ' αὐτὸ τὸ κλάδο τῆς ἐπιστήμης, ἔγιναν στοὺς μεταξοσκώληκες, ποὺ ἀπ' τὸ 1850 πάθαιναν φοβερὴ καταστροφὴ ἐξ αἰτίας μιᾶς μυστηριώδους ἀρρώστιας. Ἔπειτα ἀπὸ ἔρευνες πέντε ἐτῶν κατόρθωσε νὰ ὑποδείξῃ τὸ τρόπο τῆς θεραπείας των.

Ἀπὸ τότε περιορίστηκε νὰ μελετᾶ τὶς διάφορες ἀρρώστιες. Ἐμελέτησε τὸν ἄνθρακα τῶν προβάτων, ποὺ μετεδίδετο καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ἐρεύνησε τὸ φαινόμενο τῆς σηψαιμίας, τὴ χολέρα τῶν ὀρνίθων καὶ ἄλλα πολλά.

Ἔτσι φτάνουμε στὶς 6 Ἰουλίου 1885. Αὐτὴ ἡ ἡμερομηνία εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς σπουδαιότερες τῆς ἐπιστήμης.

Ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα ἔκανε ὁ Παστὲρ τὴν πρώτη δοκιμὴ γιὰ τὴ θεραπεία τῆς λύσσας σ' ἕνα ἄρρωστο παιδάκι, τὸν Ἰωσὴφ Μάϊστερ, ποὺ εἶναι σήμερα θυρωρὸς στὸ Ἰνστιτοῦτο Παστὲρ στὸ Παρίσι. Τὸ θαῦμα ἔγινε. Ὁ ἄρρωστος θεραπεύτηκε. Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα τὸ ὄνομά του ἦταν στὸ στόμα πολλῶν χιλιάδων ἀνθρώπων. Ἀπερίγραπτος ἐνθουσιασμὸς εἶχε καταλάβει τὸν κόσμο.

Ὅμως ὅσο εὔκολα τὸ πλῆθος ζητωκραυγάζει τόσο εὔκολα καὶ ἀποδοκιμάζει. Ἕνα τίποτε μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ τὸν ἐνθουσιασμὸ σὲ κατακραυγή, τοὺς ἐπαίνους σὲ βρισιές. Ἀκόμη καὶ τὸ δίκιο μπορεῖ νὰ μεταβληθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπιτήδειους ἐκμεταλλευτὲς σὲ θανάσιμο ἁμάρτημα. Αὐτὸ ἔγινε καὶ μὲ τὸν Παστέρ. Λίγες ἑβδομάδες ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη του ἐπιτυχία, τοῦ πῆγαν ἕνα κοριτσάκι, ποὺ τὸ εἶχε δαγκάσει λυσσασμένο σκυλί. Τοῦ κάκου ὁ Παστὲρ εἶπε στοὺς γονεῖς τοῦ παιδιοῦ πὼς δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ἐλπίδα, τοῦ κάκου ἐτόνισε πὼς ἡ θεραπεία θὰ γινότανε πολὺ ἀργά. Αὐτοὶ ἐπέμεναν, καὶ τὸ κοριτσάκι, πράγματι, πέθανε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Παστέρ.

Τότε πιὰ ὅλοι οἱ ψευτογιατροί, ποὺ εἶχαν κάθε λόγο νὰ ζηλεύουν τὴ δόξα του, ηὗραν τὴν εὐκαιρία νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦνε μὲ μανία. Οἱ λέξεις «τσαρλατᾶνος» καὶ «δολοφόνος» ἦταν οἱ ἐλαφρότερες ποὺ ἄκουσε ἐκεῖνον τὸν καιρό.

Οἱ ἐφημερίδες, ποὺ λίγες μέρες πρωτήτερα τὸν δοξολογοῦσαν, ἀποκαλώντας τον σωτῆρα τῆς ἀνθρωπότητας, ἦταν τώρα γιομάτες ἀπὸ βρισιές. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λαμπρούς του συναδέλφους ζήτησαν τὴ καταδίκη του «... Ἂν τὸν ἀφήσουν ἐλεύθερο, ἔλεγαν, δὲ θὰ μείνῃ ἄνθρωπος».

Εὐτυχῶς ὅμως γιὰ τὴ Γαλλία ὁ Παστὲρ δὲν καταδικάστηκε. Ἂν σὲ κάθε τόπο ὑπάρχουν οἱ κακοήθεις, ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ σώφρονες. Ἡ ἐξακολουθητικὴ ἐπιτυχία τῆς θεραπείας του πρόλαβε αὐτὴ τὴν ντροπή.

Ὁ Παστὲρ πέθανε στὶς 28 Σεπτεμβρίου 1895.

Β. Ν. ΝΙΚΟΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

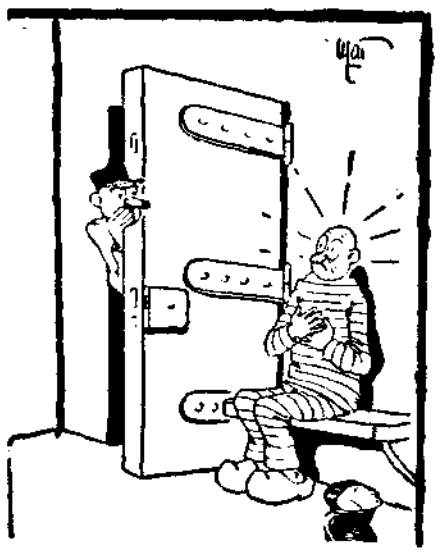

Ὁ δεσμοφύλακας: Μήπως παρατηρήσατε χτὲς ἂν μέσα στὸ καρβέλι σας ἤτανε μιὰ λίμα, ἕνα ψαλλίδι κι' ἕνα σκοινί;

Ὁ φυλακισμένος: Ὤ! γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ τὸ χωνέψω ἀκόμα!

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ἀρχαιολογικὲς ἀνακαλύψεις.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν τελευταίων ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν ποὺ ἔγιναν στὴν Αἴγυπτο, ἀνακαλύφθηκε ἕνα ὑπόγειο πέρασμα ποὺ φέρνει σὲ συγκοινωνία τὴν πυραμίδα τοῦ Χέοπος μὲ τὴν πυραμίδα τοῦ Χεφρήν, διαδόχου τοῦ πρώτου. Τὸ πέρασμα αὐτὸ εἶναι σκαλισμένο μέσα σὲ βράχο καὶ δὲ φαινόταν ἀπ' ἔξω. Τὰ πιὸ περίεργα ὅμως στὴν περίπτωση τούτη εἶναι τὰ καθέκαστα.

Πρῶτα πρῶτα βρῆκαν ἕνα διάδρομο 10 χιλιόμετρα μακρύ, ποὺ ὁδηγοῦσε μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ βράχου. Ἐκεῖ οἱ φαραὼ εἶχαν κατασκευάσει ἕνα δωμάτιο μὲ πλάτος 10 καὶ ὕψος 5 μέτρα.

Στὴν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ διαδρόμου ἀρχίζει δεύτερος διάδρομος, 15 μέτρων, μὲ ἀντίθετη κατεύθυνση, ποὺ καταλήγει καταβαίνοντας σὲ μιὰ αἴθουσα λίγο μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη καὶ περιστοιχισμένη ἀπὸ 7 μικρὰ δωμάτια. Σὲ δυὸ ἀπ' αὐτὰ βρίσκουνται σαρκοφάγοι καμωμένοι ἀπὸ πέτρωμα βασάλτου.

Ἕνας τρίτος διάδρομος 13 μέτρων ὁδηγεῖ ἀπὸ ἕνα ἀπὸ τὰ 7 δωμάτια σὲ μιὰ αἴθουσα μὲ κολῶνες, ὅπου βρῆκαν ἄλλους τρεῖς σαρκοφάγους. Ἕνα ἄλλο δωμάτιο βρίσκεται 50 μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ὑπόγειου περάσματος καὶ εἶναι πλημμυρισμένο ἀπὸ νερό, γι' αὐτὸ καὶ δὲν κατόρθωσαν ἀκόμα νὰ τὸ ἐξετάσουν.

Ὁ Αἰγύπτιος ἀρχαιολόγος Σελὶμ Χασὰν ὑπολογίζει πὼς τὰ δωμάτια αὐτὰ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴ λεγομένη Σαϊτικὴ περίοδο, δηλ. 600 περίπου π.Χ. Καὶ εἶναι γνωστὸ πὼς ἀπὸ τὴ Σαϊτικὴ ὡς τὴν Πτολεμαϊκὴ περίοδο (600-200 π.Χ.) οἱ πυραμίδες ἐχρησίμευαν ὡς τάφοι καὶ πὼς μερικὲς ἀπ' αὐτὲς ἔγιναν μὲ τὰ ὑπολείμματα τῶν τάφων τῆς 4ης δυναστείας (2.800 π.Χ.).

Ποιὸς εἶν' ὁ Φιτσλιπούτσλι;

Πολλοὶ λίγοι ξέρουν ὅτι ἡ λέξη Φιτσλιπούτσλι ἢ Φιτσεμποῦτσε εἶναι τ' ὄνομα ἑνὸς ἀρχαίου θεοῦ τῶν Ἀμερικανῶν. Ἡ λέξη ὡς τόσο δὲν εἶναι ἡ σωστή, γιατὶ στὴν πραγματικότητα ὁ θεὸς λέγεται Οὐϊτσιλοπόχτλι, ἀλλὰ μπερδεύεται στὴν ἔκφραση κι ἡ λέξη ἀλλάζει. Πάντως τ' ὄνομα εἶναι θαυμάσιο προκειμένου μάλιστα γιὰ θεὸ τοῦ Ἥλιου καὶ τοῦ πολέμου ὅπως εἶναι ὁ Οὐϊτσιλοπόχτλι. Ἡ γλωσσολογία παρ' ὅλες τὶς προσπάθειές της δὲ μπόρεσε ὡς σήμερα νὰ μᾶς διαφωτίσῃ γιὰ τὴν ἐτυμολογία της. Ἡ σύγκριση ὡς τόσο τῶν Μεξικανικῶν μύθων μὲ τοὺς μύθους τῶν Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων, Κινέζων καὶ Σουμερίων μᾶς κάνει νὰ φτάσουμε σὲ ὡρισμένα συμπεράσματα. Οὐϊτσιλοπόχτλι σημαίνει «κόκκινο πουλί», τὸ πουλὶ φοίνικας, ποὺ φέρνει τὸ καλοκαίρι. Στὴν ἀρχαία Βαβυλωνιακὴ θρησκεία, ποὺ πέρασε στὴν Κίνα καὶ πιθανὸν καὶ στὸ Μεξικό, ὑπάρχει σχέση μεταξὺ τοῦ καλοκαιριοῦ, τῆς φωτιᾶς, τοῦ πλανήτου τοῦ πολέμου Ἄρη καὶ τῆς Σελήνης. Μὲ τὸ κόκκινο πουλὶ ἔχει σχέση τὸ κόκκινο ἀστέρι τοῦ Ἄρη ποὺ τὸ καλοκαίρι φαίνεται πολλὲς φορὲς στὴ δύση. Συνεπῶς μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ πολέμου ἔχει σχέση μὲ τὸ θεὸ τῆς Σελήνης, ποὺ λατρεύεται στὸ Μεξικό. Ὁ Φιτσλιπούτσλι λοιπὸν θὰ ἦταν ἀρχικῶς ὁ θεὸς τοῦ πολέμου καὶ τῆς Σελήνης καὶ κατόπιν ἔγινε ὁ θεὸς τοῦ Ἡλίου.

Ἐνθυμήματα

—Εἶτανε ὄμορφο ἐκ μέρους σας, νέε μου, ποὺ ριχτήκατε ἀπὸ τέτιο ὕψος ὁλοντυμένος στὸ νερὸ γιὰ νὰ σώσετε τὸ μικρό, ποὺ πνιγότανε.

—Ναί, δὲ λέω, πολὺ ὄμορφο, ὡοτόσο ὅμως πολὺ θάθελα νἄξερα ποιὸς μ'ἔσπρωξε κι' ἔπεσα στὸ νερό!

◉

Στὸ σχολειὸ ὁ δάσκαλος ἐξηγεῖ στὰ παιδιὰ τὴν πυξίδα.

—Ἄκου Κώστα. Πᾶς μὲ τοὺς γονιούς σου περίπατο. Ὁ μπαμπᾶς σου χάνει τὸ δρόμο. Λέει πὼς πρέπει νὰ τραβήξετε δεξιά. Ἡ μαμά σου λέει πὼς πρέπει νὰ πᾶτε ἀριστερά. Τί κάνει τότες ὁ μπαμπᾶς;

— Πάει ἀριστερά, κύριε δάσκαλε.

◉

— Κὺρ-γιατρέ, παρακαλῶ νὰ μοῦ πῆτε καθαρὰ τί ἔχω. Ὄχι ὅμως τὰ ἀλαμπουρνέζικα λατινικά σας, μὰ ἑλληνικά, γιὰ νὰ ξέρω ἐπὶ τέλους καὶ γὼ καὶ τὸ σπίτι μου τί μοῦ γίνεται.

Ὁ Γιατρός:

—Γλεντοκοπᾶτε μὲ τὸ παραπάνω. Εἶσθε ἕνας μπεκρῆς, ἕνας φαγᾶς, γυναικᾶς, ἀρχιτεμπέλης!

—Εὐχαριστῶ, κὺρ-γιατρέ. Τώρα ὅμως παρακαλῶ νὰ μοῦ τὰ πῆτε καὶ λατινικά, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ἐξηγηθῶ μὲ τὴ γυναίκα μου!..

◉

Ἡ σύζυγος (τὸ βράδι στὸ κρεββάτι):

—Ἐ, ἄντρα μου, εἶσαι ξαπλωμένος ἀνάποδα στὸ κρεββάτι, μὲ τὰ πόδια ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νἄνε τὸ κεφάλι σου, στὸ μαξιλάρι.

Ὁ σύζυγος:

—Ἀλήθεια; Αὐτὸ μ'εὐχαριστεῖ. Μοῦ φάνηκε πὼς εἶχα κεφαλόπονο. Τώρα βλέπω πὼς μοῦ πονοῦνε μόνο τὰ πόδια.

◉

Ὁ μεθυσμένος (στὸν ἀστυφύλακα):

—Μήπως εἴδατε ἐδῶ κανένα σκυλάκι;

Ὁ ἀστυφύλακας:

—Ὄχι.

Ὁ μεθυσμένος:

—Ἀπὸ πότε ἔχετε ὑπηρεσία;

Ὁ ἀστυφύλακας:

—Πᾶνε δέκα χρόνια τώρα...

Ὁ μεθυσμένος!

—Τί; Καὶ δὲν εἴδατε ἀκόμη σκυλάκι; Καλὸς εἶστε καὶ σεῖς...

◉

Στὸ τραὶν κάποιος κύριος λέει καταθυμωμένος σ' ἕναν ἄλλο ποὺ στέκεται κοντά του:

— Μὰ πηγαίνετε λοιπὸν λιγάκι παραπέρα. Μοῦ πατᾶτε διαρκῶς τὸν κάλο μου!

— Καὶ δὲν χαίρεσαι; Ἐγὼ ὅπου πατήσω δὲν ξαναφυτρώνει τίποτα πιά!

—Βγάλε τουλάχιστο τὰ χέρια σου ἀπὸ τὶς τσέπες, ἀφοῦ ἦρθες νὰ ζητιανέψῃς!

—Μά, κυρία, αὐτὸ εἶναι ἴσα ἴσα ποὺ δὲν μπορῶ νὰ κάμω! Δὲν προσέξατε ποὺ σᾶς παρακάλεσα νὰ μοῦ δώσετε τίποτε παλιὲς τιράντες, ἂν σᾶς βρίσκονται;